

Årsredovisning 2018

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Omslagsbild: Kollage med bilder från Mostphotos

Diarienummer: 106-2084-2019

Rapportnummer: 2019-05

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen i Dalarnas läns webbplats:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer

Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.

Innehåll

Landshövdingens underskrift av årsredovisningen 2018.....	4
Landshövdingen har ordet	5
Organisation.....	7
Resultatredovisning.....	8
Uppgifter enligt förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion	8
Länsstyrelseinstruktion 4 §: Länsstyrelsens uppgifter omfattar också	40
Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare.....	41
Länsstyrelseinstruktion 6 §.....	52
Länsstyrelseinstruktion 7 §.....	55
Övrig förvaltning.....	57
Trafikföreskrifter.....	58
Nationella minoriteter	59
Mänskliga rättigheter	60
Året i siffror i enlighet med regeringsbeslut S2012/4487/SFÖ.....	61
Tabell A – Verksamhetskostnader 2016–2018 Tkr.....	61
Tabell B - Verksamhetskostnader 2018	62
Tabell C – Årsarbetskrafter 2016–2018	64
Tabell D – Representation	66
Tabell E – Lokaler.....	67
Tabell F – Redovisning av ärenden 2018.....	69
Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2018.....	72
Tabell H – Handläggningstider	76
Åtterrapporeringskrav i regleringsbrev 2018 utan angivet departement	78
Finansdepartementet	86
Justitiedepartementet.....	87
Kulturdepartementet	91
Miljö- och energidepartementet	96
Förenklingsarbete för företag	121
Tabeller enligt regleringsbrevsbilaga.....	125
Uppdrag att bistå Rådet för hållbara städer i dess arbete (M2017/03235/Mm), 2017-12-18	131
Övriga åtterrapporeringskrav enligt Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag	132
Avgiftsbelagd verksamhet i enlighet med 3 kap. 2 §.....	132
Kompetensförsörjning i enlighet med 3 kap. 3 §.....	133

Sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3 §	134
Information av väsentlig betydelse för regeringens uppföljning och prövning enligt 2 kap. 4 § FÅB	136
Vårens och sommarens händelser	136
En ny organisation och ombyggnation av myndighetens lokaler	137
Valet 2018	137
Övrigt	137
Finansiell redovisning.....	138
Resultaträkning.....	138
Balansräkning.....	139
Anslagsredovisning	141
Tilläggsupplysningar och noter.....	142
Resultatredovisningen - principer	142
Sammanställning över väsentliga uppgifter.....	161

Landshövdingens underskrift av årsredovisningen 2018

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Falun den 22 februari 2019

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ylva Thörn', written in a cursive style.

Ylva Thörn

Landshövding i Dalarnas län

Landshövdingen har ordet

Det har varit ett händelserikt år i Dalarnas län. Länsstyrelsens breda uppdrag innebär möjligheter men också ansvar och våra medarbetare har varit starkt involverade och engagerade i flera av det gångna årets initiativ och händelser.

En given utgångspunkt i beskrivningen av 2018 är den snörika vintern som gick över i en vårflod med mycket höga flöden. Direkt på detta kom värmen och brandrisken ökade i rask takt. Med den kom också skogsbränderna – först mindre och utspritt för att i juli kulminera i tre omfattande, större bränder i Älvdalen, Malung-Sälen och i Lima-Transtrand. Räddningstjänsten, berörda kommuner och Länsstyrelsen arbetade hårt och den samverkan som vi övat många gånger sattes på prov. Utvärderingarna pågår fortfarande och årets händelser har givit oss många lärdomar och erfarenheter att ta med in i det fortsatta arbetet med krisberedskap och krishantering.

Under året har också en gemensam regional grundsyn arbetats fram inom Militärregion mitt. Därmed finns det nu en bra grund för det fortsatta gemensamma arbetet med processer och metodik kopplat till totalförvarsfrågorna. I detta ingår också förberedelserna inför totalförvarsövningen TFÖ 2020.

Dalarnas län har ett flertal utmaningar när det kommer till våldsbejakande extremism. Det blev extra tydligt i samband med valet 2018 och speciellt i de områden där tongivande representanter för högerextrema ideologier finns som ett varaktigt inslag i samhällsbilden. Men det finns också många goda krafter som under året samlats och samverkat kring ett tydligt avståndstagande och på det sättet också givit drabbade kommuner och kommuninvånare ett konkret stöd. Vid två tillfällen har länet också haft besök av Hèdi Fried. Efter att ha överlevt Auschwitz under andra världskriget är hon fortfarande en mycket aktiv, synlig och tydlig motståndskraft mot all typ av extremism. Vid många olika seminarier och dialogmöten runt om i kommunen har Länsstyrelsen under året samverkat med olika aktörer för ett tydligt avståndstagande till olika former av extremism och intolerans. Valet 2018 blev en nod kring vilken demokratiska rättigheter, jämlikhet och tolerans återkommande lyftes och belystes och en bra grund för fortsatt arbete har etablerats. Se mer om valet på sid 11.

I september undertecknade 16 regionala myndigheter och organisationer *Makt och möjligheter*, en avsiktsförklaring att arbeta för ett jämställt Dalarna. Sex olika samverkansområdet har identifierats och prioriterats och de undertecknande organisationerna har i och med undertecknandet förbundit sig att sprida och implementera innehållet i sina verksamheter. Intresset och engagemanget för jämställdhetsfrågor ökar hela tiden i länet. Det är positivt och bidrar, tillsammans med andra rättighetsbaserade projekt, och insatser, till att tydliggöra våra demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Regeringen gav 190 statliga myndigheter i uppdrag att under åren 2017–2018 ta emot sammanlagt 2000 praktikanter. Hälften skulle vara personer med funktionsvariation och hälften nyanlända. Hos Länsstyrelsen i Dalarnas län startade vi projektet Fler nyanlända och personer med funktionsvariation i staten.

Det har varit två nyttiga och givande år. Men framförallt två år som gett vår myndighet och våra medarbetare nya insikter och mycket positiv energi. För många av våra praktikanter innebar arbetet på Länsstyrelsen i Dalarnas län en första referens i Sverige. För andra innebar det en nystart och arbetslivserfarenhet att ta med sig framåt. Projektet gav också en korsbefruktning av en mängd

kompetenser, erfarenheter och kulturella utbyten i vår verksamhet som vi har och kommer att ha stor nytta och glädje av framåt.

Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetar aktivt med länets utveckling. Dalarna är ett, till stora delar, utpräglat glesbygdslän. Samtidigt har vi ett livskraftigt och exportinriktat näringsliv med företag som finns i hela länet. På samma sätt är nödvändiga underleverantörer och mindre entreprenörer spridda över länet. Kompetensförsörjning, snabba och enkla kommunikationer både inom Sverige och till övriga världen är några av de förutsättningar som krävs för att näringslivsutvecklingen fortsatt ska gå i positiv riktning. Den ständiga frågan kring den viktiga Dalabanan, den livsnerv som binder samman tågtrafiken från Dalarna med Stockholm och övriga landet, har även under 2018 varit högaktuell. Här behövs fortsatt utveckling och insatser från alla berörda aktörer. Fungerande transporter, oavsett om det gäller flyg, väg eller järnväg, är helt avgörande för en fortsatt positiv och hållbar utveckling i länet.

Omarronderingen av mark är en prioriterad uppgift för Länsstyrelsen i Dalarnas län. Även denna fråga har stor bäring på utvecklingen i länet. Skogsnäringens behov av råvara försvåras till stora delar på grund av det splittrade ägandet som är ett resultat av många års arvsskiftet där lotterna blivit mindre och mindre. Under 2018 har Länsstyrelsen arbetat utifrån en ny metodik för att bättre nå och kommunicera med markägare, både de som bor och lever i länet och de som äger på distans. De första signalerna är positiva och vi fortsätter utveckla metodiken för att effektivisera processen kring att skapa bättre sammanhållna skogsarealer.

1 januari 2019 bildas Region Dalarna och tillsammans har vi under året arbetat fram den avsiktsförklaring som skrevs på vid en ceremoni på residenset i december. Utgångspunkten är det gemensamma uppdraget vi har att verka för regional tillväxt och utveckling. I våra respektive uppdrag kommer vi att vara beroende av varandra och vi behöver organisera vår samverkan på ett sätt som underlättar samarbetet mellan oss, övriga organisationer och aktörer i länet.

Under 2018 arbetade Länsstyrelsen, genom bred intern samverkan, fram en ny organisation som trädde i kraft 1 september. Syftet med den nya organisationen är att stärka det tvärssektoriella arbetet och skapa bättre förutsättningar för en sammanhållen myndighet. Parallellt utreddes också under året förutsättningarna för en ombyggnation och under hösten undertecknades avtalet med byggherren, tillika hyresvärden, Diös. Själva ombyggnationen kommer att genomföras under 2019.

Sammantaget kan jag med tillfredsställelse se tillbaka på ett år då Länsstyrelsen i Dalarnas län levererade enligt våra uppdrag och vår verksamhetsplan med god kvalitet. Vi har genom våra insatser byggt vidare på vår kompetens och därmed skapat en bra bas för en fortsatt hållbar utveckling i Dalarna samt en fortsatt god samverkan med alla de aktörer som, tillsammans med oss, arbetar för länets bästa.

Falun den 22 februari 2019

Ylva Thörn

Landshövding i Dalarnas län

Organisation

Resultatredovisning

Uppgifter enligt förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion Länsstyrelseinstruktion 2 §

Länsstyrelsen ska

1. Verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.
2. utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.
3. främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet.
4. Inom sin verksamhet främja samverkan mellan kommuner, landsting, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet, och
5. ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Vi har fullgjort uppgifterna enligt 2§ på det sätt som redovisas nedan.

Nationella mål och regionala förhållanden och förutsättningar

Vilt- och rovdjursfrågorna är ständigt aktuella i Dalarnas län och därmed i Viltförvaltningsdelegationen. Avvägningen mellan olika aktörers intressen och behov innebär en ständigt pågående dialog. Arbetet under det gångna året beskrivs närmare på sid 99 och 118. Under året har Länsstyrelsen i Dalarnas län tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Mer om detta står att läsa om på sid 99.

Det jämställda företagandet har även i år varit ett fokusområde för Länsstyrelsen. Insatserna har 2018 resulterat i dubbelt så många ansökningar från företag där kvinnor står som ensam företagare jämfört med 2017. Läs mer på sid 107.

Dalarnas regionala serviceprogram omfattar en rad projekt och insatser som alla ska främja den regionala utvecklingen och möjliggöra för alla att bo och verka i Dalarna. Mer om detta står att läsa på sid 105.

Vårt generella jämställdhetsarbete går, även det, vidare. Vi har kompletterat strategin från 2017 med ”Makt och möjligheter - För ett jämställt Dalarna – Avsiktsförklaring 2018–2020”. Se sid 36.

Med nationell utgångspunkt har vi tillsammans med länets kommuner och de sex nordligaste länen inför valet 2018 arbetat för att skapa en stärkt säkerhet och ett väl genomlyst säkerhetsskydd. Se sid 87.

Vi har under 2018 fortsatt arbetet med vårt nationella uppdrag kring våldsbejakande extremism och sociala risker och har bland annat utvecklat det förebyggande arbetet och metoder för att ta fram aktuell lägesbild. Arbetet är gjort i samverkan med kommuner och aktörer både på regional och nationell nivå.

Arbeta sektorsövergripande och samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser

I Älvdalsdelegationen, som består av representanter från Länsstyrelsen, kommunen, näringslivet och ideella organisationer, förs dialog kring skyddade områden samt förvaltningen av dessa. Se sid 99. Inom ramen för vattenförvaltningen har Länsstyrelsen fortsatt arbetet med Åtgärdsprogram för 2016 – 2021, ett program som styr samverkan med kommuner och verksamhetsutövare. Läs mer på sid 26.

Länsstyrelsen har under året också reviderat den regionala energi- och klimatstrategin. Läs mer på sid 19.

Inom ramen för Grenserådet har fokus legat på att ta fram en ny struktur för samarbetet och lägga fast en handlingsplan för de kommande två åren. Läs mer på sid 103.

En regional livsmedelsstrategi togs under året fram och fastställdes av Länsstyrelsen och Region Dalarna, se sid 101.

Främja länets utveckling

Vi har, tillsammans med länets regionala och kommunala aktörer, arbetat mot målbild 2020 för totalförsvaret och har även genomfört utbildningar av länets säkerhetsskyddschefer. Läs mer på sid 87.

Satsningen på naturnära jobb i Dalarnas län, se sid 99, och vårt länsstyrelseinterna praktikantprojekt, se sid 5, har på olika sätt möjliggjort utveckling för de som deltagit och skapat goda möjligheter i det fortsatta arbetslivet.

I det fortgående arbetet med att samordna miljömålsarbetet i Dalarna har Länsstyrelsen under året publicerat ett nytt åtgärdsprogram för åren 2018–2022 för Dalarnas miljömål. Läs mer på sid 52.

Vägen in, den regionala överenskommelsen för inkludering och etablering av nyanlända, löper mellan 2015–2020. Läs mer om årets arbete på sid 38.

Under året som gick påbörjades byggnationen av den nya flygplatsen i Sälen. Det blir en möjliggörare för en fortsatt utveckling av besöksnäringen i norra Dalarna.

Utifrån det nationella skogsprogrammet har vi påbörjat processen med att ta fram en regional skogsstrategi, se sid 101.

Främja samverkan

I projektet Hållbar vattenkraft i Dalälven har vattenkraftsproducenter och berörda länsstyrelser tagit fram en plan för miljöåtgärder kopplat till vattenkraften i Dalälven. Läs mer på sid 26.

Inför och under vårens höga vattenflöden samordnades insatserna hos kommuner, regionala aktörer och centrala myndigheter. Samverkan fortsatte kopplat till sommaren vatten- och foderbrist. Läs mer på sid 136.

Under året har arbetet med att föra över det regionala utvecklingsansvaret till blivande Region Dalarna pågått. Läs mer på sid 5.

Inom kulturmiljöområdet är samverkan omfattande, se sid 21.

Även inom områdena skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar och höjd beredskap är samverkan omfattande, se sid 24. Så är även fallet inom integrationsområdet, se sid 38.

För övrig redovisning av Länsstyrelsens samverkansfrämjande åtgärder hänvisas till respektive avsnitt i årets redovisning.

Ansvar för tillsynsuppgifter

I september genomförde Länsstyrelsen en tillsynsvecka med fokus på Miljöbalktillsyn och dammsäkerhet. Läs mer på sid 26.

Länsstyrelsen har under året genomfört flera informationsinsatser för att öka kunskapen hos kommunerna om möjligheten att söka bidrag för sanering av förorenad mark inför byggande av bostäder. Läs mer på sid 98.

Länsstyrelsen i Dalarna är koncentrations-län för Värmland, Gävleborg och Örebro län gällande uppdragen som rör överförmyndare, bevakningsföretag och väktare. Verksamheten har följts upp i samtliga län genom tillsyn, se sid 57.

I övrigt redovisas tillsyn under respektive avsnitt.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Enligt 3§ länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om
1. De allmänna valen

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om de allmänna valen. Det allmänna säkerhetsläget medförde att 2018 års val hanterades delvis annorlunda än tidigare val ur vårt perspektiv.

Säkerhetsfrågorna prioriterades högt inför valet 2018. Tillsammans med de länsstyrelser som ingår i Nordsam, de sex nordligaste länen, gjordes en gemensam riskanalys. Länsstyrelsen kompletterade med en egen riskanalys för Dalarnas län. Vi samverkade med länets kommuner och upprättade också gemensamt med dem en riskanalys. Samtliga vid Länsstyrelsen internrekryterade rösträknare genomgick en säkerhetsprövning och säkerhetssamtal genomfördes med samtliga externt rekryterade rösträknare. Säkerhetsrutiner upprättades, bevakning upphandlades och tillsammans med Polisen och ett antal kommuner genomfördes samverkansövningar.

Valnämnder och personal i kommunerna fick en endagsutbildning och internt på Länsstyrelsen i Dalarnas genomfördes också en riktad utbildning för valsedelbeställningar för personer i riksdagspartierna.

Inför valnatten utbildades de medarbetare som under valnatten tog emot rapporter om röster från vallokaler. Fredagen innan valet hölls även en utbildning för de cirka 50 internt och externt rekryterade rösträknare som arbetade med att räkna rösterna efter valdagen.

Inför valet gjordes även insatser för att implementera de nya reglerna om samtycke när det gäller kandidaterna på partiernas listor.

Länsstyrelsen hade under förberedelserna kontinuerlig kontakt med kommunerna för att ge support i olika frågeställningar. Sista veckan före valet var vi tillgängliga på telefon dagligen mellan klockan 8–20.

Under våren bjöd Länsstyrelsen in till pressträff inför valet. Under valet fanns kommunikator tillgänglig för media som även besökte Länsstyrelsen ett flertal gånger under rösträkningen. Även allmänhet och medarbetare visades runt ett flertal gånger.

Rösträkningen genomfördes i Länsstyrelsens egna lokaler. Den påbörjades på morgonen den 10 september. Rösterna till riksdagen var färdigräknade på eftermiddagen den 15 september, till kommunfullmäktige den 18 september och till landstingsfullmäktige den 21 september.

Länsstyrelsen har lämnat yttranden till valprovsnämnden i överklagandeärenden.

Länsstyrelsen har haft kostnader för valet med 1 136 399 kr. Därutöver har vi kostnader för egen personal som inte ersätts av valmyndigheten.

Volym och kostnader (avser verksamhet 201*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	0,4	0,0	0,0
Årsarbetskrafter kvinnor	1,6	0,1	0,1
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 966	127	65
Antal ärenden, inkomna och upprättade	122	156	122
Antal beslutade ärenden	117	169	120
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentarer till tabellen

Verksamhetskostnaderna 2018 är kopplade till valet.

Samlad bedömning av resultat

Valet genomfördes i enlighet med uppdraget. Vår bedömning av resultatet är gott. Vi har konstaterat viss förbättringspotential inom områdena förberedelser och utbildning av personal, lokalhantering samt en utökad utbildning i och genomgång av arkiveringsrutiner.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:

2. Livsmedelskontroll, djurskydd, allmänna veterinära frågor samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften
Länsstyrelsen har under året förstärkt resurserna inom området djurskydd, livsmedel och allmänna veterinära frågor, då vakanta tjänster har tillsatts. Under året har två nya länsveterinärer anställts och en handläggare med anledning av en följd av de uppgifter gällande verkställighet och tillsynslagen som överförts från Polisen.

Vi har arbetat mot målen i den nationella kontrollplanen, se sid 108. Vi har fortfarande arbete som återstår.

Antalet ärenden som hanteras inom området är stort och omfattar huvudsakligen djurskyddsärenden. Dessutom har ett större antal ärenden än väntat kommit in som en följd av att polisens uppgifter fördes över till Länsstyrelsen.

Volym och kostnader (avser verksamhet 28*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	1,1	1,8	1,7
Årsarbetskrafter kvinnor	6,8	4,4	4,1
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	7 851	7 379	6 063
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 693	1 264	1 560
Antal beslutade ärenden	1 759	1 229	1 557
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	5	8
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentarer till tabellen

Ärendebalansen har en positiv trend jämfört med tidigare år. Ett större antal ärenden har beslutats, även om antalet inkomna och upprättade ärenden är högre än tidigare. Antalet ej beslutade ärenden äldre än två år har minskat och ligger nu på noll.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsen arbetar för att nå målen i den nationella kontrollplanen, men en längre tid av vakanser och resursbrist har gjort att arbete ännu återstår inom de flesta områden, läs mer på sid 108.

De nya arbetsuppgifter som har tillkommit från Polisen har krävt stora resurser under året och har behövt prioriteras för att Länsstyrelsen på ett rättssäkert och effektivt sätt ska kunna genomföra verkställighet av beslut och hantering av ärenden med stöd av Tillsynslagen.

En kontrollplan för åren 2019–2021 har tagits fram under året, med mål för samtliga områden som ligger under förordning (EU) 882/2004. Med anledning av den höga arbetsbelastningen har arbetet gällande dokumenterade rutiner, kompetensinventering, kompetensförsörjningsplan, uppföljning och behovsutredning inte hunnits med på önskat sätt, då det löpande arbetet prioriteras. Även om antalet normalkontroller inom djurskyddskontrollen fortfarande ligger långt ifrån målet, så har antalet kontroller inom området totalt ökat, läs mer på sid 112. Detta arbete inklusive ett fortsatt arbete med

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

att förbättra arbetssätt och rutiner för att hantera inkommande ärenden och planerade kontroller inom hela arbetsområdet kommer därför att fortsätta under kommande år.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:

3. Regional tillväxt

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län bedömer att de insatser som gjorts under år 2018 på ett positivt sätt bidragit till det regionala tillväxtarbetet, både på kort och lång sikt. Fokus har varit på att samordna och prioritera stöd och insatser för få till bredare och mer kraftfulla regionala utvecklingsinsatser.

Länsstyrelsens prioriteringar utgår från den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014 – 2020 och insatserna genomförs även i överensstämmelse med länets regionala utvecklingsstrategi, Dalastrategin.

Länsstyrelsen har i sitt arbete med regional tillväxt samverkat med många olika aktörer för att kunna nå resultat och måluppfyllelse. Exempel på detta och väsentliga prestationer finns på sidorna 19, 21, 29, 36, 40, 100, 102, 104, 106 och 112.

Volym och kostnader (avser verksamhet 30*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	7,5	6,1	4,8
Årsarbetskrafter kvinnor	7,2	8,0	8,3
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	18 767	17 656	15 430
Antal ärenden, inkomna och upprättade	218	169	184
Antal beslutade ärenden	227	170	197
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	5	21	16
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	49 169	39 471	25 137

Kommentarer till tabellen

Under 2018 har vi haft 14,7 årsarbetskrafter vilket är en ökning på 0,6 årsarbetskrafter jämfört med 2017 och verksamhetskostnaderna var drygt 1,1 mkr högre 2018 jämfört med 2017. Under 2018 har fler antal ärenden hanterats jämfört med 2017.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:

4. Infrastrukturplanering

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Under år 2018 har länsstyrelsens arbete inom infrastruktur främst berört väg- och järnvägsplaner. Antalet ärenden har legat något lägre än tidigare och fördelningen mellan ärenden har varit 35% järnvägsplaner och 65 % vägplaner.

Volym och kostnader (avser verksamhet 34*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	0,4	0,7	0,8
Årsarbetskrafter kvinnor	2,0	2,2	2,4
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 104	3 706	3 566
Antal ärenden, inkomna och upprättade	41	49	48
Antal beslutade ärenden	40	45	35
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	2	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2 709	2 962	2 289

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsen i Dalarnas län har inom ramen för den ärendeberedning som genomförs via samhällsplaneringsmöten återkommande bjudit in Trafikverket till myndighetssamverkan utifrån ett gemensamt identifierat utvecklingsbehov i syfte att samordna, utveckla och effektivisera processen med väg- och järnvägsplaner.

Målsättningen är att hitta ett gemensamt förhållningssätt till vilket underlag som behövs i samrådsprocessen samt hur långa tidsfrister som är rimliga i de olika handläggningsstegen med inriktningen att färdigställa gemensamma rutiner för att effektivisera handläggningen och göra den mer transparent. Ett likande samarbete genomförs med Länsstyrelsen i Gävleborgs län med inriktningen att hantera ärenden på ett likartat sätt. Länsstyrelsen avser också att med hjälp av Trafikverket genomföra en utbildningsinsats för Länsstyrelsens handläggare och jurister gällande Väglagen och Järnvägslagen.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:

5. Hållbar samhällsplanering och boende

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

I bidragsarbetet har Länsstyrelsen i Dalarnas län varit en av de länsstyrelser som haft kortast handläggningstid gällande bostadsstöden. Ärendemängden har ökat tack vare det stora intresset för bostadsstöden och ett stöd har tillkommit under 2018, radonbidraget.

Tack vare den expansiva utvecklingen i länet har antalet planeringsärenden också ökat, se vidare nedan.

Länsstyrelsen har deltagit i det nationella arbetet med utvecklingen av *Planeringskatalogen*, en webbtjänst som lanserades i november 2018, se vidare på nästa sida.

Volym och kostnader (avser verksamhet 40* och 41*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	4,0	2,5	3,4
Årsarbetskrafter kvinnor	8,4	8,7	8,6
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	10 748	9 478	10 509
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 059	701	556
Antal beslutade ärenden	904	662	528
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	4	4	32
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Utvecklingen i Dalarna är expansiv, såväl i fjällområdena Älvdalen och Malung/Sälen som i mer tätortspräglade områden som exempelvis Mora, Falun och Borlänge. Detta bidrar till utbyggnadsbehov av såväl boendemöjligheter som vägar och teknisk infrastruktur. Två kommuner har under året inlett arbetet med att sanera förorenade områden för att möjliggöra nybyggnation och en kommun har lämnat in en ansökan, läs mer på sid 98.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har ett utvecklat remissförfarande som innebär både muntlig och skriftlig framställan när det gäller planer enligt plan- och bygglagen. Länsstyrelsen har en öppenhet gentemot kommunerna där de, i sina planprocesser, inbjuds att delge frågeställningar och få muntliga och skriftliga råd inför och inom planprocesserna. Dessutom arbetar Länsstyrelsen med att underlätta den fortsatta processen genom att anordna plan- och byggträffar med länets kommuner, läs mer på sid 51. Under året har den interna Fjällgruppen hållit månadsvisa möten för att få en gemensam lägesbild över vilka ärenden och projekt som berör fjällvärlden och Länsstyrelsen. Utgångspunkten har varit den nya flygplatsen som byggs i Sälenfjällen. I gruppen ingår kompetenser från hela Länsstyrelsen (plan, kulturmiljö, miljö tillsyn, miljöprövning, vattenskydd, klimatanpassning, skydd och säkerhet). Gruppen har identifierat bland annat vatten- och avloppssituationen som en kritisk faktor i både Malung/Sälen och Älvdalens kommuner då utbyggnadstakten av kommunalt VA kan vara för långsam i förhållande till det identifierade behovet i nya detaljplaner.

Länsstyrelsen ska enligt plan- och bygglagen sammanfatta redogöra för kommunernas översiktsplaner en gång per mandatperiod och Länsstyrelsen har under året lämnat en

sammanfattande redogörelse till de flesta kommuner i länet. Två nya översiktsplaner har vunnit laga kraft.

För att öka kompetensen inom bygg-, bostads- och planeringsbranschen i Dalarna medverkar Länsstyrelsen i Byggdialog Dalarna och under året har Dalarnas arkitekturråd inlemmats i projektet. I Arkitekturrådet deltar förutom Länsstyrelsen representanter för landstinget, läns museet, Svensk Form, Dalarnas hemslöjdsförbund och samtliga kommuner. Arkitekturrådet har anordnat två öppna och välbesökta seminarier under 2018, där gestaltungsfrågor i planeringsprocessen behandlats. Samarbetet kommer att fortsätta under 2019 och vi bedömer att det stärker insatserna för arkitekturfrågor inför den nya arkitekturpolitiken. Samarbetet har även fångat Boverkets intresse.

Länsstyrelsen upprätthåller en kontinuerlig kommunikation i planfrågor med statliga företrädare. Under 2018 har ett flertal dialoger genomförts med Försvarsmakten och samverkan har också skett med Statens geotekniska institut, Lantmäteriet och Trafikverket. Länsstyrelsernas egen samverkan kring stöd och bidrag har utvecklats mycket under 2018 och en särskild samordnare med ett kansli har anordnats med säte hos Länsstyrelsen Stockholm. Ett flertal handläggarträffar och utbildningstillfällen för tjänstepersoner på länsstyrelserna har anordnats inom nätverket.

Länsstyrelsen har deltagit i arbetet med planeringskatalogen som togs i drift i november 2018. Planeringskatalogen är en nationell webbtjänst, framtagen i samverkan med Boverket, som effektiviserar länsstyrelsernas lagstadgade uppgift att sammanställa och tillhandahålla statliga myndigheters planeringsunderlag av betydelse för hushållning med mark och vatten. Planeringskatalogen innebär att kommuner, men även samhället i stort, har kunnat effektivisera processen kring samhällsplanering och skapat bättre möjligheter till att fatta beslut med hög kvalitet. Den sammanställer, kvalitetssäkrar och strukturerar planeringsunderlagen för fysisk planering och gör dem sökbara och tillgängliga för kommunala och regionala planerare och företag som söker olika tillstånd enligt miljöbalken. Länsstyrelsen arbetar också med att upprätthålla och uppdatera det regionala digitala underlagsmaterialet för GIS.

Resultatbedömning:

Otilfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
6. Energi och klimat

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

VÄS 42 innefattar energi och klimatstrategiskt arbete, inklusive projektet Incitament för energieffektivisering och klimatanpassning.

Under 2018 fick Länsstyrelsen flera tydligt specificerade uppdrag i regleringsbrevet gällande strategiskt regionalt arbete inom energi och klimatområdet.

Volymer och kostnader (avser verksamhet 42*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	2,6	2,1	1,2
Årsarbetskrafter kvinnor	2,6	2,5	1,6
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	10 560	4 301	3 866
Antal ärenden, inkomna och upprättade	135	95	85
Antal beslutade ärenden	75	65	39
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	19	8	4
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	85	150	0

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen i Dalarnas län är sedan 1 april 2017 värddlän för länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning, LEKS. Detta är en anledning till att verksamhetskostnader ökat jämfört med 2017. Vi har finansierat 0,75 årsarbeten samt den nationella arbetsgruppen.

Vi har även anställt fler medarbetare då vi fått mer finansiering för dessa frågor.

Projektet Incitament för energieffektivisering har löpt på under året med totalt ca 1,5 årsarbeten.

Arbetet med klimatanpassning omfattar 1,25 årsarbeten under 2018.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Åtterrapporeringen av Länsstyrelsens energi- och klimatuppdrag, uppdrag 19 i regleringsbrevet, görs till länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning, LEKS. LEKS sammanställer och bedömer länens arbete och rapporterar till Miljö- och energidepartementet senast 31 mars 2019.

Incitamentsprojektet redovisas kvartalsvis till Energimyndigheten. Klimatanpassning redovisas enbart i denna årsredovisning, se sid 50.

Nedan ges exempel på resultat och/eller måluppfyllelse gällande Länsstyrelsens arbete inom energi och klimat. Arbetet med att främja, leda och samordna energi- och klimatarbetet i länet görs framförallt inom ramen för den regionala samverkansplattformen Energiintelligent Dalarna. Under året har arbetet i huvudsak inriktats på den pågående revideringen av länets energi- och klimatstrategi, planering och genomförande av det årliga energiseminarier och utnämningen av en ny Dalapilot för grön utveckling.

Vi har under året även medverkat i Transportdialogen - den regionala samverkan kring hållbara transporter där vi har initierat dialog med länets aktörer om den regionala planen för infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel.

Arbetet med klimatklivet har varit framgångsrikt under året. Flera olika informationsinsatser har genomförts, både i form av möten, information i sociala medier och olika riktade utskick. Sammanlagt gjordes 115 ansökningar på en sammanlagd summa på knappt 270 miljoner. Det är tre gånger mer än något tidigare år. Den tredje och sista ansökningsomgången 2018 resulterade i flest ansökningar sedan starten. Ett flertal större beslut återstår fortfarande från andra och tredje ansökningstillfället. Dessa beslut fattas av Energimyndigheten.

Vi arbetar för att öka andelen förnybar energi i länet genom att anordna årliga vindkraftsmöten med regionalnäsägare och aktörer som vill etablera vindkraft. I december 2018 beviljade Energimyndigheten vår ansökan om att stötta kommunernas planeringsprocess gällande vindkraft.

Länsstyrelsen arbetar sedan tidigare proaktivt via olika projekt med energi- och klimatfrågorna kopplat till näringslivsutveckling och tillsyn. ENCOM, ett regionalt ramprogram, Effect4buildings, ett flaggskeppsprojekt inom Östersjösamarbetet och det nationella projektet Incitament för energieffektivisering. Läs mer på sid 107.

Under året har ett antal nya projekt som syftar till att stärka arbetet med energi och klimat i olika sakområden fått medel beviljade. Det är projekt inom områdena hållbar samhällsplanering, avfallsförebyggande i upphandling, kommunala cykelplaner samt hållbar vindkraft.

Länsstyrelsen har även lett arbetet med att i fyra län genomföra en förstudie om hur åkeriföretag kan ges stöd i omställningen till fossilfria transporter. Vi har också samordnat arbetet med ett flertal ansökningar om genomförandeprojekt inom samma område, både regionalt och nationellt.

Fyra regionala energieffektiviseringsnätverk har avslutats under 2018 läs mer på sid 107.

Resultatbedömning: Otilfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
7. Kulturmiljö

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Huvuddelen av arbetet innebär *handläggning* av ärenden; inkomna ansökningar enligt kulturmiljölagen, om kulturmiljövårdsbidrag samt remisser och interna ärenden kring miljöbalken och plan- och bygglagen. Det innebär att dylika ärenden är Länsstyrelsens huvudsakliga ingång i kulturmiljöarbetet och den del där arbetet ger mest effekt. Ett tydligt exempel är Länsstyrelsens uppdrag att ange ramarna för arkeologiska undersökningar inför ingrepp i fornlämningar i samband med exploateringar. Här är Länsstyrelsen en viktig aktör i det uppdragsarkeologiska systemet. Genom förfrågningsunderlag, kravspecifikation och val av undersökare ges förutsättningar för att undersökningarna ska ge nya relevanta kunskaper och bidra till det andra och tredje kulturmiljömålen till en rimlig kostnad. Av de 40-tal beslutade arkeologiska undersökningarna under 2018 har de flesta berört Falun där bebyggelsestrycket varit störst.

Den fleråriga ökningen av ärendemängden har planat ut och antalet ej beslutade ärenden äldre än två år minskar sakta sedan flera år. Återstående ej beslutade består till största delen av byggnadsminnesförklaringar. Dessa kräver omfattande utredningar och förhandlingar inför beslut. Under 2017 lades en plan för hur de 34 äldre väckta frågorna om byggnadsminnesförklaringar ska upparbetas fram t.o.m. 2019. Under 2018 har fyra nya byggnadsminnesförklaringar genomförts och flera större är i framskriden process. Tre ansökningar om byggnadsminnesförklaringar har avslagits och 14 ansökningar om ändring av byggnadsminne har handlagts. Vid årets utgång återstår 19 äldre väckta frågor om byggnadsminnesförklaring.

Volym och kostnader (avser verksamhet 43*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	3,2	2,8	3,4
Årsarbetskrafter kvinnor	5,0	4,6	3,4
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	8 108	7 090	7 003
Antal ärenden, inkomna och upprättade	931	832	991
Antal beslutade ärenden	842	925	1 011
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	35	41	50
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	1 308	1 208	896

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Kulturmiljövårdsmedlen är en strategisk resurs och väsentliga för kulturmiljöarbetet. Dessa nyttjas till största delen för att skydda, bevara och tillgängliggöra skyddade miljöer och i synnerhet byggnadsminnen, men de används även för att påverka och bedriva ett offensivt kulturmiljöarbete. Några exempel under 2018 är att utveckla fungerande besöksmål genom Bergslagssatsningen och Bruk 2.0, uppmuntra framtagande av kommunala kulturmiljöprogram och att utbilda skogsbranschen i hänsyn till kulturmiljöer. Läs mer på sid 91.

Ett större bidragsprojekt under 2018 har varit restaureringen av Ulfshyttans masugn i Sätters kommun. Murverk, valv, fönster och tak har åtgärdats i samarbete med Bergvik Skog Väst AB och med stöd av extra bidragsmedel från Riksantikvarieämbetet. Ulfshyttan ingår som ett viktigt besöksmål inom

Silverringen och anläggningen har stor betydelse för förståelsen och upplevelsen av järnhanteringen i Silobergs socken. Ett annat stort bidragsprojekt var restaureringen av Herrgårdsparken i Kloster till det uttryck den hade som engelsk park i början av 1800-talet. Kloster har många besökare och ingår både i Ekomuseum Husbyringen och i Bergslagssatsningen.

Inom både gruvområdet och ett flertal andra miljöer inom Världsarvet Falun har fornvård/landskapsvård bedrivits under 2018 finansierat genom kulturmiljövårdsmedel. De största insatserna görs i och runt Falu gruva där de stora slagg- och gruvvarpsområdena är mycket viktiga för bilden av Falun som gammal gruvstad och har stor betydelse för förståelsen och upplevelsen av världsarvet. Genom arbetsmarknadsåtgärder har huggarlag arbetat under Skogsstyrelsens ledning med finansiering av kulturmiljövårdsmedel. Bidrag har också utgått för arbete med en så kallad ”ryckare”, en mindre grävmaskin med ett speciellt aggregat för att dra upp sly ur gruv- och slaggvarp i gruvområdet. Åtgärden görs i samverkan mellan Skogsstyrelsen, Arbetsförmedlingen och Stiftelsen Stora Kopparberget.

Den digitala broschyren Bygga på landsbygden och i byar vänder sig i första hand till allmänheten. Den uppmärksammar landskapets kulturmiljövården och ska vara vägledande vid nybyggnad inom värdefulla by-miljöer. Broschyren har tagits fram genom samarbete med Dalarnas museum, åtta kommuner och Länsstyrelsen. Den är också samfinansierad tillsammans med dessa aktörer. Samarbetsformen har likheter med timmerhusnätverket som kort beskrivs på sid 91.

Vård av byggnadsminnen

Det finns idag 93 byggnadsminnen i Dalarnas län. Under året har fokus legat på följande som har restaurerats och informationsinsatser har gjorts med hjälp av bidragsmedel från Länsstyrelsen:

- Vaktlokalen på Rommedsläget, Borlänge kommun
- Falu gruva, Stabergs bergsmansgård och Stora Hyttvär, Falu kommun
- Norns bruk och Perssonska gården, Hedemora kommun
- Ludvika bergsmansgård, Ludvika kommun
- Transtrands prästgård, Malung-Sälens kommun
- Blannesladan, Matsgården och Nittsjöhärbret, Rättviks kommun
- Utanheds kvarn och såg, Vansbro kommun
- Nya porfyrverket, Älvdalens kommun

Insatserna har gjorts för att byggnaderna ska kunna bevaras och visas för besökare. De är kopplade till första, andra och fjärde kulturmiljömålen samt miljökvalitetsmålet god bebyggd miljö och sker i nära samverkan med fastighetsägare och förvaltare. Läs mer på sidorna 91 och 93.

En särskild satsning har under två år gjorts på Stabergs bergsmansgård. Det är ett kulturresevat och ett uppskattat besöksmål med cirka 50 000 årliga besökare. Under 2018 har Länsstyrelsen, förutom att lämna bidrag för skötsel av barockträdgården och omgivande kulturlandskap, restaurerat mangårdsbyggnaden. Arbetet har finansierats via kulturmiljövårds- och landsbygdsmedel från Länsstyrelsen och ingår i det stora arbetet med att förverkliga den nya visionen för resevatsutveckling fram till 2020. Mangårdsbyggnaden har givits ett 1700-talsuttryck med ett funktionellt kök och görs därmed tillgänglig för besökanden och möjliggör matlagning på historiskt vis. En särskild målgrupp är skolungdomar.

Länsstyrelsens bedömning är att kulturmiljöarbetet bedrivs i linje med kulturmiljömålen och miljömålen på ett strategiskt och effektivt sätt. Utifrån förutsättningar och resurser ger arbetet en positiv effekt på kulturmiljön.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
8. Skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar och höjd beredskap

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Se även sidorna 55, 87, 89 och 136 när det gäller stöd till kommuner inom geografiskt områdesansvar, civilt försvar, krigsplacering och sommarens händelser. Mer finns även att läsa i vår redovisning till Försvarsdepartementet, vårt diarienummer 457-11446-2018.

Under året har Länsstyrelsen i Dalarnas län tillsammans med övriga länsstyrelser i Nordsam utvecklat gemensamma bedömningsgrunder för tillsyn av kommunerna enligt lagen om skydd mot olyckor. Vi har även påbörjat inventeringen av kommunernas förmågor att hantera sina uppdrag inom skydd mot olyckor vid en situation med höjd beredskap.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året genomfört fem tillsynsbesök där vi har granskat kommunernas måluppfyllnad och preciserade skyldigheter enligt LSO. Som ett moment har vi genomfört scenariobaserad utvärdering av kommunens förmåga vid större händelser. För att stärka tillsynen har vi även genomfört tillsyn tillsammans med Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Länsstyrelsen har också utvecklat samverkan med länets 11 räddningstjänster, bland annat genom fyra räddningschefskonferenser och ett gränsräddningsråd med Norge. Deltagare var kommuner och aktörer i gränsområdet. Frågor som behandlades var bland annat utvärdering av gemensamma övningar, kommunernas tillsynsverksamhet samt kommunernas handlingsprogram och erfarenhetsutbyte kring händelser i länet. Under våren och sommaren genomfördes flertalet samverkansmöten om höga flöden, brandrisk, eldningsförbud och naturvårdsbränningar. I dessa deltog räddningstjänster, kommuner, regionala aktörer och aktörer från angränsande län. Vi stärkte samsynen kring tolkning av risker och förbud och hur vi tar fram en samlad lägesbild. De möjliggjorde också en effektivare samverkan.

Under sommarens omfattande bränder hade vi stor hjälp av de övningar som vi tidigare genomfört när det gäller regional ledning och samordning av räddningsinsatser. Den regionala resurssamordnande funktionen aktiverades både vid vårens bränder i Västmanland och för att samordna resursfördelningen i länet vid de omfattande skogsbränderna under sommaren. Även den presumtiva regionala räddningsledaren aktiverades. Genom de övningar och samverkansinsatser som genomförts när det gäller övertagande av räddningstjänst, senast vid gränsövning Eldstorm år 2017, var förberedelserna goda. Länsstyrelsens arbete under sommarens bränder utvärderas av extern aktör och länsstyrelserna i Dalarna, Jämtland och Gävleborgs har också beställt en gemensam extern utvärdering. Samtliga utvärderingar kommer att användas för att fortsätta utveckla Länsstyrelsens och länets förmåga till räddnings- och krisledning.

När det gäller farliga ämnen har Länsstyrelsen under året genomfört två aktörsgemensamma träffar med den regionala samverkansfunktionen för CBRNE inom Dalarna. Temadagar har också genomförts gemensamt med Nordsams länsstyrelser för aktörer i norra Sverige.

I vårt krisberedskapsarbete har vi under året arbetat nära kommuner samt regionala, nationella och nordiska aktörer i både vardag och vid skarpa händelser. Vi genomför veckovisa regelbundna samverkansmöten via Rakelnätet med lägesbildsnoteringar i systemet WIS och samverkansträffar med kommunala och regionala aktörer. I gränsräddningsrådet utvecklar vi av åtgärder och övar samverkan över landgräns. Vid händelser som höga flöden och bränder under året, har de ordinarie

rutinerna tillämpats för samverkan och lägesbild. Det har stärkt ett systematiskt arbetssätt i tidiga skeden av händelserna.

När det gäller *civilt försvar och höjd beredskap* har Länsstyrelsen under året genomfört flera samverkans- och arbetsträffar med länets kommuner, kommunledningar och regionala aktörer. I samverkan med Försvarshögskolan har vi gjort detsamma med länets krishanteringsaktörer. Vi har även genomfört en scenarioworkshop med den senare gruppen som byggde FOIs olika typfall. Länsstyrelsen har under våren deltagit i övning för Hemvärnsbataljonen anordnad av Mellersta militärregionen. Syftet var att öka vår förståelse för samverkan vid höjd beredskap och krig samt hur vi kan dela lägesbild.

Övriga insatser inom civilt försvar under år 2018 har omfattat arbete med signal- och säkerhetsskydd, att ta fram förslag på alternativa ledningsplatser samt att, i samarbete med övriga länsstyrelser och militärstaben i Mellersta militärregionen, ta fram en högre regional grundsyn för gemensam totalförsvarsplanering. Länsstyrelsen i Dalarnas län har även haft en utsedd expert i den parlamentariskt sammansatta kommittén Förbättrat skydd för totalförsvarsverksamhet, Dir. 2017:31.

Volym och kostnader (avser verksamhet 45*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	4,4	4,4	3,2
Årsarbetskrafter kvinnor	5,6	4,1	4,8
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	17 038	11 424	9 949
Antal ärenden, inkomna och upprättade	199	205	215
Antal beslutade ärenden	162	207	181
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	26	13	17
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	172	196	0

Kommentarer till tabellen

Flera av ärendena som ej är beslutade och är äldre än två år, är sådana som är kopplade till projekt som löper över flera år.

Bidrag som utbetalats är till tre kommuner för åtgärder de vidtagit utifrån översvämningsdirektivet och enligt kommunernas prioriterade åtgärder utifrån deras analys.

Verksamhetskostnaderna har ökat bland annat kopplat till civilt försvar. Vi har gjort säkerhetshöjande åtgärder och kompetenshöjning internt samt för aktörer i länet. Sommarens bränder genererade kostnader om knappt 2,5 mkr. En nationell samordnare för Sevesoverksamheten är sedan år 2018 placerad vid Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Länsstyrelsen bedömer att vårt arbete inom områdena skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar och höjd beredskap lever upp till de uppdrag som givits i regleringsbrevet. Bedömningen görs bland annat utifrån vårt tillsynsarbete och vår samverkan med såväl länets som nationella myndigheter och aktörer.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
9. Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

2018 är likt 2017 ett år där *naturvårdsarbetet* har kunnat bedrivas i stor omfattning tack vare de medel som fördelades i budgetpropositionen. För naturvården beskrivs årets prestationer och resultat i åiterrapportering av regleringsbrevsuppdrag 1:17 (sid 99) och 1:34 (sid 118).

Länsstyrelsen i Dalarnas län har sedan 2015, på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och i samverkan med vattenkraftsbranschen och övriga berörda myndigheter, det nationella pilotprojektet Hållbar vattenkraft i Dalälven. Projektet har resulterat i en arbetsmetod för att värdera och prioritera energi-, natur- och kulturvärden. Metoden kan med fördel användas i det kommande arbetet med moderna miljövillkor för vattenkraften enligt den nationella planen. Arbetssättet är väl förankrat med vattenkraftbranschen och har resulterat i en fördjupad samverkan mellan länsstyrelser och bransch inom Dalälvens avrinningsområde. Åtgärdsplanen, som innehåller cirka 45 åtgärder presenterades på ett regionalt seminarium för allmänheten i Borlänge med över 140 deltagare och även på en workshop på Havs- och vattenforum i Göteborg.

Hållbar vattenkraft för Dalälven har nu gått in i en genomförandefas och ett förvaltningsråd för åtgärdsplanen bildades efter sommaren. Syftet är att effektivisera samråds- och tillståndprocessen, samordna länsstyrelsernas miljöövervakning och kraftbolagens egenkontroll samt sprida kunskap om vattenkraftens miljöarbete i Dalälven.

Delprojektet Siljans lokala tillflöden slutfördes under 2018 och visar att samma metodik som använts i Hållbar vattenkraft i Dalälven även kan användas i mindre vattendrag. För Siljans biflöden finns nu ett underlag med åtgärdsförslag. Projektet har legat till grund för tillsynsinsatser riktat mot damm-ägare i berörda vattendrag. Tillsynen har förts i dialogform och resulterat i vidare utredningar gällande miljöåtgärder på dammar. I ett fall har tillståndprocessen för att genomföra åtgärder på flera dammar påbörjats.

Under 2018 genomförde Länsstyrelsen i Dalarnas län en omfattande påverkansanalys inför kommande statusklassning på uppdrag av Vattenmyndigheterna. Utifrån det arbetet har provtagningsinsatserna i Dalarnas län utökats för att verifiera påverkansanalysen och förbättra underlaget inom vattenförvaltningen. Förutom ordinarie verksamhet har extra resurser lagts på miljögiftsprovtagning i vatten, sediment och fisk, näringsämnen i sjöar och vattendrag samt växtplankton i sjöar.

När det gäller *miljö- och hälsoskydd* har Länsstyrelsen prioriterat tillsynsvägledning för kommuner och VA-huvudmän med fokus på vatten och avlopp gällande långsiktig VA-planering, EU-rapportering enligt avloppsdirektivet samt stöd och råd i tillsynen av avloppsreningsverk och små avlopp. Kommunbesök har genomförts för att stötta kommunerna i den strategiska VA-planeringen. Vi har också deltagit vid möten med länets alla VA-huvudmän för att ge stöd i strategisk VA-planering samt för att ge kunskap om avloppsdirektivet och rapporteringen till EU. Länsstyrelsen har vidare genomfört en handläggartäff med fokus på små avlopp samt prioriterat och avsatt resurser för handläggare att delta i samverkansgrupper kring avloppsdirektivet och rapporteringen till EU.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har initierat ett tillsynsprojekt med fokus på allmänna vattentäkter som försörjer fler än 50 personer. Målet är att alla ska ha aktuella vattenskyddsområden och tillstånd för vattenuttaget. Projektet är en del i Länsstyrelsens utökade arbete gällande vattenskyddsområden samt ingår i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2016–2021. Under 2018 har projektet resulterat i att flera VA-huvudmän börjat planera för inrättande av vattenskyddsområden och för att söka tillstånd för vattenuttag.

Under 2018 har Länsstyrelsen fattat beslut om nytt vattenskyddsområde för den vattentäkt som förser stora delar av Borlänge och Falu kommun med dricksvatten. Ärendet har varit omfattande och föremål för många synpunkter då det berör många fastighetsägare.

Vi följer också upp kommunernas operativa tillsyn med ett rullande schema under en fyraårs-period. Under året har Ludvika, Malung/Sälen och Älvdalens kommuner besökts. Resultatet är en ökad kunskap hos förvaltning och myndighetsnämnder i frågor som resursplanering, organisationsupplägg och hur arbetet med att förhindra jävsituationer kan göras. Vid uppföljning har även tillsynen av avloppsreningsverk diskuterats. Kommunbesöken ger Länsstyrelsen fördjupad kunskap inom vilka områden kommunen behöver ytterligare vägledning. Länsstyrelsen har också deltagit i Miljösamverkan Sveriges projekt ”Kommuntillsyn” som syftar till att ta fram vägledningsmaterial för kommunbesöken.

En tillsynsvecka genomfördes under hösten. Handläggare hos Länsstyrelsen inom miljö, naturvård vattenverksamhet och beredskap samt representanter från berörda kommuner deltog. Genom insatsen fick såväl våra egna som kommunernas handläggare både ökad kunskap kunde utbyta erfarenheter från olika branscher och sakområden. Veckan uppmärksammades i media vilket bidrar till att öka allmänhetens kunskap om föreskrifter och det viktiga tillsynsarbete som länsstyrelsen bedriver.

Under året har Länsstyrelsen utrett och fastställt tillsynsansvaret för länets cirka 4000 förorenade områden. Endast en av länets 15 kommuner återstår. Handläggarträffar har genomförts inom miljöskydd och förorenad mark, täkter och hälsoskydd. Länsstyrelsen har också genomfört miljöbrottsamverkan där polis och åklagare träffade ett 60-tal handläggare från Länsstyrelsen och kommuner som arbetar med tillsyn enligt miljöbalken.

Ändringar i miljöprövningsförordningen resulterar i att vissa verksamheter som tidigare klassats som C-verksamheter numera betraktas som B-verksamheter och därför ska söka tillstånd. Under året har miljötillsynen för två verksamheter övertagits av Länsstyrelsen från kommuner. Vi har fortsatt arbetet med efterbehandlingen av en bergtäkt som har gått i konkurs, ett komplicerat arbete som kräver dialog med konkursförvaltare, angränsande verksamhetsutövare och jurister. Arbetet kommer att fortsätta under 2019.

Byggandet av nya flygplatsen i Sälenfjällen fortskrider och arbetet kräver stora insatser löpande då många frågor kommer från entreprenörer kring byggandet av kringliggande infrastruktur.

Länsstyrelsen i Dalarnas län för en dialog med Länsstyrelsen i Uppsala län om att ingå i regional miljösamverkan. Under året har flertalet av länets kommuner anmält intresse för att ingå i en sådan samverkan. Samverkan sker även med arbetsmiljömedicin i Uppsala som deltagit på hälsoskyddsträffar och kommunbesök för att ge stöd till kommuner i riskkommunikation kopplat till boende på, och i anslutning till, förorenad mark.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Volym och kostnader (avser verksamhet 5*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	47,9	44,9	44,9
Årsarbetskrafter kvinnor	44,1	41,7	37,8
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	114 844	106 152	95 931
Antal ärenden, inkomna och upprättade	3 159	3 064	3 386
Antal beslutade ärenden	3 083	2 934	3 249
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	131	125	141
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	33 673	14 502	14 592

Kommentarer till tabellen

Inom Väskod 5* har årsarbetskrafter ökat i enlighet med de ökade resurserna i budgetpropositionerna. I årsarbetskrafter ingår tillsynshandläggare och handläggare som fattar beslut om skyddade områden, miljö- och hälsoskydd och vattenverksamhet, naturbevakare som utför praktisk skötsel av skyddade områden liksom viltförvaltningsarbetet.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Länsstyrelsen bedömer att vårt arbete med de samlade målen för naturvården lever upp till de uppdrag som givits i regleringsbrevet. Bedömningen görs bland annat utifrån antal beslutade naturreservat, vår förvaltning av skyddade områden samt det vilt- och rovdjursarbete som genomförts.

Länsstyrelsen bedömer också att miljö- och hälsoskyddsarbetet lever upp till de uppdrag som givits i regleringsbrevet. Merparten av dessa uppdrag redovisas i annan ordning.

Resultatbedömning:

Otilfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
10. Lantbruk och landsbygd

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Införandet av en ny jordbrukspolitik har dragit ut på tiden och medfört kostnadsökningar för den del av verksamhetskostnaderna inom lantbruk och landsbygd som utgörs av administrationen av Landsbygdsprogrammet och direktstöden. Ökad komplexitet i stödsystemet samt behovet av hårda prioriteringar i Jordbruksverkets utveckling av IT-systemen har inneburit en ökad resursåtgång i Länsstyrelsens handläggnings- och kontrollarbete inom både jordbruksstöd och landsbygdsstöd. En underlättande faktor har dock varit att arbetet med åtagandeplaner för många län minskat jämfört med tidigare år.

Den höga utgående ärendebalansen med avseende på jordbrukarstöden är till stor del orsakad av att Jordbruksverkets IT-system ännu inte är helt färdigbyggda. Det går till exempel i dagsläget inte att göra samtliga slututbetalningar för betesstödet, hantera brukarskiften inte heller genomföra eller särredovisa återkrav av stöd. Det finns även ett antal av de ansökningar som blivit uttagna för kontroll som efter detta fastnat på grund av buggar i systemen och som därför inte kan hanteras färdigt.

Trots att vissa moment har effektiviserats jämfört med tidigare hantering saknar vissa delar fortfarande fungerande IT-stöd, och de manuella, tidskrävande inslagen är omfattande. Delar av 2015, 2016, 2017 och 2018 års handläggning kommer att kunna slutföras först under 2019. De olika handläggningsmoment som kvarstår från tidigare år ökar komplexiteten och därmed även risken för fel och det krävs ett omfattande merarbete för att bibehålla god struktur och ordning i handläggningen.

Även hanteringen av landsbygdsstöden har fortsatt varit mer resurskrävande än normalt på grund av att arbetsmoment och rutiner såsom prioritering av ansökningar med poängsättning och urvalskriterier, rimlighetsbedömningar, samt utlysningar innebär ökade kostnader för hanteringen. De effektiviseringsvinster som förväntades åstadkommas genom digital hantering av ansökan äts upp av ökad administration inom andra delar, till exempel högre krav på utredning av LOU och ökade dokumentationskrav. Länsstyrelserna har haft en ackumulerande ärendebalans från programmets start för ansökningar vilken nu minskat och rutiner har under andra halvåret 2018 reviderats av Jordbruksverket för att snabba upp hanteringen. Allt fler utbetalningsärenden inkommer nu till länsstyrelserna.

Den 15 juni fattades beslut om att tillåta skörd av grovfoder på marker som i ansökan om jordbrukarstöd var upptagna som trädor. Detta gjordes för att i någon mån lindra de effekterna av den annalkande foderbristen, orsakad av det varma och torra vädret. För att säkerställa spridningen av den informationen till alla berörda gjordes ett utskick med vanlig post till de som tagit upp träda i sina ansökningar, utöver spridning av information på hemsidan och på Facebook.

Även under hösten 2018 gjordes ett utskick med post, denna gång till alla som hade åkerarealer med grovfodergrödor eller träda i sina ansökningar för att uppmana till ytterligare en skörd på dessa marker.

Att torkan orsakat problem med tillgång på foder och strö i hela länet, förutom några lokala undantag, ledde också till att länsstyrelsen tog initiativ till och genomförde en branschträff för företag inom

lantbruksbranschen för att skapa en gemensam bild över läget samt en informationsträff om foderplanering och hantering av strömedel i bristsituationer.

Volym och kostnader (avser verksamhet 60*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	12,1	12,8	13,1
Årsarbetskrafter kvinnor	22,2	17,9	15,7
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	36 835	31 541	28 665
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	7088	4 510	1 109
Antal beslutade ärenden ¹⁾	6798	8 071	1 053
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	1312	734	5
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

¹⁾ Under 2018 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, vilket medför att delar av handläggningen ännu ej gått att genomföra och att rättvisande statistik över handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (601) därmed inte är möjliga att hämta ut i sin helhet. För området jordbrukarstöd omfattar ärendestatistiken direktstöden och ansökan om utbetalning av kompensationsstöd och miljöersättning för betesmarker och slåtterängar. Statistik för ansökan om åtaganden och övriga stödformer ingår ej.

För 2016 redovisades inte ärenden om jordbrukarstöd med anledning av den pågående utvecklingen av Jordbruksverkets IT-system.

För landsbygdsstöden (602) redovisas för 2018 och 2017 komplett ärendestatistik av både ansökningar om stöd och utbetalningar. För år 2016 kunde inte utbetalningar av stöd redovisas, enbart ansökningar om stöd.

Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med ärenden beträffande jordbrukarstöd (direktstöd, betesstöd och kompensationsstöd) och landsbygdsstöd från Jordbruksverkets IT system, BLIS. Redovisade data för åren 2016-2017 hämtas från årsredovisningarna för respektive år.

Kommentarer till tabellen

I Dalarnas län lämnades 1839 SAM-ansökningar in från jordbrukare i länet. En ansökan består vanligtvis av ansökan om flera olika stödformer och betalas ut i flera omgångar, vilket medför att en enskild ansökan genererar ett flertal beslut. Inför 2018 kvarstod delar av handläggningen från 2015, 2016 och 2017 års jordbrukarstödsansökningar vilket inneburit ökade kostnader. Under 2018 har Länsstyrelsen i Dalarnas län fattat ca 5000 stödbeslut i Jordbruksverkets IT -system Jordan och ca 50 stödbeslut i Jordbruksverkets äldre system Ararat. Alla dessa ärenden och beslut ingår inte i tabellen ovan. Den statistik som för närvarande går att få fram är inte fullständig utan omfattar information om gårdsstöd, förgröningsstöd, stöd till unga jordbrukare, nötsstöd, betesstöd och kompensationsstöd.

För 2016 redovisades inte ärenden om jordbrukarstöd med anledning av den pågående utvecklingen av Jordbruksverkets IT-system.

För landsbygdsstöden (602) redovisas för 2018 och 2017 komplett ärendestatistik av både ansökningar om stöd och utbetalningar. För år 2016 kunde inte utbetalningar av stöd redovisas, enbart ansökningar om stöd.

Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från Länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med ärenden beträffande jordbrukarstöd (direktstöd, betesstöd och kompensationsstöd) och landsbygdsstöd från Jordbruksverkets IT system, BLIS. Redovisade data för åren 2016–2017 hämtas från årsredovisningarna för respektive år.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Vår samlade bedömning är att 2018 års verksamhet når uppsatta målen i styr- och uppföljningssystemet för arbetet med både handläggning och kontroll.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Länsstyrelsen resultatet och måluppfyllelse kan du läsa om på sid 113.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
11. Fiske

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Vid 2018 års början fanns det 587 fisketillsyningsmän i Dalarnas län. Under året har Länsstyrelsen medverkat med kunskapsförmedling och dialog under fyra fisketillsynsutbildningar, varav en för Länsstyrelsens personal i fjällen där antalet tillsyningsmän nu är fler jämfört med tidigare. Med anledning av nya föreskrifter 2018 påbörjade vi arbetet med att certifiera externa utbildare inför kommande utbildningar av tillsyningsmän under 2019. Vi medverkade också vid den uppstartsträff om certifieringen som anordnades i Sandviken, Gävleborgs län.

I samband med den nya Siljansdomen om fiskvägar förbi kraftverken i Österdalälven har Länsstyrelsen under 2018 prioriterat kunskapsinhämtande insatser i området. Siljanöringen som finns inom vattenområdet (identifierad som en riksintressant öringstam) är i dagsläget hotad och stora insatser görs för att säkerställa bevarandet. Kunskap om fiskstammens livscykel är viktig för att optimera de vandringsvägar som ska konstrueras och även identifiera vilka andra insatser som behövs för att få största möjliga miljönytta av kommande åtgärder.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har tillsammans med Dalälvens vattenregleringsföretag anlitat Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Umeå för att med hjälp av telemetri kartlägga Siljanöringens rörelser i Siljan och Österdalälven. Under 2018 har sändare opererats in i cirka 150 öringar och deras rörelser fångas upp av mottagare som är placerade på strategiska platser.

Ytterligare ett projekt startades under 2018 för att undersöka om yngelöverlevnaden kan förbättras genom utsättning av rom istället för färdigkläckta yngel. SLU genomför studier för att optimera överlevnaden, både på fiskodlingen där rommen utvecklas och i vattendragen.

I samband med de lokala projekten hålls informations- och dialogträffar med fiskevårdsområdesföreningarna i syfte att åstadkomma en samsyn om fiskeförvaltningen i området.

När det gäller övriga restaureringsinsatser i länet arbetar Länsstyrelsen i Dalarnas län sedan några år tillbaka med uppsökande vägledningsinsatser till fiskevårdsområdesföreningar och kommuner. Under 2018 har relativt få restaureringsåtgärder genomförts men däremot ett antal projekteringar och utredningar inför åtgärd. Ett samarbete har inletts med Malung-Sälens kommun och Malungs fiskevårdsområdesförening där en kartläggning av åtgärdsbehoven i Västerdalälven uppströms Malung tagits fram. Dessutom har Länsstyrelsen lämnat bidrag till flera mindre projekteringar i Oreälven, Gryvlan, Limån och Borgärdesströmmen.

Som inspiration till fiskevårdsområdesföreningar har två endagskurser i Hartijokki-metoden och manuell restaurering av vattendrag genomförts i Enån, Orsa kommun. Vid dessa kurser inspireras fiskevårdsområdesföreningarna att genomföra fler restaureringsåtgärder av god kvalitet i länet.

Samarbetet i nedre Dalälven inom projektet Fiskevård i nedre Dalälvsområdet har fortsatt under 2018 där Länsstyrelsen främst har en rådgivande roll i syfte att utbilda och inspirera fiskevårdsområdesföreningarna från Säter till Älvkarleby gällande fiskevård och fiskvårdande åtgärder. I år har fyra möten genomförts och fokus har varit att harmonisera fiskereglerna inom nedre Dalälven.

Ett arbete har påbörjats för att processutveckla arbetet med restaureringar i länet. Insatsen ska säkerställa åtgärder genomförs med hög kvalitet och även kompetensutveckla personal genom kunskapsutbyte med andra län. Under året har exkursioner genomförts inom länet vid två tillfällen för att diskutera genomförda åtgärder samt till Jämtlands och Örebro län för utbyte och dialog med länsstyrelserna. I arbetet med processutveckling ingår även samverkan gällande kultur- och naturmiljö, på sid 91.

Volym och kostnader (avser verksamhet 62*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	2,5	1,6	1,5
Årsarbetskrafter kvinnor	0,3	0,2	0,3
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 230	1 659	1 547
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	317	346	405
Antal beslutade ärenden ¹⁾	332	291	408
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	1	6	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	263	937	603

¹⁾ Till 2016 års årsredovisning var det inte möjligt att från Jordbruksverkets IT-system hämta ut fullständig statistik för (VÅS 622), hantering av stöd Havs- och fiskerifonden. Uppgifterna har för år 2017 och år 2018 gått att få fram varför värdena skiljer sig åt jämfört med vad som redovisades i 2016 års årsredovisning.

Kommentarer till tabellen

I september 2017 anställdes ytterligare en person för att arbeta med restaurering och fiskeförvaltning, vilket är anledningen att antalet årsarbeten ökat med ungefär en person. Bidragsutbetalningarna har minskat eftersom vi under 2016 och 2017 hade extra medel från Havs- och vattenmyndigheten i Vanåprojektet, vilket gjorde att vi då kunde dela ut mycket bidrag till vattenvårdande åtgärder. 2018 var istället ett år då vi fokuserade på processutveckling av verksamheten.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsens mål i arbetet med fiskefrågor är att arbeta strategiskt med restaurering och vägledning utifrån de insatser som ger störst miljönytta. Länsstyrelsen går mer och mer över till att arbeta avrinningsområdesvis för att åtgärda alla problem samtidigt inom ett vattenområde, istället för att genomföra enstaka åtgärder på olika platser i länet. Då länet är geografiskt stort och resurserna begränsade utgår Länsstyrelsen från den prioritering av åtgärdsområden utifrån miljönytta som gjorts inom projektet Hållbar vattenkraft i Dalälven, läs mer på sid 32. Länsstyrelsens ambition är att fullt ut tillämpa detta arbetssätt, men det är fortfarande en del arbete kvar.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
12. Folkhälsa

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Inom folkhälsa har Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetat enligt regeringsuppdraget och försett länet med ökad kunskap och ökat stöd kring preventivt arbete med alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel. Vår samordnare har deltagit i flertalet nationella utbildningar och nätverksträffar samt genomfört flertalet regionala nätverksträffar och utbildningsinsatser. Nya kontaktnät för spelberoende och spelmissbruk har skapats och flera utbildningar har genomförts i samverkan med huvudmännen. Det regionala arbetet, som genomsyrats av barn- och jämställdhetsperspektiven, har skett i samverkan med tillsynshandläggare och samordnare för sociala risker och brottsförebyggande arbete, i form av utbildningar, konferenser, kommunbesök, nätverksträffar och nyhetsbrevet FAS, Förebyggande arbete i samverkan. Nyhetsbrevet är ett led i vårt folkhälsoarbete där vi knyter förebyggande uppdrag och insatser närmare varandra. Det skickas ut till kommuner och andra samarbetspartners cirka tio gånger per år och sammanfattar det arbete som sker i samverkan samt sprider erfarenheter och kunskap.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 också verkat för att nå folkhälsomålen genom fler möjligheter till friluftsliv och besöksmål i naturen. Vi har samverkat med länets kommuner för att prioritera grönområden och tätortsnära områden med målsättningen att stimulera till uteaktiviteter. Länsstyrelsen har även drivit projektet Vandringslyftet dalarna genom att förbättra länets vandringsleder, bland annat för att underlätta för närboende att ta sig ut i naturen och röra på sig.

För information om folkhälsa kopplat till krishantering – se mer på sid 47.

Volym och kostnader (avser verksamhet 70*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	1,0	1,1	0,9
Årsarbetskrafter kvinnor	2,6	1,4	1,1
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	4 204	3 298	3 427
Antal ärenden, inkomna och upprättade	36	34	14
Antal beslutade ärenden	23	21	34
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	5
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	215	181	-1

Kommentarer till tabellen

Samordnare för ANDTS har funnits hela året.

Vi har gjort fler bidragsutbetalningar och har i övrigt ungefär samma nivåer när det gäller inkomna och beslutade ärende jämfört med 2017.

Samlad bedömning av resultat

Sammantaget gör vi bedömningen till att våra insatser har stärkt samverkan och ökat kompetensen regionalt och lokalt. Inom samordningsuppdraget ANDTS har vi arbetat med såväl alkoholprevention

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

som med narkotika-, dopning-, tobaks- och spelprevention, men tyngdpunkten har legat på alkohol- och tobaksfrågor.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:
13. Jämställdhet

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län har intensifierat jämställdhetsarbetet genom att komplettera strategin från 2017 med Avsiktsförklaring 2018–2020 Makt och möjligheter – för ett jämställt Dalarna. Femton av sjutton regionala myndigheter/organisationer undertecknade under året dokumentet Avsiktsförklaring för ett jämställt Dalarna 2018–2020. Arbetet sker i nära samverkan med bland annat Landstinget Dalarna, Region Dalarna, Högskolan Dalarna, Dalarnas Bildningsförbund och Dalarnas idrottsförbund.

Avsiktsförklaringen ska kunna användas som utgångspunkt för såväl det interna som det externa jämställdhetsarbetet. Syftet med avsiktsförklaringen är att ge ett tydligt mandat till organisationernas medarbetare att arbeta enligt den överenskomna inriktningen för att upptäcka och åtgärda eventuella brister i respektive organisation.

Parternas gemensamma vision är ett jämställt Dalarna där makt fördelas mer rättvist mellan könen och att alla människor ges lika möjligheter och rättigheter oavsett kön, ursprung och bakgrund. I avsiktsförklaringen implementerar vi på länsnivå regeringens jämställdhetspolitiska mål genom sex prioriterade samverkansområden; jämställd kultur och fritid, jämställd bildning och utbildning, jämställd hälsa, jämställd integration, jämställda relationer och våldsprevention samt jämställd tillväxt.

Den reviderade handlingsplanen Våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och prostitution i Dalarnas län för perioden 2017–2020 har kompletterats med en kompetensplan och en arbetsplan. En regional samverkansgrupp har bildats för att driva strategiarbetet vidare.

Inom området hedersrelaterat våld har en kampanj mot barn-/tvångsäktenskap genomförts och ett så kallat nödkort har spridits till högstadieskolorna i länet. Nödkortet ger information om hur utsatta barn kan få stöd om de misstänker att de kan föras utomlands och giftas bort mot sin vilja. En regional kunskapsdag om frågor som rör jämställdhet och hedersrelaterat våld och förtryck har genomförts. Det regionala hedersnätverket utgör stöd i hedersfrågor på lokal nivå.

En heltids regionkoordinator mot prostitution och människohandel har anställts i samverkan med länsstyrelserna i Örebro och Värmlands län. Projektet koordinerar insatser för kommunernas socialtjänst och myndigheter inom de tre länen. Koordinatorn arbetar i nära samverkan med bland annat Polisen i Bergslagen. En kunskaps- och informationsdag mot prostitution och människohandel arrangerades under året. Länsstyrelsen i Dalarnas län ingår också i Brottsoffermyndighetens referensgrupp gällande informations- och utbildningsinsatser av ny sexualbrottslagstiftning.

Länsstyrelsen har under året byggt kunskap i länet inom områdena barns utsatthet för våld, barn i utsatta livssituationer och hur vi generellt kan förbättra det våldsförebyggande arbetet. Inom kompetensstödsuppdraget har ett flertal utbildningsinsatser genomförts som stöd till personal inom exempelvis socialtjänsten. En internatutbildning har genomförts kring kommuners och utförarens ansvar och roller i arbetet med våldsutsatta barn och vuxna.

ESF-projektet Jämställt hela tiden har under sitt tredje år fortsatt med kompetensutvecklingsinsatser i syfte att öka jämställdheten i länet. Fokus har legat på en jämställd arbetsmarknad, minskad

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

könssegregerad arbetsmarknad samt kvinnors rätt till heltid. I de sju deltagande organisationerna har medarbetare, chefer och förtroendevalda genomgått kompetensutveckling i jämställdhet och icke-diskriminering, kommunikativ tillgänglighet samt inkluderande bemötande. Vår utvärdering visar att kompetensutvecklingsinsatserna resulterat i konkreta verktyg för jämställdhetsintegrering, ett ökat fokus på jämställdhet- och icke-diskrimineringsfrågor, en ökad medvetenhet kring inkludering och bemötande samt ökad medvetenhet och kunskap kring jämställd rekrytering.

Exempel på hur Länsstyrelsen har utvecklat de selektiva regionala företagsstöden när det gäller jämställdhet finns att läsa på sid 105.

Länsstyrelsen har också satsat på pilotprojektet Jämställt mikrostödet, läs mer på sid 10.

Länsstyrelsen har under 2018 påbörjat ett strategiskt och långsiktigt internt tvärsektorielt arbete för Agenda 2030. Alla medarbetare berörs, läs mer på sid 84.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 fortsatt att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten. Läs på sid 84.

Volym och kostnader (avser verksamhet 80*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	0,6	0,5	0,1
Årsarbetskrafter kvinnor	1,9	1,0	1,6
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 540	2 353	2 236
Antal ärenden, inkomna och upprättade	10	10	17
Antal beslutade ärenden	5	5	20
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	1	1
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	1 101	226	546

Kommentarer till tabellen

Vi har ökat antal årsarbetskrafter och ökat verksamhetskostnaderna med 1,2 mkr jämfört med 2017. Antalet bidragsutbetalningar är högre än 2017.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Det samarbete som finns i mellan Dalarnas myndigheter och organisationer i frågor som rör jämställdhet är upplevs av de medverkande som väl fungerande. Denna samverkan är det som gör att vi kan nå våra mål och visa på resultat.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Enligt 3 § länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen uppgifter i fråga om:

14. Integration

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län har genomfört en rad samverkansprojekt med andra myndigheter och organisationer inom integration och även med andra uppdrag inom Länsstyrelsen. Ett exempel på samverkan är *Vägen in*, en regional överenskommelse (2015–2020) för inkludering och etablering av nyanlända, där myndigheter, kommuner, civilsamhället och privata sektorn drar åt samma håll. Överenskommelsens fem områden är Vägen in till arbete och entreprenörskap, Vägen in till språk och utbildning, Vägen in till god och jämlik hälsa, Vägen in till trygga bostadsområden för alla och Vägen in till social sammanhållning och delaktighet. Ett gemensamt kansli, bemannat av representanter från Länsstyrelsen, regionen och landstinget, har under året fokuserat på länsövergripande samverkansprocess, revideringsprocess, utvecklingsarbete mot kommunerna och stöd till samverkansområdena. Uppdraget tidiga insatser för asylsökande (TIA) under året omfattat kommuner i samma utsträckning som civilsamhället. Länsstyrelsen i Dalarnas län har stärkt kommunernas och civila samhällets roller genom samverkan kring aktiviteter för asylsökande, bland annat regelbundna nätverksträffar, konferenser och uppsökande verksamhet kring våra statsbidrag §37/§37a och uppdrag 3.3.

Länsstyrelsen har en fungerande struktur för samverkan, samordning och rutiner för handläggning av statsbidrag. Arbetet har genererat insatser och aktiviteter med god spridning såväl geografiskt som mellan olika insatsområden. En samordningsgrupp, bestående av aktörer från civilsamhället som beviljats medel för TIA, representanter från Arbetsförmedlingens Jobskills och Migrationsverket, ingår i ett nätverk för informations- och erfarenhetsutbyte kring uppdraget.

Inom uppdraget nyanländas etablering/samhällsorientering, VÄS 8513 har Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetat med kommunernas beredskap och mottagningskapacitet utifrån regleringsbrevet. För att stimulera samverkan mellan kommuner och myndigheter har flera återkommande nätverksträffar anordnats av Länsstyrelsen både när det gäller mottagning av nyanlända och samhällsorientering. Länsstyrelsen har under 2018 även varit remissinstans avseende utredningen SOU 2018:22, Ett ordnat mottagande, avseende eget boende och promemorian ett socialt hållbart eget boende för asylsökande. Flera informationsdagar har anordnats bland annat kring hedersrelaterat våld och ny statlig ersättning för flyktingmottagande, vilket bedöms ha resulterat i en stärkt kommunal beredskap. Länsstyrelsen är fortsatt samverkanspart inom projektet MILSA (stödplattform för migration och hälsa) för att underlätta och främja kommunernas kompetensutveckling inom området hälsa och samhällsorientering.

Inom uppdraget ensamkommande barn, VÄS 8514, gavs Länsstyrelsen enligt 2018 års regleringsbrev i uppdrag att verka för och stötta kommunerna i arbetet med att anpassa kapaciteten av mottagandet samt i omställningen till mer effektiva boendeformer. I Dalarnas län har detta inneburit återkommande samverkansträffar med länets kommuner, där SKL och Migrationsverket närvarat, för att undersöka möjligheterna till mottagandesamverkan över kommungränserna. Antalet anvisade ensamkommande barn till länet har minskat så pass drastiskt att all HVB-verksamhet i länet har avvecklats under året. Utöver dessa samverkansmöten kring mottagandet har utbildningsinsatser, riktade till yrkesverksamma inom området, genomförts i samverkan med MUCF och Rädda Barnen. Flertalet informationsträffar har anordnats i samverkan med Migrationsverket, i samband med den nya gymnasielagen.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Volym och kostnader (avser verksamhet 85*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	1,5	0,3	0,1
Årsarbetskrafter kvinnor	3,0	2,3	3,0
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	4 591	2 910	2 998
Antal ärenden, inkomna och upprättade	69	75	70
Antal beslutade ärenden	31	38	49
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	4	0	1
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	15	-190	-85

Kommentarer till tabellen

Inom integration har vi under året haft en ökad bemanning jämfört med förra året.

Verksamhetskostnaden är 1,6 mkr högre vilket i huvudsak beror på att vi haft 1,9 årsarbetskrafter mer jämfört med 2017.

Samlad bedömning av resultat

Vi är nöjda med årets verksamhet inom integration, då vi kunnat utbilda, informera och samverka på ett helt annat sätt än under 2017.

Inom integration vill vi utveckla samverkan med civilsamhället och andra myndigheter. Det vore också bra om vi i ännu högre grad kunde samverka med Region Dalarna för att stärka mellankommunal samverkan. Vi ser ett behov av förstärkta insatser kring de unga vuxna som fått uppehållstillstånd på nya gymnasielagen. Vi prioriterar insatser med fokus på förändrade attityder och värderingar, samt hälsofrågor och kompetensförsörjning.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Länsstyrelseinstruktion 4 §: Länsstyrelsens uppgifter omfattar också

1. Tillsyn över att fastighetsinnehav avvecklas enligt 18 kap. 7 § ärvdabalken.

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Under 2017 skärptes rutinerna kring tillsynen över avveckling av dödsboägda lantbruksfastigheter, och arbetet har fortsatt under 2018. Under året har totalt 74 förelägganden skickats ut, och förelägganden från föregående år följts upp. Endast ett vitesföreläggande har utfärdats och dödsboet ska vara avvecklat vid årsskiftet.

Resultatbedömning:

Otilfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare

1. Integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkers villkor.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 fortsatt att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten. Vi gör detta genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkers villkor och rättigheter. Vi har under året introducerat ett systematiskt utvecklingsarbete inom myndigheten för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i all vår verksamhet, Trappan. Trappan är en metod där medarbetarna involveras i ett tvärsektoriellt arbete för att öka förståelsen och kunskapen på alla nivåer i organisationen inom ramen för områdena mänskliga rättigheter och miljö och klimat inom ramen för Agenda 2030, se sidorna 36 och 84.

Vi samverkar brett med myndigheter och organisationer i länet. Ett exempel på detta är Avsiktsförklaring 2018–2020 Makt och möjligheter som finns att läsa om på sid 36. Ett annat exempel är samarbetet inom frågor som rör våld i nära relationer, hedersvåld och stöd i föräldraskapet. Den reviderade handlingsplanen mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och prostitution i Dalarnas län har kompletterats med kompetensplan och arbetsplan. En regional samverkansgrupp har startat och ett flertal utbildningar har genomförts, se sid 36.

Vi har under året fått ett stort genomslag för våra frågor som rör olika perspektiv kring jämställdhet. Våra utbildningar, konferenser och nätverksmöten är fulltecknade och utvärderingar visar att vi är på rätt väg. Detta gäller såväl det allmänna jämställdhetsarbetet, som det specifika våldspreventiva arbetet inom dess olika sektorer. Länsstyrelsen har såväl inom våldsuppdragen som inom det allmänna jämställdhetsarbetet fått samverkande parter förtroende att fortsätta samordna och leda det regionala arbetet.

Länsstyrelsens samlade bedömning är att jämställdhetsarbetet stärkts under 2018.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare:

2. Genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund, om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året samverkat med Region Dalarna och Landstinget Dalarna för att färdigställa ett statistiskt underlag som belyser Dalarna ur ett jämställdhetsperspektiv.

Materialet, som berör ekonomisk jämställdhet, utbildning, hälsa med mera, läggs in i samverkansprojektet analyswebb, vilken vi delfinansierar. En produkt som vi tillhandahåller är till exempel individbaserad könsuppdelad statistik och analys för befolkningen i Dalarna.

I vårt interna arbete hanterar vi bland annat frånvarostatistik och lönestatistik för våra medarbetare. Vi analyserar alltid om eventuella skillnader i lön kan vara hänförliga till kön. Även vår budget analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv för att säkerställa att ingen osaklig snedfördelning finns med anledning av bl.a. kön.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

På grund av fördröjning av den tekniska strukturen på analyswebben har materialet för länet blivit fördröjt. Vi har dock fått klart både teknik och innehåll under hösten. Det systematiska interna arbetet avseende att med individbaserad statistik analysera otillbörliga skillnader, anser vi svarar väl mot regeringens jämställdhetspolitiska mål.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare:

3. Vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och då ta särskild hänsyn till barns bästa.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

På Länsstyrelsen i Dalarnas län är avdelning- och enhetscheferna ansvariga för att synliggöra barnperspektivet i tillsynsplaner och arbetsplaner. I den introduktionsutbildning som all nyanställd personal genomgår inkluderas barnperspektivet som en del i utbildningen inom mänskliga rättigheter och Länsstyrelsens tvärssektoriella uppgifter. Resultatet av dessa insatser är att alla nyanställda har en grundläggande kunskap och förståelse för barnperspektivet, när dessa sedan ska arbeta inom sina respektive expertisområden.

I den interna arbetsgruppen för jämställdhet ingår barnperspektivet som en del av arbetet. Inom området mänskliga rättigheter och folkhälsa finns en samordnare för föräldrastödsfrågor, som också ansvarar för frågor som rör barnperspektivet. Andra frågor där barnperspektivet är i fokus är bland annat jämställdhet, ANDT och våld i nära relationer.

De som arbetar med samhällsplanering och boende bevakar barnperspektivet i exempelvis plan- och trafikärenden. Det har resulterat i att konsekvenser för flickor och pojkar synliggjorts i ärenden och planer. Det handlar bland annat om barns trafiksäkerhet vid trafikleder, gång- och cykelvägar, barns utemiljö när skolor och förskolor och bostäder planeras.

Länsstyrelsen har under 2018 lett arbetet med att ta fram en regional strategi för länets föräldraskapsstöd. Detta har skett tillsammans med landstingets ansvariga för barnrättsperspektivet samt en representant för arbetet rörande barn i missbruksfamiljer. Arbetet har utförts i ett nätverk bestående av, förutom Länsstyrelsen i Dalarnas län, representanter från Dalarnas kommuner, Landstinget Dalarna, Region Dalarna, Högskolan Dalarna samt den ideella sektorn.

Även i vår länsstrategi för det förebyggande ANDT-arbetet inkluderas barnperspektivet. Hela strategin syftar till att flickor och pojkar ska skyddas mot alkohol, narkotika, dopning och tobak. Eftersom regeringsuppdraget nu omfattar föräldrar till barn 0–18 år, och inte enbart barn i tonåren, har mödra- och barnhälsovården också involverats i arbetet.

Ett annat exempel är en konferens under året kring hedersvåld och samhällsinformation för nyanlända, samt en tvådagars barnrättsutbildning för kommuner och organisationer med fokus på förberedelser inför 2020 då barnkonventionen blir lag.

I arbetet med att tillgängliggöra skyddad natur, både via byggnationer och information, är barn en viktig och utpekad målgrupp.

Läs mer om hur vi utvecklar vårt arbete internt på sidorna 36 och 84.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Länsstyrelseinstruktion 5 §. Länsstyrelsen ska vidare:

4. Vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län har deltagit i den nationella samverkan för funktionshinderuppdraget och aktivt verkat inom länet för att stärka tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättningar. Nedanstående aktiviteter är exempel på detta.

Länsstyrelsen har varit ett stöd i kommunernas och landstingens arbete i att genomföra funktionshinderpolitiska strategier och planer enligt prop. 2016/17:188. Vi har bland annat genomfört en kartläggning av tillgängligheten vid olika typer av funktionsnedsättningar för att utarbeta en modell som ger stöd till kommuner och landsting.

I arbetet med friluftslivsuppdraget och uppdraget att tillgängliggöra skyddad natur, både via byggnationer och information, är personer med funktionsnedsättningar en viktig och utpekad målgrupp. Läs mer på sid 99.

Länsstyrelsen lämnar tillstånd till installationer av handikappanpassade toaletter och rullstolsramper i kyrkor och byggnadsminnen. Dessa tillstånd föregås alltid av samråd mellan Länsstyrelsen och berörd församling eller fastighetsägare. Länsstyrelsen eftersträvar alltid lösningar som så långt möjligt tillgodoser kraven på tillgänglighet men som även tar hänsyn till kulturhistoriska värden.

Inom de kulturmiljöer som Länsstyrelsen ställt i ordning som besöksmål har särskilda tillgänglighetsanpassningar genomförts under år 2018. I Stabergs Bergsmansgård inom Världsarvet Falun har mangårdsbyggnaden restaurerats, öppnats upp och försetts med rullstolsramp. I Kloster i Hedemora kommun har en engelsk park restaurerats och försetts med information, sittplatser och stigar som är framkomliga för rullstolar.

I samband med steg 1 i det tvärsektoriella arbetet för Agenda 2030, har samtliga medarbetare och chefer under året fått grundläggande information om diskrimineringslagstiftningen och frågor om tillgänglighet.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Den samlade bedömningen är att arbetet lyckats bra, även om vi, av olika anledningar, startade något sent med arbetet.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare:

5. Integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering.

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Mänskliga rättigheter har hög prioritet i det interna arbetet på Länsstyrelsen i Dalarnas län. Området ingår i ett internt utvecklingsarbete som heter Trappan, läs mer på sid 84.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har fortsatt finansiellt huvudmannaskap för regeringsuppdraget Mänskliga rättigheter. Totalt har vi under 2018 förvaltat 5 mkr.

Varje länsstyrelse får ett verksamhetsstöd motsvarande 100 000 kronor. Därutöver har Länsstyrelsen kostnader för en nationell samordnare, placerad på Länsstyrelsen i Jönköpings län, nationella konferenser och nätverks-träffar, MR-dagar, kartläggning och analysarbete samt kostnader på den egna på länsstyrelsen. Vi ingår i den nationella styrgruppen och är delaktiga i ledningen av det nationella MR-arbetet.

Utvärderingen av höstens spridningskonferens till andra nationella myndigheter och organisationer visade att man anser att det även fortsatt bör vara länsstyrelsen som ska visa vägen framåt inom området och leda arbetet. Mer information om insatserna under 2018 finns i årsrapporten som skickas till Regeringskansliet från Länsstyrelsen i Jönköpings län.

En viktig gemensam satsning i länet är Vägen in, en regional överenskommelse (2015–2020) för inkludering och etablering av nyanlända där myndigheter, kommuner, civilsamhället och privata sektorn drar åt samma håll, läs mer på sid 38.

Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetar med uppdraget utsatta EU/EES-medborgare som saknar uppehållsrätt i Sverige. Arbetet sker genom en stärkt samverkan och samordning mellan olika regionala och lokala aktörer. Vi tar fram metodstöd och kompetensutvecklande insatser har inrättat en rådgivande servicefunktion riktad till kommuner och andra aktörer. Länsstyrelsen bidrar med lägesbilder som visar EU/EES-medborgares situation i kommunerna. Tillsammans med Länsstyrelserna i Gävleborgs och Västmanlands län har vi även upprättat en samarbetsplattform för att skapa förutsättningar för berörda aktörer att verka inom området och öka rättssäkerheten. Det förekommer tvärsektoriella samarbeten kontinuerligt där målgrupperna är desamma. Exempel på sådana uppdrag är inom prostitution och människohandel och utsatta EU-medborgare. Bred samverkan sker också kontinuerligt med polisen, socialtjänsten, det civila samhället men också med andra länsstyrelser. Läs mer under sidorna 36, 84, 44 och 59.

Det tvååriga regeringsuppdraget Fler nyanlända och personer med funktionsnedsättning i staten avslutades under året och resultatet är mycket bra. Under projektets gång har vi haft 53 deltagare, 30 män och 23 kvinnor, från 14 olika länder. Av dessa 53 deltagare var 36 nyanlända och 13 hade funktionsvariationer av något slag. Fyra har gått direkt till en MBIS-anställning.

Genom praktikantuppdraget har de allra flesta medarbetarna i någon form handlett eller introducerat praktikanterna. Projektet har inneburit många kontaktytor och har gett Länsstyrelsen värdefulla

insikter när det gäller vår verksamhet och hur olikheter bidrar till att såväl individer som organisation växer.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare:

6. Verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

För att stödja *ANDTS-arbetet* i länet (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel) har Länsstyrelsen arbetat enligt den nationella ANDT-strategin och en egen länsövergripande handlingsplan. Allt arbete görs med hänsyn till såväl barn- som jämställdhetsperspektiven. Flera konferenser och nätverksträffar har genomförts i syfte att stärka samverkan mellan aktörer och bidra till ökad kompetens i länet. Projekt har skapats i ett antal kommuner, i syfte att åstadkomma förstärkt tobakstillsyn och att bekämpa illegal tobak. Alkoholtillsyn har genomförts i hela länet. En stor del av arbetet har skett gemensamt med brottsförebyggande och ANDTS-samordnare.

Länsstyrelsen har under året också byggt upp samverkan mellan ANDTS-uppdraget, brottsförebyggande uppdraget, arbetet med sociala risker samt det regionala arbetet mot våldsbejakande extremism. Denna samverkan kallar vi för FAS, Förebyggande Arbete i Samverkan. Det syftar dels till att knyta ihop vårt interna förebyggande arbete på Länsstyrelsen, dels till att stärka samverkan kring de förebyggande frågorna inom kommunerna. Arbetet sker i form av gemensamma utbildningar, konferenser, kommunbesök, nätverksträffar och regelbundna nyhetsbrev.

Under 2018 har Länsstyrelsen genom uppdraget att samordna och leda det regionala arbetet med naturvård, biologisk mångfald, friluftsliv, åtgärdsprogram för hotade arter, artbevarande, tätortsnära natur, lokala naturvårdsprojekt samt vilt- och rovdjursförvaltning, genomfört en mängd åtgärder som leder till en bättre uppfyllelse av folkhälsomålet läs mer på sid 99. Detsamma gäller för arbetet med kulturmiljöer som besöksmål, läs mer på sid 91.

Inom Länsstyrelsernas arbete med regional tillväxt finns flera exempel på hur *de nationella folkhälsomålen* uppnås genom att folkhälsan beaktas. Exempel på detta är:

Länsstyrelsen i Dalarnas län har genomfört en rad samverkansprojekt med andra myndigheter och organisationer inom integration och även med andra uppdrag inom länsstyrelsen. Ett exempel på samverkan är Vägen in, en regional överenskommelse (2015–2020) för inkludering och etablering av nyanlända,

Inom området jämställdhet och integration har Länsstyrelsen medverkat i ett samverkansprojekt tillsammans med Landstinget i Dalarna, Högskolan Dalarna och Region Dalarna där Region Dalarna varit projektägare. Målet har varit att alla i länet på sikt ska ha lika förutsättningar för inflytande på det regionala tillväxtarbetet och på likvärdiga villkor få tillgång till de resurser som läggs på hållbar tillväxt, se sid 107.

Länsstyrelsen har deltagit i pilotprojektet Jämställt mikrostöd som haft som mål att nå ut till grupper, bland annat personer med utomeuropeisk bakgrund, se sid 107.

Tillsammans med Nasjonalparkstyret Fulufjället i Norge har Länsstyrelsen genomfört ett territoriellt samarbete i projektet ”En gemensam besöksförvaltning för Fulufjällets nationalparker”. I bred samarbete med företagare, kommuner och organisationer kring parken har förvaltningarna tagit fram en gemensam besöksstrategi för parkerna, se sid 103.

I Länsstyrelsens arbete med *samhällsplanering* och remisshantering av översikts- och detaljplaner har under 2018 insatser gjorts för att verka för att de nationella folkhälsomålen nås. I yttranden har Länsstyrelsen följt upp riktlinjer för buller samt regionala vägledningar och Länsstyrelsen har påtalat behov av åtgärder. Vid nyproduktion av flerbostadsfastigheter har framhållits behov av tysta sidor i lägenheter, förbättrad luftmiljö i gatuplan samt trygghet i stadsbilden för oskyddade trafikanter och för utsatta grupper; flickor, pojkar samt kvinnor. I flera remissyttranden under 2018 har länets gemensamma riktlinjer för planering vid översvämningsbenägna eller skredbenägna områden samt vid leder för farligt gods tillämpats.

Arbete inom *krisberedskap* är nära kopplad till folkhälsoarbetet och berör folkhälsomålen i högsta grad. T.ex. när det gäller delaktighet och inflytande i samhället så arbetar vi inom den regionala strategin för krishantering i Dalarnas län med olika nätverk i samhället – både före, under och efter en kris. I de nationella målen för vår säkerhet ingår att vi ska värna om och trygga befolkningens liv och hälsa, hindra eller begränsa skador på egendom och miljö, vilket också ingår i vårt folkhälsoarbete.

Under 2018 har de större händelserna varit förebyggande arbete mot översvämning under våren samt hantering och efterarbete av de stora skogsbränderna under juli månad.

När det gäller det förebyggande arbetet med översvämning så genomfördes löpande möten med den s.k. Älvgruppen för att förebygga och förbereda skydd mot eventuella översvämningsrisker som skulle kunna påverka människors liv, hälsa, miljö samt fysiska byggnader. Perioden med översvämningsrisken löpte väl utan några större incidenter.

När det gäller skogsbränderna i länet så hanterades detta i den krisstab som upprättades och efterarbetet samordnades genom en särskilt inrättad samordningsstab hos Länsstyrelsen. Arbetet inom samordningsstaben hanterade bl.a. information till kommuner, allmänhet och andra berörda aktörer som hade till syfte att hindra människor från att komma till skada i brandhärjade områden.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare:
7. I sin verksamhet verka för att förenkla för företag.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län förbättrar inom ett flertal områden sitt stöd och service till företagen genom att aktivt jobba förebyggande och identifiera synergier. Exempel på detta beskrivs nedan. För att underlätta en effektiv handläggning och att handläggningstiderna ska kunna hållas med god marginal, har information och dialog med företag skett kontinuerligt i kombination med tillsynsbesök. Detta har bidragit till att anmälningar är mer kompletta när de kommer till myndigheten. Även inom ärendehandläggning av naturvårdsfrågor har en liknande insats genomförts genom att information sänts till företag som lägger fiber om och när de ska göra samråd enligt 12 kapitlet 6 § miljöbalken. Samma information har även gått till de fiberaktörer som söker stöd via landsbygdsprogrammet. Om det framkommer vid den första granskningen av 12:6 samråden (miljöbalken) att verksamhetsutövaren även behöver göra en anmälan om vattenverksamhet hos avdelningen för miljö och samhällsplanering, upplyses verksamhetsutföraren om det.

När företagare ansökt om ingrepp i fornlämning inför t.ex. en nybyggnation, har länsstyrelsen återkopplat till företagaren och begärt eventuella kompletteringar och informerat om ärendets gång samt diskuterat de villkor som kan ställas och alternativa lösningar som kan göras. Därefter har en löpande dialog förts med företagaren om tid för beslut, undersökningarnas upplägg, inriktning och kostnader.

Läs mer om hur företagen på ett enkelt sätt ska kunna ta del av de stöd som finns på sidorna 105 och 106.

Sammanfattningsvis har det under året varit fokus på bra bemötande, ärendebalans, snabb återkoppling, tydlig förebyggande information och uppdatering av sidor på webben. Läs mer på sid 123.

Länsstyrelsens samlade bedömning är att målet i hög grad uppfylls. Denna bedömning grundas på att länsstyrelsen haft ett starkt fokus på att samordna energi- och klimatfrågor med det regionala tillväxtarbetet genom att rikta en stor andel av företagsstöden till åtgärder i företag som leder till ökad energieffektivisering och minskad klimatpåverkan, i kombination med att skapa ökad sysselsättning. Genomförd utvärdering visar att det finns stora möjligheter till synergier.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Länsstyrelseinstruktion 5 §: Länsstyrelsen ska vidare:

8. Samordna arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Två stora projekt har genomförts inom länet och samarbetsområde norr där Dalarna ingår. Det är projektplan avseende klimat-sårbarhetsanalyser och handlingsplaner för utvalda pilotsamebyar och Målgruppsanalys snö. Läs mer på sid 96.

En kartläggning av kommunernas arbete med *klimatanpassningsfrågor* har genomförts under året och ett internt råd för klimatanpassningsfrågor har skapats. Det interna rådet för klimatanpassningsfrågor har möjliggjort flera nya kontaktvägar ut till aktörer som berörs. Flera nya kunskapskällor och arbetsområden har identifierats. Utöver detta kommer rådet fungera som stöd inför arbetet med den nya förordningen för klimatanpassning som träder i kraft 2019.

I det nya åtgärdsprogrammet för Dalarnas miljömål 2018–2020, finns kopplingar till klimatanpassningsarbetet. Ett förändrat klimat kommer att påverka och ställa krav på samhället. Väntade effekter är försämrad kvalitet i våra vattentäkter, skador på bebyggelse och ekosystem i obalans. Klimatanpassning är därför viktigt i miljömålsarbetet och klimatanpassningsåtgärder har ofta positiv inverkan på flera miljömål. I det interna rådet har möten genomförts för att åstadkomma samverkan i framtagandet av olika handlingsplaner kopplade till energi-, miljö- och klimatanpassning.

I vår risk- och sårbarhetsanalys (RSA) tar vi upp det förändrade klimatet och de anpassningsåtgärder som behöver vidtas utifrån detta, se sid 55.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Länsstyrelseinstruktion 5: Länsstyrelsen ska vidare:

9. i sin verksamhet verka för att behovet av bostäder tillgodoses.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län har en bred samverkan internt vad gäller hantering av ärenden inom den fysiska planeringen, exempelvis markanvändning för bostäder eller markanvändning som påverkar bostadsbyggande. Länsstyrelsens berörda handläggare har ett återkommande möte varje vecka för dialog kring fysiska planer och ärenden skickas på internremiss till handläggare inom områden tidigare inte bevakat eller verkat för bostadsbyggande.

Under hösten genomfördes en uppföljning av Länsstyrelsens pilotprojekt i fysisk planering (2016–2017) i samverkan med Falu kommun för att följa upp de nya rutinerna för ärendeberedning och tidiga dialoger.

Bostadsbyggandet är ett allmänt intresse och Länsstyrelsen har redovisat arbetet på möten med bland annat dalabänkens riksdagspolitiker och länsstyrelsens insynsråd.

Utifrån de svar som länets kommuner lämnat i den årliga bostadsmarknadsenkäten har vi tagit fram en årlig bostadsmarknadsanalys. Analysen utgör ett regionalt planeringsunderlag som är viktigt när bostadsfrågan lyfts i olika sammanhang.

Länsstyrelsen ger också råd och stöd inom plan- och bygglagen och behovet av detta är fortsatt stort hos kommunerna. Det finns en ambition att årligen anordna två plan-träffar och två byggträffar för länets kommunala handläggare. 2018 genomfördes totalt tre sådana möten. Vid dessa tillfällen redogjordes för den nationella politik som bedrivs i syfte att öka bostadsbyggandet och aktuella frågor (däribland bostadsbyggande) diskuterades. Under året har den nationella webb-tjänsten Planeringskatalogen lanserats och det regionala digitala underlagsmaterialet för GIS uppdaterats, se sid 17.

Länsstyrelsen har under flera år arbetat med Byggdialog Dalarna och har under år 2018 ingått i ett flertal av dess temagrupper. Byggdialogen används också som informationsspridare, bland annat när det gäller möjligheten till att söka stöd för olika typer av bostadsbyggande.

Länsstyrelsen har sedan 2015 arbetat med Vägen in, en regional överenskommelse för etablering av nyanlända 2015 – 2020 i syfte att bland annat skapa goda planeringsförutsättningar med tidiga kontakter, långsiktiga hyresavtal och samverkansavtal mellan Migrationsverket och kommunerna. Läs mer på sid 38.

Arbetet med sanering av förorenade områden för att möjliggöra bostadsbyggande fortsätter, läs mer på sid 98.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Länsstyrelseinstruktion 6 §

Länsstyrelsen ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Länsstyrelsen ska särskilt

1. samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet,
2. utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen,
3. stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen, och
4. verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen och i det regionala tillväxtarbetet.

Länsstyrelsen ska i fråga om sitt miljöarbete rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län samordnar det *regionala mål- och uppföljningsarbetet*. Vi medverkar, liksom alla andra länsstyrelser, i den gemensamma miljö målsuppföljning som samordnas av Naturvårdsverket och RUS (länsstyrelserna i samverkan). Därutöver sker en egen åtgärdsuppföljning. Den regionala årliga miljö målsuppföljningen är en process som under året har involverat drygt 30 medarbetare från olika enheter och avdelningar på Länsstyrelsen. Uppföljningen för flera miljö mål sker i samverkan med Skogsstyrelsen, huvudansvarig för bedömningen av målet Levande skogar. Uppföljningstexterna har förankrats i kommunerna och granskats av deras miljö strategiska nätverk. Bedömningarna i årets miljö målsuppföljning är samma som föregående år, inget mål kommer att nås till 2020, men målet grundvatten av god kvalitet är nära att nås.

Miljö målssystemets indikatorer har uppdaterats två gånger under året. Vårens uppdatering omfattade bara fyra indikatorer. Under hösten uppdaterades 35 indikatorer och flera av dem var helt nya.

Länsstyrelsen har i olika sammanhang fört ut och kommunicerat Sveriges miljö mål och miljörelaterade mål i Agenda 2030. I det pågående arbetet med att ta fram en ny energi- och klimatstrategi ingår regional anpassning av etappmålen för klimat.

Under året har miljö målsuppdragets interna organisering setts över och en ny styrgrupp tillträder 2019. En översyn av miljö ledningsarbetet har också påbörjats, där de indirekta miljö aspekterna inbegriper miljö målsarbetet.

Mycket av det dagliga arbetet på Länsstyrelsen bidrar till länets miljö målsarbete genom att *utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram* med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Det kan vara i form av tillsyn, prövning, projekt för näringslivsutveckling och miljö, stöd, ersättningar, kunskapsunderlag, att driva nätverk och partnerskap samt att granska och ge vägledning i kommunernas arbete.

I mars färdigställdes ett nytt åtgärdsprogram för Dalarnas miljömålsarbete 2018–2022. Lanseringen skedde genom en uppmärksam pressaktivitet i form av en åtgärdsvandring genom Falun. De som ledde vandringen var landshövdingen, regionens och landstingets ordförande, ordföranden för sektorsamverkan Byggdialog Dalarna samt en representant för Dalarnas bildningsförbund. Under vandringen berättade de om de olika delarna av åtgärdsprogrammet. Programmet innehåller 208 åtgärder uppdelade på 14 sektorer eller sektorsövergripande områden. Länsstyrelsen är ansvarig för knappt 100 av dessa åtgärder vilket visar på vår betydande roll i länets miljömålsarbete. Det avslutande avsnittet i åtgärdsprogrammet fokuserar särskilt på Agenda 2030 och synergier mellan miljö, ekonomi och sociala mål. Uppföljningen kommer att ske genom att varje åtgärd har en åtgärdsansvarig och för varje sektor har en sektorsansvarig utsetts. Under året har Dalarna varit pilot för RUS arbete med att ta fram ett nationellt system för uppföljning av miljömålsåtgärder kallat Åtgärdswebben. Här ligger bland annat vårt åtgärdsprogram och en lyckad testuppföljning av 30 åtgärder genomfördes i maj-juni 2018.

Vi har under året påbörjat genomförande av flera av det nya programmets åtgärder. De partnerskap och samverkansprocesser som finns sedan tidigare är viktiga i det arbetet. Ett område där mycket har gjorts är inom avfall och avfallsförebyggande och samordning sker med kommunernas avfallsplanering. En regional arbetsgrupp har under året bildats mellan kommuner, avfallsbolag och Länsstyrelsen. I november lanserades det gemensamma arbetet vid en välbesökt pressträff, där Leksands kommunalråd, som även ingår i regeringens Agenda 2030-delegation, deltog. I december ordnades i samarbete med projektet Upphandlingsdialog Dalarna ett regionalt seminarium på temat offentlig upphandling och avfallsförebyggande. Matsvinsfrågan är en uppmärksam del i det regionala avfallsarbetet och ett koncept, Dalarna minskar avfallet, är under utveckling.

Ett stort antal av åtgärder i miljömåls åtgärdsprogram berör kommunerna och vi *stödjer kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen*. Ett exempel är kommunernas miljöstrategiska nätverk som drivs av Länsstyrelsen. Där har två träffar genomförts där kunskap och erfarenheter har utbytt. En av huvudfrågorna har varit utvecklingen mot en fossilfri fordonsflotta och många kommuner sätter nu upp mål för att nå detta. Särskilt fokus från miljömålssamordningen har getts till Vansbro och Hedemora kommun i deras strategiska miljöarbete där Hedemora tagit fram en ny hållbarhetsstrategi med tydlig koppling till miljömålen och det regionala åtgärdsprogrammet. Under året har en miljömålssatsning för de kommande två åren planerats, där alla kommunerna kommer att erbjudas miljöseminarier. En längre beskrivning av Länsstyrelsen stöd och hjälp med underlag för deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen beskrivs i Regional årlig uppföljning av miljömålen 2018 – Dalarnas län.

Länsstyrelsen har under året *verkat för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen och i det regionala tillväxtarbetet*. Exempelvis har vi löpande haft samordningsmöten med Region Dalarna om åtgärdsprogrammet för miljömålen, miljöstrategiskt arbete och energi- och klimat. Länsstyrelsen har bidragit i Region Dalarnas arbete med att integrera klimat och miljöperspektiv i det regionala tillväxtarbetet och regeringsuppdraget att ta fram en handlingsplan för detta. Handlingsplanen bedömdes av Tillväxtverket inkludera alla fyra huvudkomponenter och fick högsta betyg.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har haft ett stort fokus på att samordna energi- och klimatfrågor med det regionala tillväxtarbetet. Det har vi gjort genom att rikta en stor andel av företagsstöden till åtgärder i företag som leder till ökad energieffektivisering och minskad klimatpåverkan i kombination med ökad sysselsättning. Utvärderingen visar att det finns stora möjligheter till synergier.

Exempel på andra områden i arbetet för hållbar tillväxt där miljömålsuppdraget varit en av utgångspunkterna är framtagandet av en regional livsmedelsstrategi och när det gäller träbyggnadsfrågor.

I miljömålsens åtgärdsprogram har samhällsplanering ett eget avsnitt. Ambitionen är att under kommande år arbeta mer proaktivt med kommunal och regional samhällsplanering, understödja kunskapsöverföring och bedriva metodutveckling. Högskolan Dalarna bedriver också forskning inom hållbar samhällsplanering. Ett särskilt samverkansprojekt har under hösten satts samman och Länsstyrelsen i Dalarnas län har beviljats ett större projektanslag från Energimyndigheten.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Länsstyrelseinstruktion 7 §

Länsstyrelsen är geografiskt områdesansvarig myndighet enligt förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap och den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länet.

Genom sin verksamhet ska länsstyrelsen minska sårbarheten i samhället, bevaka att risk- och beredskapshänsyn tas i samhällsplaneringen samt utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Övergripande kommentar av resultat i förhållande till uppgiften

Under vårfloren och skogsbränderna 2018 sattes det geografiska områdesansvaret med dess funktioner i länet på prov.

Länet har en inriktnings- och samordningsfunktion (ISF) i form av både ett regionalt krishanteringsråd och ett näringslivsråd för krishantering. Dessa möts i det förebyggande arbetet två gånger per år för att bland annat prata om våra risker i länet men även civilt försvar och totalförsvarsplanering. De deltar också regelbundet på övningar och utbildningar. I år möttes råden även under vårfloren samt skogsbränderna för att stämma av gemensam inriktning och beslut i stort för länet samt bidra till samlat beslutsfattande, koordinering och viss resursförstärkning.

Länsstyrelsen i Dalarnas län genomför regelbundet övningar och utbildningar med TiB (tjänsteman i beredskap). Vi övar vår krisorganisation två gånger per år och meddelar MSB våra övningar i deras system NAFS. I år gick vi också upp i stab i samband med sommarens skogsbränder. Staben kompletterades samt med resurser från såväl andra länsstyrelser samt en resurs från MSB. Utvärdering av främst sommarens bränder pågår fortfarande och efter genomförd utvärdering kommer vi att, i samverkan med berörda aktörer, se över vilka åtgärder som behöver vidtas för att ytterligare förbättra vårt arbete och våra rutiner.

Det finns fyra utsedda presumtiva regionala räddningsledare i länet. Dessa aktiverades tidigt under sommarens skogsbränder. Räddningstjänsterna i länet och Länsstyrelsen har sedan 2012 ett samarbete om en resurssamordnande funktion för räddningstjänsten. Funktionen ska verka för ett effektivt samarbete mellan räddningstjänsterna vid insatser som berör flera kommuners områden och kunna prioritera användandet av resurser som tillförs inom och till länet vid en större händelse. Denna funktion aktiverades också tidigt under bränderna i Västmanland i juni då resurser skickades från Dalarna för att stödja insatsen i Västmanland. Funktionen aktiverades också tidigt under skogsbränderna i vårt eget län för att ta emot och koordinera inkommande räddningstjänstresurser från övriga håll i Sverige. Pågående utvärdering omfattar även resurssamordnande funktionen samt presumtiv regional räddningsledning.

Vi har i oktober redovisat vår *risk- och sårbarhetsanalys* enligt instruktion. Den hör nära samman med den åtgärdslista för risker som finns för länet samt för gränssamverkan med Hedmarks fylke och Värmlands län. Vi bedriver ett aktivt arbete för att stärka riskhänsynen i samhällsplaneringen vid både ett granskande skede samt i förebyggande arbete och i vår dialog med kommunerna.

Vi har under hösten deltagit i ett av MSBs projekt för framtagande av rapporteringsmallar för en mer enhetlig rapportering i vardag och vid större händelser. Vi är vana användare av WIS och publicerar lägesrapporter varje vecka till kommuner och aktörer i länet.

Under året har vi deltagit med två medarbetare i ett av MSBs och Försvarshögskolans pilotprojekt för utbildning av informationssäkerhetssamordnare. Vi har också tittat på en ny filstruktur för intern dokumenthantering för att säkerställa att endast de med rätt behörighet får åtkomst till olika mappar.

Länsstyrelsens bedömning är att vi tar vårt ansvar och fullföljer de åtaganden som följer av vårt geografiska områdesansvar och som högsta civila totalförsvarsmyndighet. Mer finns att läsa på sidorna 24, 87 och 89.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Övrig verksamhet

Övrig förvaltning

Länsstyrelsen i Dalarnas län är ett koncentrations-län, vilket innebär att en länsstyrelse handlägger ärenden inom ärendegrupper för flera län. Länsstyrelsen i Dalarnas län hanterar ärenden för Dalarna, Gävleborg, Örebro och Värmlands län. De ärendegrupper som ingår i koncentrationslänets uppdrag är följande: överförmyndartillsyn, stiftelser, förordnanden av begravningsombud, pantbanker, nedsättning av medel, bevakningsföretag, bärgning i vatten, medborgarskap – nordiska medborgare och lönegarantier. Nedan ger vi exempel på några av de insatser vi gjort under året.

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften
På grund av en lagändring ska från och med 1 januari 2016 samtliga *stiftelser* vara anmälda för registrering i stiftelseregistret. Detta innebär att Länsstyrelsen under 2015–2016 fick in ca 800 nya stiftelser att registrera. Vi har under 2018 fortsatt detta arbete och hade i slutet av året ca 80 stycken nyregistreringsärenden kvar.

Vi har också implementerat ett nytt modernt handläggningsstöd för lönegarantier som effektiviserar handläggningen och ökar kvaliteten. Vi likriktar därmed vårt arbete gentemot medborgarna oavsett var i Sverige de bor.

Volym och kostnader (avser verksamhet 20*-21* exkl. 201*) ¹	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	3,7	5,0	5,5
Årsarbetskrafter kvinnor	10,6	10,8	8,9
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	15 513	15 973	15 878
Antal ärenden, inkomna och upprättade	5 088	4 922	4 853
Antal beslutade ärenden	5 283	5 459	4 927
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	142	331	134
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	167 501	191 448	163 566

¹) Eftersom allmänna val har inkorporerats i 3 § (3 § p. 1) i förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion och därmed jämföras med övriga uppgifter, urskiljs VÅS 201 Allmänna val från Övrig förvaltning (VÅS 20–21). Detta gör att uppgifterna för åren 2016–2017 inte stämmer överens med vad som redovisades under Övrig förvaltning i årsredovisningarna för åren 2016–2017.

Kommentarer till tabellen

Kostnader för lämnade bidrag och transfereringar har minskat med 23,9 mnkr vilket främst avser minskning av utbetalning av lönegarantier. Antal nya lönegarantitagare minskade med 424 jämfört med 2017 och uppgick totalt till 1 932 st.

Minskningen av antal ej beslutade ärenden äldre än två år har sin grund i att anhopning av stiftelser som tidigare ej varit registrerade i Länsstyrelsens register nu arbetats av.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Trafikföreskrifter

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Under 2018 har arbetssättet för handläggningen när det gäller lokala trafikföreskrifter och tävling på väg, förändrats.

Flera domar från Transportstyrelsen har visat på vikten av konsekvensutredningar enligt förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Därför görs numera konsekvensutredningar vid samtliga ärenden som kan resultera i någon form av regelgivning. Konsekvensutredningar har genomförts tidigare, men enbart i de ärenden som ansågs ha större vikt.

1 oktober 2018 trädde Transportstyrelsens föreskrift och allmänna råd (TSFS 2018:2) om tävling eller uppvisning med motordrivna fordon på väg i kraft. Denna föreskrift har inneburit ändrade handläggningsrutiner eftersom ansökan ska vara inne 4 månader innan tävlingsdatum och tillståndet ska vara klart 2 månader innan tävlingsdatum.

Mängden ärenden är uppskattningsvis ungefär densamma som förra året.

Volym och kostnader (avser verksamhet 25*)	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	0,9	0,3	0,1
Årsarbetskrafter kvinnor	0,6	0,9	0,7
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	1 207	957	575
Antal ärenden, inkomna och upprättade	205	173	172
Antal beslutade ärenden	188	166	166
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Kommentarer till tabellen

Årstidsarbetskrafterna varierar mellan åren eftersom flera personer delat på uppdragen.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Det nya arbetssättet bedöms vara positivt ur rättssäkerhet, våra beslut kopplas tydligare mot konsekvensutredningen samt mot lagstiftningen. Besluten skrivs även på ett sätt som vi bedömer tydliggör för sökanden varför vi tagit det beslut vi har tagit. Vi bedömer även att förändringarna lett till ett förbättrat utredningsansvar enligt förvaltningslagen.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Nationella minoriteter

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Länsstyrelsen i Dalarnas län förmedlar via sin hemsida information om nationella minoriteter på samtliga nationella minoritetsspråk. Vi har under året genomfört regelbunden samverkan med Landstinget Dalarna och kommunerna gällande nationella minoriteter.

De externa samråd som genomförts gäller främst sameer, genom direkta kontakter mellan Länsstyrelsens olika enheter och samebyarna. I huvudsak har samråd skett i frågor om rennäringens toleransnivåer för skador av olika slag, samt frågor kring kultur och miljö.

Vi har utvecklat vårt tvärspektoriella arbete, se sid 84 om Trappan. Ett resultat är detta är att samtliga medarbetare och chefer under året fått grundläggande information om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Inom området jämställdhet och integration har Länsstyrelsen medverkat i ett samverkansprojekt tillsammans målet har varit att alla i länet på sikt ska ha lika förutsättningar för inflytande på det regionala tillväxtarbetet och på likvärdiga villkor få tillgång till de resurser som läggs på hållbar tillväxt, se sid 105.

Länsstyrelsen har deltagit i pilotprojektet Jämställt mikrostöd som haft som mål att nå ut till grupper, bland annat till personer med utomeuropeisk bakgrund, som är svåra att komma i kontakt med via vanliga informationskanaler, se sid 105.

Volym och kostnader (avser verksamhet 81*) ¹	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	0,00	0,00	0,00
Årsarbetskrafter kvinnor	0,00	0,00	0,03
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	0	0	20
Antal ärenden, inkomna och upprättade	0	3	0
Antal beslutade ärenden	0	1	0
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

¹⁾ I årsredovisningarna för åren 2016-2017 redovisades volymer och kostnader för nationella minoriteter (VÄS 81*) tillsammans med volymer och kostnader för mänskliga rättigheter (VÄS 82*). I denna tabell redovisas volymer och kostnader för endast nationella minoriteter (VÄS 81*), varför uppgifterna för åren 2016-2017 är omräknade jämfört med vad som uppgavs i årsredovisningarna för åren 2016-2017.

Samlad bedömning av resultat

Länsstyrelsen bedömer att de insatser och arbetssätt som vi beskrivit ovan har resulterat i en nivåökning av i våra medarbetares kunskaper gällande nationella minoriteter.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Mänskliga rättigheter

Övergripande kommentar av resultat, volymer och kostnader i förhållande till uppgiften

Hela vårt arbete gällande mänskliga rättigheter redovisas på sid 45. En viktig satsning i länet är Vägen in, läs mer på sid 38.

Bred samverkan sker också kontinuerligt med polisen, socialtjänsten, det civila samhället men också med andra länsstyrelser. Läs mer på sid 36 kring jämställdhet, sid 84 kring arbetet med Agenda 2030, sid 44 kring tillgänglighetsarbetet och sid 59 när det gäller nationella minoriteter.

Mänskliga rättigheter ingår även i ett internt utvecklingsarbete som heter Trappan, läs mer på sid 84.

Volym och kostnader (avser verksamhet 82*) ¹	2018	2017	2016
Årsarbetskrafter män	0,58	0,25	0,04
Årsarbetskrafter kvinnor	1,56	2,08	1,06
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 841	4 763	2 407
Antal ärenden, inkomna och upprättade	17	15	16
Antal beslutade ärenden	13	9	18
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	3	2	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	6 969	5 244	3 326

1) I årsredovisningarna för åren 2016-2017 redovisades volymer och kostnader för nationella minoriteter (VÅS 81*) tillsammans med volymer och kostnader för mänskliga rättigheter (VÅS 82*). I denna tabell redovisas volymer och kostnader för endast mänskliga rättigheter (VÅS 82*), varför uppgifterna för åren 2016-2017 är omräknade jämfört med vad som uppgavs i årsredovisningarna för åren 2016-2017.

Kommentarer till tabellen

Vi har under 2018 samma antal årsarbetskrafter som 2017 men 1,7 mkr högre verksamhetskostnader jämfört med 2017. Antal ärenden är jämförbart med 2017 men bidragsutbetalningarna är nästan 1,7 mkr högre än för år 2017. Detta beror på att vi har ett förstärkt nationellt MR-uppdrag där vi betalar ut verksamhetsstöd till landets länsstyrelser. Nitton länsstyrelser har fått 100 000 kronor vardera och redovisat dessa genom en enkät som gått ut från vår nationella samordnare i Jönköping.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Året i siffror i enlighet med regeringsbeslut S2012/4487/SFÖ

Tabell A – Verksamhetskostnader 2016–2018 Tkr

VÄS-kod	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2018	2017	2016
20-21, exkl. 201 ¹⁾	Övrig förvaltning	11 948	12 338	12 594
201 ¹⁾	Allmänna val	2 240	96	53
25	Trafikföreskrifter m.m.	889	714	427
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	5 918	5 599	4 624
30	Regional tillväxt	15 170	14 060	12 204
34	Infrastrukturplanering	2 464	2 997	2 834
40	Hållbar samhällsplanering och boende	6 390	6 170	7 552
41	Stöd till boende	1 580	917	269
42	Energi och klimat	9 324	3 244	3 151
43	Kulturmiljö	6 216	5 482	5 535
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	13 879	9 073	7 804
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	15 061	13 460	12 548
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	49 901	44 170	39 774
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 543	2 647	2 645
53	Vattenverksamhet	11 880	10 126	8 819
54	Mineral- och torvfyndigheter	68	117	103
55	Miljöfarlig verksamhet	8 089	7 962	8 252
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	629	509	667
57	Förorenade områden, efterbehandling	2 439	2 363	1 918
58	Restaurering	2 265	5 141	3 084
60	Lantbruk och landsbygd	28 472	24 581	22 325
61	Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns)	1	0	0
62	Fiske	2 608	1 287	1 183
70	Folkhälsa	3 310	2 664	2 874
80	Jämställdhet	2 856	1 839	1 808
81	Nationella minoriteter	0	0	15
82	Mänskliga rättigheter	2 283	4 103	2 120
85	Integration	3 501	2 259	2 309
	Summa produktion	211 922	183 919	167 489
10	Myndighetsövergripande verksamhet	12 460	9 623	9 683
11	Administration och intern service	41 909	37 441	33 083
	Summa verksamhetskostnader exklusive resurssamverkan	266 291	230 984	210 255
99	Resurssamverkan ²⁾	450	2 837	353
	Totalsumma verksamhetens kostnader enligt resultaträkning³⁾	266 741	233 821	210 609

¹⁾ Eftersom allmänna val har inkorporerats i 3 § (3 § p. 1) i förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion och därmed jämställs med övriga uppgifter, urskiljs VÄS 201 Allmänna val från Övrig förvaltning (VÄS 20-21).

²⁾ Den del av kostnader för resurssamverkan som ska belasta länsstyrelsen fördelas på respektive tvåsifferkod (och tresiffrernivå avseende VÄS 201 Allmänna val).

³⁾ Totalsumma verksamhetskostnader ska överensstämma med verksamhetskostnader enligt resultaträkningar.

Tabell B - Verksamhetskostnader 2018

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
20-21, exkl. 201 ¹⁾	Övrig förvaltning	11 948	4,49%	3 565	6,60%	15 513	5,83%
201 ¹⁾	Allmänna val	2 240	0,84%	726	1,34%	2 966	1,12%
25	Trafikföreskrifter m.m.	889	0,33%	318	0,59%	1 207	0,45%
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	5 918	2,22%	1 933	3,58%	7 851	2,95%
30	Regional tillväxt	15 170	5,70%	3 597	6,66%	18 767	7,06%
34	Infrastrukturplanering	2 464	0,93%	639	1,18%	3 104	1,17%
40	Hållbar samhällsplanering och boende	6 390	2,40%	2 224	4,12%	8 613	3,24%
41	Stöd till boende	1 580	0,59%	554	1,03%	2 134	0,80%
42	Energi och klimat	9 324	3,50%	1 237	2,29%	10 560	3,97%
43	Kulturmiljö	6 216	2,33%	1 892	3,50%	8 108	3,05%
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	13 879	5,21%	3 160	5,85%	17 038	6,41%
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	15 061	5,66%	3 313	6,13%	18 374	6,91%
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	49 901	18,74%	10 404	19,26%	60 304	22,68%
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 543	0,95%	903	1,67%	3 445	1,30%
53	Vattenverksamhet	11 880	4,46%	3 150	5,83%	15 030	5,65%
54	Mineral- och torvfyndigheter	68	0,03%	25	0,05%	93	0,03%
55	Miljöfarlig verksamhet	8 089	3,04%	2 838	5,25%	10 928	4,11%
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	629	0,24%	216	0,40%	844	0,32%
57	Förorenade områden, efterbehandling	2 439	0,92%	747	1,38%	3 186	1,20%
58	Restaurering	2 265	0,85%	375	0,69%	2 640	0,99%
60	Lantbruk och landsbygd	28 472	10,69%	8 363	15,48%	36 835	13,85%
61	Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	1	0,00%	0	0,00%	1	0,00%
62	Fiske	2 608	0,98%	622	1,15%	3 230	1,21%
70	Folkhälsa	3 310	1,24%	894	1,65%	4 204	1,58%
80	Jämställdhet	2 856	1,07%	684	1,27%	3 540	1,33%
81	Nationella minoriteter	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
82	Mänskliga rättigheter	2 283	0,86%	558	1,03%	2 841	1,07%
85	Integration	3 501	1,31%	1 090	2,02%	4 591	1,73%
	Summa produktion	211 922	79,58%	54 026	100,00%	265 948	100,00%
10	Myndighetsövergripande verksamhet	12 460	4,68%				
11	Administration och intern service	41 909	15,74%				
	Summa verksamhets-kostnader exklusive resurssamverkan	266 291	100,00%			265 948	100,00%
99	Resurssamverkan ²⁾	450		343		793	

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
	Totalsumma verksamhetens kostnader enligt resultaträkningen³⁾	266 741				266 741	
	Myndighetsövergripande, adm och intern service uppdelat på: ⁴⁾						
	Nivå 1 (113-115)	27 233	18,30%				
	Nivå 2 (110-112, 116-119)	14 676	9,86%				
	Nivå 3 (100-109)	12 460	8,37%				
	Personalkostnad, produktion (kkl 4, verksamhetskod 2-8)	148 843					

¹⁾ Eftersom allmänna val har inkorporerats i 3 § (3 § p. 1) i förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion och därmed jämföras med övriga uppgifter, urskiljs VÄS 201 Allmänna val från Övrig förvaltning (VÄS 20–21).

²⁾ Den del av kostnader för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhetskod, oftast adm. och intern service (11).

³⁾ Totalsumma verksamhetskostnader skall överensstämma med verksamhetskostnaderna enligt resultaträkningen.

⁴⁾ Summan på nivå 1–3 ska överensstämma med summan av Myndighetsövergripande verksamhet och Administration och intern service. Den procentuella fördelningen skall visa resp. nivåns andel av personalkostnaderna vht 2–8 (kkl 4).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Se kommentarer under respektive sakområde.

Tabell C – Årsarbetskrafter 2016–2018

VÄS-kod	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2018			2017	2016
		totalt	varav kvinnor	varav män	totalt	totalt
20-21, exkl. 201 ¹⁾	Övrig förvaltning	14,3	10,6	3,7	15,8	14,4
201 ¹⁾	Allmänna val	2,0	1,6	0,4	0,1	0,1
25	Trafikföreskrifter m.m.	1,5	0,6	0,9	1,2	0,8
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	7,9	6,8	1,1	6,2	5,9
30	Regional tillväxt	14,7	7,2	7,5	14,1	13,1
34	Infrastrukturplanering	2,4	2,0	0,4	3,0	3,2
40	Hållbar samhällsplanering och boende	9,6	6,1	3,5	9,3	11,5
41	Stöd till boende	2,8	2,4	0,4	1,8	0,5
42	Energi och klimat	5,2	2,6	2,6	4,6	2,8
43	Kulturmiljö	8,2	5,0	3,2	7,5	6,8
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	10,0	5,6	4,4	8,5	8,0
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	12,2	5,6	6,6	11,7	10,8
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	46,2	18,6	27,6	42,4	39,3
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	4,2	3,6	0,6	4,3	4,5
53	Vattenverksamhet	12,3	4,1	8,2	11,3	10,0
54	Mineral- och torvfyndigheter	0,1	0,1	0,0	0,2	0,2
55	Miljöfarlig verksamhet	11,5	8,4	3,1	11,3	11,7
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	0,8	0,7	0,0	0,6	1,2
57	Förorenade områden, efterbehandling	3,0	2,1	0,9	2,7	2,6
58	Restaurering	1,7	0,8	0,9	2,0	2,5
60	Lantbruk och landsbygd	34,3	22,2	12,1	30,7	28,8
61	Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
62	Fiske	2,8	0,3	2,5	1,8	1,8
70	Folkhälsa	3,6	2,6	1,0	2,5	2,1
80	Jämställdhet	2,5	1,9	0,6	1,4	1,7
81	Nationella minoriteter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
82	Mänskliga rättigheter	2,1	1,6	0,6	2,3	1,1
85	Integration	4,5	3,0	1,5	2,6	3,0
	Summa produktion	220,5	126,3	94,3	200,0	188,2
10	Myndighetsövergripande verksamhet	9,0	6,9	2,1	7,2	6,9
11	Administration och intern service	21,0	12,6	8,5	16,6	13,5
	Summa årsarbetskrafter exkl. resurssamverkan	250,5	145,7	104,8	223,8	208,7
99	Resurssamverkan ²⁾	1,6	0,4	1,2	1,3	0,5
	Totalt antal årsarbetskrafter	252,1	146,1	106,0	225,1	209,2

¹⁾ Eftersom allmänna val har inkorporerats i 3 § (3 § p. 1) i förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion och därmed jämställs med övriga uppgifter, urskiljs VÄS 201 Allmänna val från Övrig förvaltning (VÄS 20-21).

²⁾ Den del av årsarbetskrafterna för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhet på tvåsiffernivå.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell C – Årsarbetskrafter 2016–2018

Antalet årsarbetare för verksamhet 11 Administration och intern service har ökat med 4,4 jämfört med 2017. Förändringen består främst av utökade resurser kopplat till Övergripande arkiv - registreringsfrågor. Ökningen förklaras dels av helårseffekt för den enhetschef som tillträdde i slutet av 2017 samt tillfälliga insatser hänförligt till arkivarbete och ombyggnation.

Se i övrigt kommentarer under respektive område.

Tabell D – Representation

Kostnader för representation	2018		2017		2016	
	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor
Intern representation	193	767	130	580	193	923
Extern representation	541	2 147	635	2 822	507	2 424

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell D – Representation

Kostnaderna för den interna representationen har ökat med 63 tkr. Ökningen jämfört med 2017 består huvudsakligen av flertal aktiviteter med anledning av den genomförda omorganisationen. Den externa representationen uppgick till 541 tkr och innebar en minskning med 94 tkr jämfört med 2017. Den externa representationen finansierades av förvaltningsanslaget med 393 tkr (378 tkr 2017 och 419 tkr 2016) och av externa medel med 144 tkr (257 tkr 2017 och 88 tkr 2016). Under året har varje representationstillfälle prövats och stor kostnadsmedvetenhet har präglat år 2018.

Tabell E – Lokaler

Lokalkostnader	2018	2017	2016
Residens			
Lokalkostnader (tkr) ¹⁾	1 282	1 286	961
Lokalyta (m ²)	1 211	1 211	1 211
Lokalkostnad per m ² (kr)	1 058	1 062	793
Lokaler²⁾			
Lokalkostnader (tkr)	8 557	8 232	8 331
Lokalyta (m ²)	7 883	7 720	7 720
Lokalkostnad per m ² (kr)	1 092	1 066	1 079
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr)	34	37	40
Lokalyta per årsarbetskraft (m ²)	31	34	37
Kontorslokaler³⁾			
Kontorslokalyta (m ²)	7 450	7 450	7 450
Kontorslokalyta per årsarbetskraft (m ²)	30	33	36
Summa lokalkostnader	9 838	9 518	9 292

¹⁾ Residensets lokalkostnader redovisas under VÄS 103.

²⁾ Med lokaler avses samtliga utrymmen förutom residenset såsom kontorslokaler, förråd, källare och garage. Med lokalkostnader avses hyra, lokalvård, larm och bevakningskostnader, avskrivningskostnader m.m. Dessa kostnader redovisas under VÄS 113.

³⁾ Med kontorslokaler avses ytor ovan mark såsom kontorsrum, biutor som korridorer, toaletter, trapphus, närarkiv, närförråd etc.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till Tabell E – Lokaler

Lokalytan har jämfört med 2017 ökat 113m² och uppgick till 7 883m². Utökningen utgörs av arkivlokaler.

Redogör även för planerade större lokalförändringar

I juni 2017 presenterades en plan för ombyggnation av Länsstyrelsens lokaler i Falun. Syftet med ombyggnationen är i huvudsak:

- Möjliggöra den förtätning som tidigare beslutats om.
- Skapa en bättre arbetsmiljö totalt.
- Skapa de gemensamhetsutrymmen som vi behöver för att nå målet med en sammanhållen myndighet

Länsstyrelsen i Dalarnas läns nuvarande lokaler är i stort behov av modernisering. Arbetsmiljön är eftersatt och mer flexibla lokaler krävs för att möta framtidens behov. Vi lämnar därför ca 1000 kvadratmeter i den nuvarande kontorsbyggnaden och ersätter dessa med andra ytor i en angränsande byggnad. Den delen av byggnaden kommer att moderniseras. Samverkan och ett genomgripande risk- och konsekvensanalysarbete (RoK) har gjorts under 2018. Under året slutfördes även förhandlingarna med fastighetsägaren Diös och kontrakt har tecknats. Ombyggnationen beräknas vara klar under 2019. Under tiden kommer en del av verksamheten att flytta till tillfälliga lokaler vilket möter upp ett flertal risker som konstaterats i RoK. Det är även en kostnadseffektiv lösning.

Tabell F – Redovisning av ärenden 2018

(samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D	E	F	G
Sakområde och del av sakområde	Ingående balans	Antal inkomna ärenden (exkl upprättade ärenden)	Antal upprättade ärenden	Antal beslutade ärenden	Utgående balans (F=B+C+D-E)	Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Myndighetsövergripande, administration och intern service (10-11)	106	353	649	952	156	17
Övrig förvaltning (20-21)	1 007	5 002	208	5 400	817	142
<i>varav</i> Allmänna val (201)	0	107	15	117	5	0
<i>varav</i> Stiftelser (206)	484	1701	32	2047	170	61
<i>varav</i> Kameraövervakning (211) ¹	18	30	1	49	0	0
<i>varav</i> Bevakningsföretag m.m. (212)	19	1519	25	1541	22	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	35	200	5	188	52	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	228	905	788	1 759	162	0
<i>varav</i> Livsmedelskontroll (281)	7	40	41	74	14	0
<i>varav</i> Djurskydd (282)	197	620	650	1376	91	0
<i>varav</i> Smittskydd (283)	11	129	24	155	9	0
<i>varav</i> Allmänna veterinära frågor (284)	5	25	19	34	15	0
Regional tillväxt (30)	68	173	45	227	59	5
Infrastrukturplanering (34)	17	38	3	40	18	1
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	74	466	8	448	100	4
Stöd till boende (41)	198	585	0	456	327	0
Energi och klimat (42)	94	106	29	75	154	19
Kulturmiljö (43)	166	892	39	842	255	35
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	84	126	73	162	121	26
<i>varav</i> Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	5	6	7	13	5	1
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	102	232	35	221	148	18
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	258	328	256	522	320	87
<i>varav</i> Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	0	0	0	0	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	90	926	124	1 059	81	0
Vattenverksamhet (53)	156	325	32	401	112	18
<i>varav</i> Tillsyn av vattenverksamheten (535)	134	238	22	311	83	16
Mineral- och torvfyndigheter (54)	4	24	0	24	4	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	79	535	94	609	99	4
<i>varav</i> Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	30	337	88	408	47	1

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

A	B	C	D	E	F	G
Övrigt miljö- och hälsoskydd (56)	12	128	1	130	11	0
Förorenade områden, efterbehandling (57)	34	76	21	94	37	4
varav tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	19	24	12	39	16	3
Restaurering (58)	4	22	0	23	3	0
Lantbruk och landsbygd (60) ²	2056	6798	290	6798	2346	1312
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601) ²	1880	6237	66	6079	2104	1296
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)	0	0	0	0	0	0
Fiske (62)	109	311	6	332	94	1
Folkhälsa (70)	6	20	16	23	19	0
Jämställdhet (80)	4	8	2	5	9	1
Nationella minoriteter (81)	1	0	0	0	1	0
Mänskliga rättigheter (82)	8	7	10	13	12	3
Integration (85)	23	34	35	31	61	4
Summa	5 023	18 620	2 769	20 115	5 578	1 701
varav Vattenmyndighetens ärenden	7	8	0	12	3	0
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	31	93	0	93	31	3

¹⁾ Ärendeslag 211 Ansökan om kameratillstånd har övergått till Datainspektionen fr.o.m. augusti år 2018.

²⁾ Under 2018 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, vilket medför att delar av handläggningen ännu ej gått att genomföra och att rättvisande statistik över handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (601) därmed inte är möjliga att hämta ut i sin helhet. För området jordbrukarstöd omfattar ärendestatistiken direktstöden och ansökan om utbetalning av kompensationsstöd och miljöersättning för betesmarker och slätterängar. Statistik för ansökan om åtaganden och övriga stödformer ingår ej.

För landsbygdsstöden (602) redovisas för 2018 komplett ärendestatistik av både ansökningar om stöd och utbetalningar.

Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från Länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med ärenden beträffande jordbrukarstöd (direktstöd, betesstöd och kompensationsstöd) och landsbygdsstöd från Jordbruksverkets IT system, BLIS.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina, Jordbruksverket och Boverket

Kommentar till Tabell F – Redovisning av ärenden 2018

Stiftelser (206)

Kommenteras på sid 57, övrig förvaltning.

Energi och klimat (42)

Kommenteras på sid 19.

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)

Kommenteras på sid 24.

Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)

Antalet upprättade ärenden kan variera stort mellan åren beroende på om upphandlingar/avrop av tjänster görs som egna ärenden eller via ett och samma ärenden. Antalet upprättade ärenden varierar också beroende på om förvaltningsåtgärder är många små åtgärder eller färre men större åtgärder.

För **Miljöfarlig verksamhet: Miljöprövning/miljöprövningsdelegationen (55)** har antalet inkomna ärenden ökat med ett 10-tal ärenden mellan 2017 och 2018. Den utgående balansen ligger på ca 50 ärenden och har inte förändrats nämnvärt under 2018. Antalet beslutade ärenden under året var 201 och antalet inkommande var 198 vilket visar att vi minskat balansen något trots att vi inom miljöprövningsområdet haft vakanser under större delen av året. De tre ärenden som är äldre än tre år är komplexa vindkraftsärenden där orsakerna till den utdragna handläggningstiden bland annat är att ärenden varit vilande på sökandes begäran, förändrade yrkanden från sökande från boxmodell till fasta positioner av vindkraftverk samt överklagande av kommunens beslut i den så kallade vetofrågan.

Miljöprövningsdelegationen arbetar med ständiga förbättringar enligt en arbetsplan och en förbättringslista för att kontinuerligt öka effektiviteten och minska handläggningstiderna inom miljöprövningsområdet.

För **Vattenverksamhet (535)** har antalet ärenden i balans minskat ordentligt under 2018 då vi tagit beslut i många ärenden rörande dammsäkerhetsklassificering. Dock finns fortfarande ett mindre antal dylika ärenden kvar som passerat två-årsgränsen, därav en viss ökning av äldre ärenden.

För **Tillsyn miljöfarlig verksamhet (555)** och **Tillsyn förorenade områden och miljöriskområden (575)** ligger antalet inkomna och upprättade ärenden i linje med tidigare år. Ärendehantering är ett högt prioriterat arbete och beslut tas löpande. Digitaliseringen av arbetet i Platina har underlättat hanteringen.

Lantbruk och landsbygd (60)2 och **Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)2** se sid 113.

Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2018

(samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D
Sakområde och del av sakområde	Antal överklagade ärenden ¹⁾	Antal överklagade ärenden som avgjorts i högre instans ²⁾	Varav antal ändrade ärenden ³⁾
Myndighetsövergripande, administration och Intern service (10-11)	3	1	0
Övrig förvaltning (20-21)	30	28	5
varav Allmänna val (201)	0	0	0
varav Stiftelser (206)	0	2	0
varav Kameraövervakning (211) ⁴⁾	1	1	0
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	4	3	1
Trafikföreskrifter m.m. (25)	14	6	3
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	28	16	4
varav Livsmedelskontroll (281)	1	1	1
varav Djurskydd (282)	24	14	2
varav Smittskydd (283)	0	0	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	0	0	0
Regional tillväxt (30)	0	0	0
Infrastrukturplanering (34)	0	0	0
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	37	37	10
Stöd till boende (41)	3	0	0
Energi och klimat (42)	0	0	0
Kulturmiljö (43)	0	0	0
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	2	0	0
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	0	0	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	16	21	5
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	9	5	3
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	0	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	21	17	3
Vattenverksamhet (53)	4	1	1
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	4	1	1
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	17	33	28
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	3	3	2
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	2	5	4
Förorenade områden, efterbehandling (57)	0	0	0
varav Tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	0	0	0
Restaurering (58)	0	0	0
Lantbruk och landsbygd (60) ⁵⁾	21	16	1
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601) ⁵⁾	17	11	1
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)	0	0	0

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

A	B	C	D
Fiske (62) ⁶	0	1	0
Folkhälsa (70)	0	0	0
Jämställdhet (80)	0	0	0
Nationella minoriteter (81)	0	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	0	0	0
Integration (85)	0	0	0
Summa	207	187	67
varav Vattenmyndighetens ärenden	0	0	0
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	12	29	25

¹⁾ Avser ärenden som är beslutade av länsstyrelsen och som överklagats till högre instans under år 2018.

²⁾ Avser ärenden som avgjorts i högre instans och vars domar/beslut inkommit till Länsstyrelsen under år 2018, oavsett vilket år överklagandet skickades in.

³⁾ Avser ärenden som är ändrade substantiellt (t.ex. ska ändring av angivna tidpunkter ej beaktas) i förhållande till Länsstyrelsens beslut.

⁴⁾ Ärendeslag 211 Ansökan om kameratillstånd har övergått till Datainspektionen fr.o.m. augusti år 2018.

⁵⁾ Under 2018 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, vilket medför att delar av handläggningen ännu ej gått att genomföra och att rättvisande statistik över handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (601) därmed inte är möjliga att hämta ut i sin helhet. För området jordbrukarstöd omfattar ärendestatistiken direktstöden och ansökan om utbetalning av kompensationsstöd och miljöersättning för betesmarker och slåtterängar. Statistik för ansökan om åtaganden och övriga stödformer ingår ej.

För landsbygdsstöden (602) redovisas för 2018 komplett ärendestatistik av både ansökningar om stöd och utbetalningar.

Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med ärenden beträffande jordbrukarstöd (direktstöd, betesstöd och kompensationsstöd) och landsbygdsstöd från Jordbruksverkets IT system, BLIS.

⁶⁾ Till 2016 års årsredovisning var det inte möjligt att från Jordbruksverkets IT-system hämta ut fullständig statistik för (VÄS 622), hantering av stöd Havs- och fiskerifonden. Uppgifterna har för år 2017 och år 2018 gått att få fram varför värdena skiljer sig åt jämfört med vad som redovisades i 2016 års årsredovisning.

Kommentar till Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2018

Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)

I ärendegruppen har tre ärenden ändrats av högre instans. Ett beslut om att inte upphäva strandskyddet vid ett vattendrag blev återförvisat på grund av en brist i beslutformuleringen. Det nya beslutet som togs ändrade inte resultatet av prövningen. De två andra besluten handlar om utvidgat strandskydd och där kommer regeringen fram till att i avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen finns det inte tillräckligt starka skäl för en utvidgning som går emot markägares önskan.

Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)

21 överklagade ärenden. 19 är överprövade strandskyddsdispenser och ett biotopskyddsärende samt ett artskyddsärende. Tre ärenden som blivit ändrade i domstol är ett vindkraftstillståndsärende där domstolen kommer fram till att de föreskrifter som finns över området inte utgör ett ovillkorligt förbud för de angivna åtgärderna som vindkraftsparkens etablerande utgör. De övriga är två överprövade strandskyddsdispenser. I det ena så ändrar domstolen den ändring som Länsstyrelsen gjort i den givna dispensen till att bli än mer ingripande för sökanden. I det andra så bestämmer domstolen att kulturmiljöintressen inte skyddas av strandskydd.

Miljöprövning (55)

Under året inkom 26 överklaganden och detta är en ökning från år 2017 då 17 överklaganden hanterades. Här ska noteras att varje överklagande skapar ett nytt överklagat ärende, men att det kan

vara flera överklagningar i samma komplexa och kontroversiella beslut, gäller främst vindkraftbeslut. Under 2018 har 8 beslut överklagats av sökande, parter och särskilt berörda.

Överklagade ärenden som ändrats och inkommit under föregående år kan vara några år gamla och kan ha ändrats i mark- och miljödomstolen för att sedan överklagas vidare till Mark- och miljööverdomstolen där de slutligt avgjorts. Av statistiken kan man då utläsa att det blev en ändring i första överklagandeinstans trots att beslutet, om det överklagats vidare, kan ändras tillbaka till det ursprungliga beslutets lydelse i en senare dom i Mark- och miljööverdomstolen.

Av de 8 överklagade besluten som ändrats är det 7 beslut som är vindkraftsärenden och 1 ärende är ett täktärende. I täktbeslutet ändrades ett villkor rörande omhändertagande av massor i täktområdet. Vad avser de ändrade besluten/domarna i vindkraftsärendena är det flera olika orsaker som medfört ändringar av besluten, bland annat ändrad praxis från domstolarna. Exempel på det är att man tidigare accepterat s k boxmodell, dvs fri placering av vindkraftverk inom ansökt verksamhetsområde, till att i större utsträckning kräva fasta positioner av verken inom områdena. Utöver det har större fokus legat på artskyddet vilket kräver omfattande och svårtolkade inventeringar där olika parter/aktörer inom prövningsprocessen många gånger har olika uppfattning vilket medför flera överklagningar inom området. De ändringar som noterats är följande:

- Upphävande av tillstånd på grund av artskyddsfråga.
- 2 upphävande av tillstånd på grund av att boxmodell ej accepterades samt artskyddsfrågor. (Ej slutligt avgjorda i Mark- och miljööverdomstolen)
- 2 upphävande av tillstånd på grund av artskydd samt att boxmodell ej accepterats, återförvisat till miljöprövningsdelegationen.
- Upphävande av avslag på tillstånd. Mark- och miljödomstolen återförvisade till miljöprövningsdelegationen för fortsatt handläggning.
- Villkor avseende bland annat delegation till tillsynsmyndigheten.

Prövningsorganisationen arbetar kontinuerligt med att förbättra besluten och anpassar oss till den lagstiftning som gäller för respektive bransch/område samt följer den inriktning och praxis som utarbetas i domstolarna.

Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)

Ett fåtal ärenden överklagas varje år, kommentarer till de ärenden där Mark- och miljödomstolen ändrat Länsstyrelsens beslut:

Länsstyrelsens beslut överklagades som gällde att inga ytterligare åtgärder behövde vidtas med anledning av klagomål på transporter till och från täkt. Domstolen återförvisade ärendet för förnyad handläggning om utredning av damningens omfattning samt vilka damningsbegränsande åtgärder som har utförts och vilka effekter detta har gett. Handläggning av ärendet pågår fortfarande.

Länsstyrelsens beslut om att bolaget klassas som IED verksamhet överklagades och Mark- och miljödomstolen fastställde en årsavgift. Länsstyrelsen har överklagat och beviljats prövningstillstånd i Mark- och Miljööverdomstol. Naturvårdsverket har yttrat sig i linje med Länsstyrelsen men ärendet är inte avgjort.

Övrig miljö och hälsoskydd (56)

Länsstyrelsen har fattat flera beslut där kommuner föreläggs att inrätta verksamhetsområden för vatten och avlopp. I de flesta fall överklagas dessa beslut. Till Länsstyrelsens hjälp finns bra vägledningsmaterial från Miljösamverkan Sverige men trots detta kan det för vissa områden vara svårt att avgöra om behov finns. Domstolen har i de flesta fall endast ändrat Länsstyrelsens tid för inrättande av verksamhetsområde, samt i ett ärende avslagit Länsstyrelsens beslut med motivering att fortsatt utredning behövs. Under 2018 sågs lagstiftningen över och Länsstyrelsen hoppas att det inrättas en nationell vägledande myndighet för Länsstyrelsens tillsyn enligt Lagen om allmänna vattentjänster.

Tabell H – Handläggningstider

H – Ärendeslag med gemensamma mål		Mål dagar	Utfall %		
VÅS	Beskrivning	2016–2018	2018	2017	2016
202	Anmälan om svenskt medborgarskap ¹⁾	45	91	98	
204	Begravningsfrågor ¹⁾	45	83	96	
211	Ansökan om kameraövervakning ^{2, 12)}	120	100	86	45
212	Auktorisation av bevakningsföretag ¹⁾	180	100	50	
282	Ansökan om tillstånd enligt 16 § Djurskyddslagen ³⁾	90	98	95	98
282	Ansökan om förprovning djurstall ³⁾	56	100	96	100
282	Anmälningsärenden djurskydd	90	79	85	83
403	Överklagande av lov, förhandsbesked ^{4, 5)}	150	99	98	96
403	Överklagande av bygglov för bostäder, dock ej fritidsbostäder ^{4, 6)}	120	100	100	
403	Överklagande av kommuns beslut enligt plan- och bygglagen ²⁾	180	91	89	68
505	Överklagade kommunala beslut Miljöbalken m.fl. författn ²⁾	180	92	79	14
525	Samråd enligt 12 kap. 6 § Miljöbalken	42	85	62	72
72526	Granskning av kommunal strandskyddsdispens ⁷⁾	21	98	97	97
551	Prövning miljöfarlig verksamhet 9 kap. Miljöbalken – Ansökan om tillstånd (konc) ^{3, 8)}	180	92	84	79
555	Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet	75	88	100	91
562	Prövning av avfall och producentansvar	40	97	88	100
566	Tillsyn av avfall och producentansvar	30	100	92	100
602	Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder ^{9, 10)}				
	Företagsstöd	180	17	58	5
	Projektstöd	180	59	59	59
	Miljöinvesteringar	180	79	89	44
622	Ansökan om stöd från Fiskerifonden ^{9, 10)}				
	Företagsstöd	180	0	0	0
	Projektstöd	180	0	0	0
602	Ansökan om utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder ^{10, 11)}				
	Företagsstöd	120	91	95	69
	Projektstöd	120	84	100	100
	Miljöinvesteringar	120	96	93	70
622	Ansökan om utbetalning av stöd från Fiskerifonden ^{10, 11, 13)}				
	Företagsstöd	120	0	0	0
	Projektstöd	120	0	0	0
623	Ansökan tillstånd flyttning och utplantering av fisk	30	91	88	84
623	Ansökan om förordnande som fisketillsynsman	40	73	89	93

¹⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Skåne, Västra Götalands, Dalarnas, Västernorrlands och Norrbottens län.

²⁾ Nytt ärendeslag med gemensamma mål från och med år 2016.

³⁾ Målet är satt från komplett ansökan.

⁴⁾ Uppdrag 3.47 i länsstyrelsernas regleringsbrev för år 2018 (uppdrag 3.13 i länsstyrelsernas regleringsbrev för år 2017 vilket hänvisas till i uppdrag 3.48 i regleringsbrev för år 2018).

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

⁵⁾ För år 2016 ingick bygglov 40322 i dessa ärenden, men fr o m 2017 har de urskiljts från övriga lov och fått en egen uppföljning.

⁶⁾ Nytt mål om 120 dagar fr o m år 2017.

⁷⁾ Enligt 19 kap 3 b § Miljöbalken.

⁸⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Skåne, Hallands, Västra Götalands, Örebro, Dalarnas, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

⁹⁾ Handläggningstid, ansökan om stöd: Mätning från att ansökan kom in till Länsstyrelsen fram till att Länsstyrelsen har fattat beslut om stöd. Målsättning för handläggningstiderna gäller för alla ansökningar oberoende av vilket år de kom in. 90% av ansökningarna om stöd ska vara beslutade inom 6 månader.

¹⁰⁾ Målet enligt SUSS PoF (Styr- och Uppföljningssystem i Samverkan för LB/Fiskestöden) Hämtas från Jordbruksverkets uppföljningsverktyg BLIS.

¹¹⁾ Handläggningstid, ansökan om utbetalning: Mätning från att ansökan om utbetalning kom in till Länsstyrelsen fram till beslut. Målsättning för handläggningstiderna gäller för alla ansökningar oberoende av vilket år de kom in. 90% av ansökningarna om utbetalning ska vara beslutade inom 4 månader.

¹²⁾ Har övergått till Datainspektionen fr.o.m. augusti år 2018.

¹³⁾ Till 2016 års årsredovisning var det inte möjligt att från Jordbruksverkets IT-system hämta ut fullständig statistik för (VÅS 622), hantering av stöd Havs- och fiskerifonden. Uppgifterna har för år 2017 och år 2018 gått att få fram varför värdena skiljer sig åt jämfört med vad som redovisades i 2016 års årsredovisning.

Kommentar till Tabell H – Handläggningstider

Överklagande av lov, förhandsbesked (403)

Jämfört med tidigare år är det en förbättring. En stabilare personalsituation och arbete för en effektiv intern samverkansprocess kring ärendena bedöms vara bidragande till dessa resultat.

Överklagade kommunala beslut Miljöbalken m.fl. författn. (505)

Jämfört med tidigare år är det en förbättring. En stabilare personalsituation och arbete för en effektiv intern samverkansprocess kring ärendena bedöms vara bidragande till dessa resultat.

Samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (525)

Jämfört med tidigare år är det en förbättring. För ärenden inom 12:6 samråd är den enskilt största identifierade källan till avvikelser den tid som ärendena befinner sig hos sökande för kompletteringar. En ytterligare källa till avvikelser bedöms vara att Länsstyrelsens diariesystem inte tar hänsyn till att det är först vid ett komplett ärende som tiden ska räknas.

Prövning av miljöfarliga verksamheter (551)

Utifrån kravet på handläggningstider för miljöprövningsdelegationen har målet, 180 dagar från komplettdatum för hela tillståndsärenden och ändringstillstånd, uppnåtts för täkter (17 st) och övrig industriell verksamhet (8 st). Avseende vindkraft så har inga beslut avseende hela tillstånd och ändringstillstånd tagits under 2018. Sammanfattningsvis har Miljöprövningsdelegationen klarat målet genom att successivt förbättra handläggningstiderna under de senaste tre åren, se tabell ovan.

Anmälan ändring miljöfarlig verksamhet (555)

Länsstyrelsen har hanterat 8 ärenden under året varav 7 har hanterats inom 75 dagar. Ärendet med längre handläggningstid handlar om tillsynsvägledning till en kommun i ett anmälningsärende. En del oklarheter förelåg varför ärendet drog ut på tiden och i efterhand borde det ha hanterats på annan VÅS-kod. Bedömningen är att länsstyrelsen uppfyllt handläggningstiden.

Åtterrappporteringskrav i regleringsbrev 2018

Här rapporteras de mål och åtterrappporteringskrav och uppdrag som ska redovisas i årsredovisningen i enlighet med regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende länsstyrelserna, ändringsbeslut 2018-12-18.

Utan angivet departement

1.1 Länsstyrelserna ska ha en god informationssäkerhet och verka för att informationssäkerhetsarbetet bedrivs enhetligt och samordnat. För frågor om informationssäkerhet, med koppling till länsstyrelsernas gemensamma IT-verksamhet, ska styrning, struktur, prioriteringar och ansvarsfördelning vara tydlig.

Länsstyrelserna ska på en övergripande nivå redovisa hur informationssäkerhetsarbetet fortskrider.

Åtterrappportering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Länsstyrelserna etablerade under 2017 ett program för gemensam verksamhetsutveckling (PKR). Programmet genomförs under perioden 2018 till 2020. Syftet är att stärka varje länsstyrelses förmåga att genomföra sina uppgifter i händelse av samhällsstörningar samt inför och under höjd beredskap. Bland effektmålen finns att öka verksamheternas förmåga att säkerställa tillgänglighet, konfidentialitet, riktighet och spårbarhet i hanteringen av informationen. Programmets insatser under 2018 har haft stort fokus på informations- och IT-säkerhet, särskilt när det gäller styrningen och ansvaret för länsstyrelsernas gemensamma verksamhet.

Länsstyrelserna bildade i maj 2018 en nationell organisation för det gemensamma arbetet med dataskydd, NOD. Verksamheten ska utifrån den nya dataskyddsförordningen, till varje länsstyrelse, ge råd, utbilda, utveckla och övervaka behandlingarna av personuppgifter. Utöver detta har landshövdingarna gemensamt beslutat att inrätta en annan gemensam funktion med uppgiften att ta fram och förvalta rekommendationer för länsstyrelsernas gemensamma informationssäkerhet. Denna verksamhet startar den 1 januari 2019 och har sin placering i anslutning till NOD.

Länsstyrelserna har också fastställt vad den gemensamma informationssäkerheten omfattar. Den nya funktionens rekommendationer ska avse frågor rörande modeller för klassning av information, policy och användarriktlinjer för informationssäkerhet samt riktlinjer för systematiskt och riskbaserat arbete med informationssäkerhet. Rekommendationerna är inte bindande för den enskilda länsstyrelsen, men ska omhändertas i de egna interna föreskrifterna på myndigheten. Den enskilda länsstyrelsen kan ställa högre krav på informationssäkerheten om myndighetschefen bedömer att behov för detta finns, om åtgärden inte riskerar att påverka andra länsstyrelser negativt. Två centrala arbetsuppgifter för den gemensamma funktionen är att stödja och utbilda länsstyrelserna i systematiskt informationssäkerhetsarbete och att följa upp länsstyrelsernas samlade efterlevnad av rekommendationerna och årligen rapportera resultatet till landshövdingemötet.

Även styrningen av den gemensamma IT-säkerheten har reglerats under 2018. Länsstyrelserna har tillsammans förtydligat Länsstyrelsen i Västra Götalands ansvar för denna. Myndigheten ska, genom IT-avdelningen, ta fram och förvalta riktlinjer och villkor för länsstyrelsernas gemensamma IT-säkerhet. Arbetet ska ske i samråd med den nya funktionen för länsstyrelsegemensam informationssäkerhet. Till ansvaret har också relevanta befogenheter kopplats för att underlätta arbetet med länsstyrelsernas gemensamma IT-säkerhet. Inom ramen för PKR har också flera

utvecklingsinsatser startats på IT-avdelningen för att införa teknik som ska stödja länsstyrelsernas medarbetare avseende informationssäkerhet. Parollen är att det ska vara ”lätt att göra rätt”.

En väsentlig del av länsstyrelsernas stödsystem förvaltas i ett gemensamt förvaltningsobjekt (FO). Varje FO har en utpekad objektägare som ansvarar för att relevanta författningar och andra regler omhändertas när systemdelarna konstrueras och förvaltas. Under 2018 har länsstyrelserna förtydligt innebörden av detta objektägaransvar. Myndighetsledningen för en länsstyrelse som är objektägare till ett FO ska också se till att bedriva ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete i förvaltningen av detta. Berörda länsstyrelser ska också uppfylla de villkor för IT-säkerhet som IT-avdelningen utfärdar för konstruktion av IT-system.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 utbildat två personer inom området informationssäkerhet. På myndigheten finns nu en informationssäkerhetssamordnare (CISO) och en handläggare för informationssäkerhet och säkerhetsskydd. Vi har även en person utsedd som dataskyddssamordnare. Länsstyrelsen har en arbetsgrupp för att upprätthålla den lokala informationssäkerhetssamordnarrollen vid myndigheten. Gruppen består av länsråd, rättschef, ekonomichef och informationssäkerhetssamordnare. Till det finns ett forum för informationssäkerhet med rättschef, dataskyddssamordnare, CISO, arkivarie och handläggare informationssäkerhet. Forumet träffas två gånger i månaden för att ta upp aktuella frågor eller incidenter.

Resultatbedömning: Länsstyrelsens samlade bedömning är att arbetet med informationssäkerhet är gott.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

1.2 Länsstyrelsernas samverkan kring digitaliseringsarbetet ska, i den utsträckning som det är ändamålsenligt, bidra till enhetliga och samordnade processer. Samverkan ska ta sin utgångspunkt i regeringens mål för digitalisering om en enklare vardag för medborgare och företag, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet, högre kvalitet och effektivitet i verksamheten samt i en för länsstyrelserna gemensam digital strategi.

Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits och göra en övergripande bedömning av hur målet för samverkan kring digitalisering har uppfyllts.

Åtterrapporering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Länsstyrelserna gör den övergripande bedömningen att målet för samverkan kring digitalisering har uppfyllts. Nedanstående exempel visar på att enhetlighet och samordnade processer gradvis har ökat under året.

Länsstyrelserna har i samverkan tagit fram en gemensam digital strategi som beslutades av landshövdingarna den 8 november. Strategin kommer att utgöra grunden för det fortsatta gemensamma digitaliseringsarbetet. Under 2018 har länsstyrelserna bland annat anslutit sig till mina meddelanden och tagit fram en helt ny extern webb för att bättre möta behov ifrån medborgare och företag. Under 2018 har åtta nya standardiserade e-tjänster tagits fram, däribland e-tjänsten Försäkran enligt lönegarantilagen, som förenklar för medborgaren och effektiviserar länsstyrelsernas handläggning.

Därutöver har Länsstyrelsen i ett samarbete med Riksantikvarieämbetet tagit fram ensade handläggprocesser inom området kulturmiljö och utifrån dessa processer utvecklat ett nytt handläggningsstöd. Tillsammans med Skogsstyrelsen har länsstyrelserna samarbetat med att utveckla en samlad digital tjänst för skogliga ärenden.

Digitalisering och tillgängliggörande av länsstyrelsernas vattenarkiv är ett pågående projekt som genomförs för att förbättra service och tillgänglighet, ensa arbetssätt och tekniska lösningar samt säkerställa ett långsiktigt bevarande av material. Det pågående projektet kring tillgängliggörandet av öppna data för att underlätta andras innovation har precis gått över i en tydligare genomförandefas.

Länsstyrelserna deltar därutöver i hög grad i flera sektorsmyndigheters uppdrag såsom exempelvis Lantmäteriet och samhällsbyggnadsprocessen samt Jordbruksverkets och dess utveckling av stödsystem inom landsbygdsområdet.

Länsstyrelsens i Dalarnas län har under året genomfört kompetenshöjande insatser hos både ledning och medarbetare, vilket är en kritisk faktor för att målet ska uppnås. Därutöver har processkartläggningar påbörjats och en anpassning av arbetssätt successivt införts. Länsstyrelsen har också infört en väg in för ärenden vilket har bidragit till fler enhetliga och samordnade processer. Bland annat har Länsstyrelsen digitaliserat anmälningsformulär för företag.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

1.3 En god förvaltningskultur ska genomsyra länsstyrelsernas verksamhet. Länsstyrelserna ska fortsätta arbeta med att bidra till samt höja kunskapen om god förvaltningskultur vid länsstyrelserna. Ledarskapets och medarbetarskapets betydelse och rollen som statstjänsteman ska vara i fokus. Länsstyrelserna ska redovisa en översiktlig bedömning av vilka resultat som arbetet har gett.

Återrapportering och bedömning av resultat

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 fortsatt fokusera på den goda förvaltningskulturen. I vårt interna arbete kopplar vi samman ledarskapets och medarbetarskapets betydelse med statstjänstemannarollen eftersom vi anser att dessa tre komponenter tillsammans utgör en god förvaltningskultur. De sex principerna i den statliga värdegrunden utgör basen i de värdeord som Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetar med sedan tidigare: rättssäkerhet, kunskap, samarbete och bra bemötande.

Under året har en ny organisationsmodell arbetats fram. I bred samverkan med våra medarbetare har vi tagit emot inspel i olika former. En tydlig målsättning i arbetet med den nya organisationen har varit att skapa så goda förutsättningar som möjligt för oss alla att bedriva verksamheten enligt våra värdeord. Den nya organisationen trädde i kraft 1 september och i och med den har vi skapat bättre förutsättningar en struktur som underlättar ett nära, effektivt och förtroendefullt samarbete internt och med andra. I den kick-off som genomfördes i oktober var gruppdiskussioner kring våra värdeord och deras betydelse för vars och ens arbete huvudnumret.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har påbörjat en ombyggnation av våra lokaler där vi blandar kontorslandskap med kontorsrum för enskilda medarbetare, där så behövs, men också för mindre grupper. Vi bedömer att de nya lokalerna kommer att bidra till både bättre samverkan och en ökad kunskap kring alla våra uppdrag.

Kommunikation är ett viktigt verktyg i arbetet med att bygga och förmedla en god förvaltningskultur. Vår kommunikationshandbok och den kommunikationsplanering som görs löpande ute i organisationen bidrar till att bygga kunskap och förståelse för vårt tvärspektoriella uppdrag. På samma sätt är processerna kring verksamhetsplanering och uppföljning goda verktyg för att ge den helhetsbild som är så viktig för att bygga förvaltningskulturen.

Vår introduktionsutbildning som kontinuerligt genomförs har, även denna, statstjänstemannarollen och förvaltningskulturen som två bärande innehållsdelar. Den ledningsgruppsutveckling som påbörjades 2017 har fortsatt och ett liknande program planeras för enhetscheferna i den nya organisationen. Med ett tydligare och mer närvarande chefskap ser vi goda möjligheter till att ytterligare utveckla medarbetarskapet.

Sammantaget kan vi konstatera att både det utvecklingsarbete som pågår och det som planeras fortsatt stärker Länsstyrelsen i Dalarnas län och ger oss verktyg i arbetet med den goda förvaltningskulturen och statstjänstemannarollen i vår myndighet.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

1.4 Arbetsmiljön i staten ska vara god. Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som har vidtagits i syfte att minska sjukfrånvaron i myndigheterna.

Återrapportering och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

Länsstyrelsen arbetar på många olika sätt för att främja en god arbetsmiljö. Alla chefer fick år 2018 genomföra Previas utbildning i tidiga signaler om hur man som chef kan fånga upp och åtgärda brister när man får varningssignaler från en medarbetare. Under hösten har vi, i samband med en omorganisation, haft genomgång med alla chefer och skyddsombud om deras roller och hur vi jobbar med arbetsmiljöfrågorna med syfte att tydliggöra vem som gör vad i vårt arbetsmiljöarbete. Vi har även genomfört OSA-spelet på Loxsam (lokal samverkan mellan arbetstagarorganisation och arbetsgivare), där lokala chefer och skyddsombud deltar. OSA-spelet har sin utgångspunkt i Arbetsmiljöverkets föreskrift om den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Deltagarna diskuterar ett antal påståenden om arbetsklimat, arbetsbelastning och andra faktorer som omfattas av OSA-föreskriften.

Länsstyrelsens omorganisation i september innebar bland annat att vi inrättade enhetschefer som ett nytt chefsled under avdelningscheferna. Vi bedömer att detta kommer att förbättra förutsättningarna för ett aktivt arbetsmiljöarbete nära medarbetarna och verksamheten.

Länsstyrelsen står inför en genomgripande förändring av våra kontorslokaler. Syftet är att modernisera och få funktionella arbetsplatser som stimulerar till nya arbetssätt, smidigare kontaktvägar och en förbättrad arbetsmiljö. Läs mer på sid 68.

Våra sjuktal har under flera år legat högt. Det beror i huvudsak på att vi har haft ett antal långtidssjukskrivna medarbetare. Återgång i arbete och avslutade anställningar har påverkat sjuktalet, och även korttidsfrånvaron var lägre under året jämfört med föregående år.

År: 2018 ↶ | Period: Jan - Dec | Frånvarotyp: Sjuk

		Korttid, -14 dgr	Långtid, 15 dgr-	Totalt
▼ Länsstyrelsen Dalarna (W)	▼ Totalt	1.8%	1.8%	3.6%
	Man	1.3%	0.4%	1.7%
	Kvinna	2.0%	2.8%	4.9%

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

År: 2017 ↶ | Period: Jan - Dec | Frånvarotyp: Sjuk

		Korttid, -14 dgr	Långtid, 15 dgr-	Totalt
▼ Länsstyrelsen Dalarna (W)	▼ Totalt	1.7%	4.0%	5.7%
	Man	1.2%	1.4%	2.6%
	Kvinna	2.1%	5.7%	7.8%

År: 2016 ↶ | Period: Jan - Dec | Frånvarotyp: Sjuk

		Korttid, -14 dgr	Långtid, 15 dgr-	Totalt
▼ Länsstyrelsen Dalarna (W)	▼ Totalt	1.6%	4.2%	5.8%
	Man	1.0%	1.9%	3.0%
	Kvinna	2.0%	5.9%	7.9%

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt
 Delvis uppfyllt
 I hög grad uppfyllt
 Helt uppfyllt

1.5 Länsstyrelserna ska, i samverkan med andra aktörer inom länen, verka för att målen i Agenda 2030 nås samt sprida information om Agenda 2030-arbetet på regional och lokal nivå.

Återrapportering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 påbörjat ett internt tvärsektorieellt arbete för Agenda 2030. Alla medarbetare berörs. Syftet är att Agenda 2030 ska finnas med i konkret handling i våra kontakter med människor och olika aktörer i Dalarna och i hur vi arbetar med våra uppdrag. Konkreta och mätbara mål tas fram enhetsvis för uppföljning.

Arbetet har inletts under 2018 och kommer att fortsätta enligt en uppgjord plan årsvis. Metoden vi använder är Trappan som även tillämpats i andra sammanhang, som jämställdhet och miljömål. Modellen består av tre steg:

1. Grundläggande förståelse
2. Inventera och identifiera samband
3. Genomförande och uppföljning

Arbetet leds av en processledare. Under 2018 har alla medarbetare och chefer deltagit i steg 1 – grundläggande förståelse. Under två timmar har vi visat på samband genom att koppla Agenda 2030-målen till Länsstyrelseinstruktionen §§5 och 6, regleringsbrevet för 2018, regeringsformen 1 kap §2, rollen som statsanställd och den statliga värdegrunden. Vi har vidare kopplat dessa till vårt arbete med mänskliga rättigheter, barnkonventionen, diskrimineringslagen, lagen om nationella minoriteter, regeringens folkhälsomål, miljömålen, generationsmålet samt miljöledning. Syftet har varit att skapa en djupare förståelse som i nästa steg underlättar identifiering av åtgärder i respektive uppdrag.

Steg 2 kommer genomföras under 2019 och steg 3 under 2020 där också en grov plan för de kommande två stegen har lagts under året. Metoden involveras i Länsstyrelsens ordinarie struktur för avdelnings- och enhetsmöten, arbets- och verksamhetsplanering.

De tre stegen i Trappan ska bidra till kunskap och känsla av sammanhang i genomförandet av Länsstyrelsens uppdrag. Genom att alla medarbetare deltar i alla steg underlättas den tvärsektorieella samverkan. Konkret handling blir möjlig genom mätbara mål. Det årsvisa genomförandet av Trappan skapar dessutom utrymme för kontinuerliga framsteg.

Länsstyrelsen i Dalarnas län införde en ny organisation 1 september 2018. I denna finns en ny enhet, Enheten för Agenda 2030 där vi samlar arbetet med strategier och uppdrag inom miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Med detta vill vi stimulera arbetet med Agenda 2030, skapa synergier mellan olika mål och höja kvaliteten på vårt tvärsektorieella arbete.

Landstinget Dalarna och Länsstyrelsen samarbetar sedan flera år på temat hälsofrämjande som drivkraft för hållbar utveckling. Detta fråga har blivit högaktuell genom Agenda 2030 och under året har ett seminarium på temat arbetets fram som kommer att genomföras i början av 2019. Vi är också part i det pågående regeringsuppdraget att se över hur regionalt arbete kan ske kring jämlik hälsa.

Medarbetare från Länsstyrelsen i Dalarnas län ingår också i den länsstyrelsegemensamma arbetsgruppen för Agenda 2030. Under året arrangerades en länsstyrelsegemensam konferens där resultatet har gett underlag till ett antal länsstyrelsegemensamma insatser under 2019.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året också bedrivit ett större ramprogram för investeringsstöd till företag kopplade till flera av målen inom Agenda 2030. Det handlar om stöd till investeringar i hållbara energisystem, och som:

- främjar en hållbar industriell utveckling och innovation,
- gör produktion mer hållbar genom energieffektivisering
- leder till hållbar tillväxt och ökad sysselsättning

Ett stort antal små- och medelstora industriföretag och fastighetsbolag har fått hjälp att energieffektivisera sin egen produktion.

Se även sidorna 45, 50, 52, 60, 95 och 112.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Finansdepartementet

1.6 Länsstyrelserna ska redovisa hur de vid upphandlingar som överstigit gällande tröskelvärden har arbetat med att uppfylla de nya kraven på kollektivavtalsenliga villkor som följer av 17 kap. 2–5 §§ lagen (2016:1145) om offentlig upphandling.

Återrapportering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Kraven på *kollektivavtalsenliga villkor* gäller upphandlingar som har påbörjats efter den 1 juni 2017. Länsstyrelsen har efter detta datum endast haft ett fåtal upphandlingar som omfattas av de nya bestämmelserna. I dessa få upphandlingar har sådana krav ställts i de fall det har bedömts vara behövligt och i övrigt möjligt utifrån gällande upphandling. Länsstyrelsen har även strävat efter att, i samtliga fall där ramavtal funnits tillgängliga via avropa.se, avropa från dessa avtal då Länsstyrelsens behov bedöms överensstämma med ramavtalet.

Hur kraven på *kollektivavtalsenliga villkor* bäst kan tillämpas i förekommande upphandlingar har även behandlats i det upphandlingsnätverk där samtliga Länsstyrelser ingår.

Information om arbetsrättsliga villkor har under året lagts in i Länsstyrelsens befintliga mall för upphandling över tröskelvärdet.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Justitiedepartementet

1.8 Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att stödja kommunerna i deras utövande av det geografiska områdesansvaret, samt i arbetet med att stärka kopplingen mellan de åtgärder som planeras och de åtgärdsbehov som identifierats i kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser.

Åtterrapporering och bedömning av resultat

Se även sidorna 24, 55, 89 och 136 avseende skydd mot olyckor, civilt försvar, krigsplacering och sommarens händelser.

Länsstyrelsen har under året arbetat för att *stödja kommunerna i utövandet av det geografiska områdesansvaret* vid övningar, utbildningar och skarpa händelser, där särskilt vårfloden samt sommarens skogsbränder varit tongivande. Arbetet vid dessa samhällsstörningar tog sin utgångspunkt i länets framtagna strategi för krishantering med tillhörande operativa bilaga som alla krisberedskapsaktörer i länet undertecknat. Kommunerna har vid händelserna stöttats med lägesinformation och möjligheter till regelbunden samverkan och samordning med andra kommuner samt regionala aktörer som är väsentliga för kommunernas arbete i kommunernas geografiska område.

Ett krishanteringsråd eller annan samordnings- och inriktningsfunktion är en viktig komponent i att kunna utöva det geografiska områdesansvaret. 12 av länets 15 kommuner har idag ett lokalt krishanteringsråd. Länsstyrelsen har tagit fram en egen vägledning för hur man kan tänka när man startar upp ett lokalt krishanteringsråd. Denna har skickats ut till länets alla kommuner. Länsstyrelsen har också arbetat för att förankra bakgrunden till att kommunerna ska ha ett lokalt krishanteringsråd. Denna dialog har förts vid uppföljningsbesök då även kommunchef och kommunalråd varit med, utöver beredskapssamordnare och andra relevanta tjänstemän. Det är fortsatt en utmaning för kommunerna att både nå aktörer till sina råd som är viktiga utifrån ett lokalt perspektiv och som också verkar regionalt, exempelvis Landstinget och Polisen.

När det gäller kommunerna i gränsområdet till Norge ger Länsstyrelsens stöd genom arbetet i gränsräddningsrådet. Rådet samlar aktörer från Dalarna, Värmland och Hedmark i Norge, enligt intentionerna i nordiska ministerrådets Haga II deklARATION. Stödet till kommunerna i gränsområdet har skett genom utveckling av gränsräddningsrådets gemensamma åtgärdslista, uppföljning av gränsövning, samverkan kring ledningssystem över landgräns. Vidare har vi arbetat med erfarenhetsutbyte och gemensamma förberedelser när det gäller aktuella händelser, exempelvis Natos övning Trident Juncture. Länsstyrelsen deltar även i förvaltningsgruppen för de norsk-svenska talgrupperna som används mellan radiokommunikationssystemen Rakel och Nödnnett.

En annan viktig del i stödet till kommunerna är de utbildningar och krisberedskapsdagar som genomförts under 2018. De har stöttat kommunerna i utvecklingen av sin förmåga att i sitt geografiska område hantera säkerhet och uppdrag inom krisberedskap och säkerhetsskydd kring valet och totalförsvar. Exempel på områden är civilt försvar, sekretess, hemliga handlingar. I samarbete med FHS har en säkerhetsskyddsutbildning genomförts och i samarbete med FHS och MRM en totalförsvarsutbildning.

Två krisberedskapsdagar har genomförts under 2018, ett tillfälle för enbart kommunala beredskapssamordnare och kommunikatörer och ett med totalförsvarsutbildning där även

kommunpolitiker och kommunchefer deltog tillsammans med regionala aktörer från regionalt krishanteringsråd och näringslivsråd.

När det gäller kommunernas *geografiska områdesansvar och totalförsvaret*, har vi informerat kommunledningar, regionala krishanterings- och näringslivsrådet samt beredskapssamordnare och räddningstjänster om det förändrade omvärldsläget, behovet av krigsplacering, hantering av hemliga handlingar, signalskydd och sekretess. Vi har även genomfört utbildningar för kommuner och kommunala bolag inom säkerhetsskydd och dokumenthantering kopplat till civilt försvar.

Länsstyrelsen har under året arbetat för att *stödja kommunerna i risk- och sårbarhetsanalys och kopplingen till de åtgärder som planeras* genom vägledning, rådgivning och uppföljning.

Vid de två uppföljningsbesök per kommun som har skett under mandatperioden, har en utbildande ansats gjorts vid varje tillfälle. Vi har då redogjort för hur de olika uppgifterna i kommunöverenskommelsen hänger ihop med de nya föreskrifterna för risk- och sårbarhetsanalys. Vi har särskilt betonat behovet av att implementera risk- och sårbarhetsanalysen så den blir ett konkret beslutsunderlag för det samlade arbetet med krisberedskap. Länsstyrelsens uppfattning är att dessa utbildningspass kring lagen och uppgifterna i överenskommelsen har lett till en större förståelse för kommunens egen roll som geografiskt ansvarig.

En första säkerhetsskyddsanalys och efterföljande metodtillämpning har genomförts tillsammans med kommunerna i samband med valet. Syftet var att visa på en konkret arbetsmetod från analys till åtgärdsplanering, kopplat till den säkerhetsskyddsutbildning som genomfördes under året tillsammans med Försvarshögskolan, MSB och säkerhetspolisen för kommunerna och kommunala bolag.

Länsstyrelsens arbete med förebyggande arbete i samverkan (FAS), med utgångspunkt i sociala risker och brottsförebyggande arbete, förmedlas till kommunerna som ett sätt knyta samman analyser och åtgärdsförslag och få ett verksamhetsnära utfall. FAS-arbetet utgår ifrån lägesbildsanalyser som utgår till stor del från risk- och sårbarhetsanalysarbetets mallar. Arbetet kopplar mot Länsstyrelsen i Dalarnas läns regeringsuppdrag kring sociala risker och våldsbejakande extremism.

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen i Dalarnas län bedömer att de insatser som gjorts under året har stärkt kommunernas förmåga att arbeta systematiskt och stärkt kommunernas förmåga att hantera de händelser som länet drabbats av under året.

Samtliga 15 kommuners risk- och sårbarhetsanalyser är numera i enlighet med upplägget som anges i föreskrifterna även om arbete återstår när det gäller analysarbetet. Samtliga kommuner bedöms även ha godkända styrdokument samt krishanteringsplaner samt åtgärdsplaner. De presterar även mer än vad kommunöverenskommelsen specificerar när det gäller övning.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

1.9 Länsstyrelserna ska redovisa användningen av de medel, om 36 000 000 kronor, som tillförts myndigheterna 2018 för att förstärka totalförsvaret, mot bakgrund av bl.a. den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet.

Åtterrapporering

Länsstyrelsen har under år 2018 avsatt 1,5 årsarbetskraft för att arbeta med att stärka totalförsvaret. Vi har bland annat arbetat med att ge Försvarsmakten det planeringsunderlag som efterfrågats, arbetat med att tolka lagrummen kring dessa frågor och stärkt länsstyrelsens och kommunernas arbete med säkerhetsskydd.

Vi deltog under året i MSBs informationskampanj *Om kriget kommer* och i det arbetet gav vi stöd till kommunerna i informationshanteringen till kommunledning och allmänhet kring materialet. Vi genomförde tillsammans med MSB och FHS en totalförvarsutbildning under två dagar med regionala aktörer och näringsliv, kommunernas kommunikatörer, beredskapshandläggare, kommunchefen och politiker. Totalt deltog över 70 personer. Detta följdes under hösten upp med en kortare information kring krigsplaceringsmetodik och säkra kommunikationer.

Länsstyrelsen har under våren deltagit i Mellersta Militärregionen MMRs övning för hemvärnsbataljonen för att öka vår förståelse för samverkan vid höjd beredskap och krig samt hur vi kan dela lägesbild i olika lägen. Övningen gav värdefulla erfarenheter för båda parter om hur vi bör tänka kring civilt försvar och totalförsvaret vid en krigssituation. Länsstyrelser i MMR-området och militärstaben i MMR har under 2018 tagit fram en högre regional grundsyn för totalförvarsplanering. Denna fortsätter vi att bearbeta i samverkan och den kommer att ligga till grund för hur vi samordnat ska arbeta med kommunerna i respektive län avseende totalförvarsplanering.

Vi har under hösten år 2018 utbildat två folkrättsombud och utbildat kommunerna i sekretess och säker dokumenthantering. Vi har även arbetat med att öka Länsstyrelsens egen kompetens på större bredd inom området säkra kommunikationer, säker dokumenthantering och kryptografiska funktioner. Vi är även med i planeringsprocessen för TFÖ 2020.

Under år 2018 har vi deltagit i de nätverk som finns inom området totalförsvaret. Dessa nätverk har arbetat nationellt, inom militärregionen och inom samarbetet för de sex nordligaste länen. Det senare inom ramen för Nordsam.

Sammantaget bedömer vi att insatserna resulterat i en stärkt grundläggande planerings- och kunskapsnivå inom området totalförsvaret och framför allt ett gott planeringsläge inför framtiden, även tillsammans med våra kommunala och regionala aktörer.

1.10 Länsstyrelserna ska senast den 31 december 2018 krigsplacera den personal som behövs för verksamheten under höjd beredskap. Arbetet ska ske med utgångspunkt i 16 § förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap samt 4 och 6 §§ förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap. Under arbetet ska samverkan ske med Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

Återrapportering och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

Se även sidorna 24, 55 och 87 när det gäller civilt försvar och höjd beredskap. Mer finns även att läsa i vår redovisning till Försvarsdepartementet avseende totalförvarsplanering, vårt diarienummer 457-11446-2018.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har fattat beslut om hur processen ska gå till när vi krigsplacerar den personal som behövs för verksamheten vid höjd beredskap. Beslutet omfattar tre etapper där varje etapp föregås av en analys av både verksamheten och behovet av kompetens och personella resurser.

Vårt arbetssätt har redovisats till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. Vi har också, på deras initiativ, gett samma information till övriga bevakningsansvariga myndigheter under våren år 2018.

Etapp ett och två är genomförda och samråd innan beslut samt det slutliga beslutet har kommunicerats med Rekryteringsmyndigheten. Vi är nu inne i etapp tre och kommer fullfölja arbetet under första delen av år 2019. Vi ska krigsplacera den personal som behövs. Vår bedömning är att resultatet blir bättre av en bra analys innan beslut om krigsplacering tas snarare än att krigsplacera all personal för att hinna det inom föreskriven tid. Processen med behovsbedömning innebär dock att vi inte har krigsplacerat all personal som behövs inom föreskriven tid.

På sid 24 kan mer läsas om vårt samlade arbete när det gäller totalförvarsplanering.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Kulturdepartementet

Kulturmiljö

1.11 Länsstyrelserna ska redovisa hur myndigheterna, inom de olika delarna av verksamheten, verkar för att uppnå de nationella kulturmiljömålen. Länsstyrelserna ska analysera och redovisa utvecklingsmöjligheter för det tvärssektoriella samarbetet vad gäller bl.a. värdering av kulturmiljö i olika processer och kulturmiljöperspektivet i miljö kvalitetsmålen omhändertas. Länsstyrelserna ska särskilt redogöra för hur arbetet med att överbygga eventuella konflikter mellan naturvårdsintressen och kulturmiljöintressen vid hantering av småskalig vattenverksamhet utvecklas. Länsstyrelserna ska även redogöra för hur kulturmiljö samt plan-, bygg- och bostadsfrågor hanteras samlat inom länsstyrelserna för att stödja kommunernas arbete med att tillvarata kulturmiljövärden vid planering och bostadsbyggande.

Åtterrapporering och bedömning av måluppfyllelse

För att uppnå de *nationella kulturmiljömålen* i ärendehanteringens finns mellan kulturmiljö, natur och miljö sedan flera år ett fungerande samarbete kring framförallt miljöbalksärenden. På Avdelningen för naturvård finns numera en särskild kulturmiljökompetens som hanterar kulturmiljöaspekter vid bland annat reservatsbildningar. Framförallt inom området Grön infrastruktur utnyttjas denna kompetens och samverkan med länsstyrelsens övriga kulturmiljöarbete har underlättats. Läs mer om arbetet med de nationella kulturmiljömålen på sid 93 och om grön infrastruktur på sid 99.

Kulturmiljöfrågor är ofta till sin natur tvärssektoriella. De berör vanligtvis samhällsplanering samt ofta natur- och miljöfrågor. Vi driver därför kulturmiljöarbetet, med ett brett medborgar- och samhällsperspektiv, till stora delar genom *tvärssektoriellt samarbete* med andra sakområden och externa parter.

Länsstyrelsen har under hösten omorganiserats. Kulturmiljö ingår tillsammans med samhällsplanering och bygg- och bostadsfrågor i en sammanhållen enhet, Enheten för kulturmiljö och samhällsplanering. Denna ingår, i sin tur, i den avdelning som även hanterar vatten- och miljöfrågor. Samverkansmöjligheterna har därigenom ökat betydligt och underlättar *värderingen av kulturmiljöfrågorna i olika processer*, läs mer på sidorna 21 och 91.

Kulturmiljöperspektivet berörs i många av miljö kvalitetsmålen, liksom i många åtgärder i åtgärdsprogrammet för Dalarnas miljömål 2018–2022. De är framförallt kopplade till ”God bebyggd miljö” och ”Levande skogar”, men även i ”Ett rikt odlingslandskap”, ”Levande sjöar och vattendrag”, ”Myllrande våtmarker” och ”Storslagen fjällmiljö”. I miljömålsarbetet spelar kulturmiljömålen roll, men ett generellt problem är att dess åtgärder vanligtvis är begränsade och med oklar betydelse för miljömålsarbetet. Dessutom har kulturmiljöarbetet få uppföljningsbara och relevanta indikatorer varför Länsstyrelsen under 2018 medverkat i det nationella arbetet med att, som nyckeltal, räkna q-beteckningar i kommunernas fysiska planer.

Inom omarronderingsprojektet har Länsstyrelsen inlett en strategisk samverkan kring kulturmiljö, naturvård och landsbygdsfrågor tillsammans med Skogsstyrelsen och Lantmäteriet. Två förstudier har genomförts i Rättviks kommun för att ta fram kunskapsunderlag kring naturvärden, sociala värden och kulturmiljövärden, då omarronderingen inte bara påverkar det ekonomiska värdet på skogsmarken, utan också de kommande gränsdragningarna och markanvändningen. Läs mer på sid 116.

Länsstyrelsen har under ett par år arbetat med att förbättra samverkan mellan vattenförvaltning, vattenverksamhet samt kultur- och naturmiljö när det gäller *småskalig vattenverksamhet*. Syftet är att öka förståelsen för varandras respektive roller och mål för att undvika onödiga konflikter mellan olika intressen. Miljömålsarbetet och restaureringsverksamheten har varit pådrivande. Planerade vattenvårdsåtgärder går alltid på remiss till kulturmiljö och under 2018 genomfördes en gemensam exkursion för att titta på de hänsyn som tagits till kulturmiljön vid restaureringsinsatser i Vanåns avrinningsområde. Vidare har handläggare från både vatten- och kulturmiljö deltagit på de nationella konferenser som anordnats.

I projektet Siljans lokala tillflöden, läs mer på sid 26, tillämpades Riksantikvarieämbetets metodik för att bedöma kulturmiljöers känslighet i samband med vattenvårdsåtgärder. Metodiken är ett värdefullt verktyg vid avvägningar mellan energi-, natur- och kulturvärden, men kräver stora inventeringsinsatser för att tillämpas.

En erfarenhet av de senaste årens samarbetsprojekt är att det ofta finns goda möjligheter att beakta både centrala kulturmiljövärden och fria vandringsvägar under förutsättning att man har likvärdiga kunskapsunderlag och att man tillsammans planerar åtgärderna i fält. En större kvarstående utmaning när det gäller de vattenanknutna kulturmiljöerna utmed länets vattendrag är bristen på bra kunskapsunderlag, vilket är en förutsättning för att göra värderingar, jämförelser och avvägningar.

Länsstyrelsens omorganisation där kulturmiljö, plan, bygg- och bostadsfrågor sammanförts i en enhet möjliggör en fördjupad samverkan, ett förbättrat stöd till kommunerna och underlättar möjligheten att *tillvarata kulturmiljövärden vid planering och bostadsbyggande*. Sedan tidigare har planer enligt PBL internremitterats till kulturmiljö för yttrande och samråd eftersom planarbeten vanligtvis hanterar bebyggda områden med kulturmiljövärden. Vid överklagande av bygglov har Rättsenheten internremitterat ärenden till kulturmiljö som berör skyddade eller särskilt utpekade kulturmiljöer. Effekten av den nya organisationen 2018 är att kulturmiljöfrågor nu i större utsträckning integreras i tidiga dialoger och samråd med kommuner och statliga myndigheter samt att företrädare för kulturmiljö regelmässigt deltar i plan- och byggträffar med kommunerna. Den tidiga dialogen är ofta en förutsättning för att kulturmiljövärden ska identifieras, beaktas och bli en utvecklingsfaktor.

För att stödja kommunerna i kulturmiljöarbetet erbjuder Länsstyrelsen med start 2018 ett särskilt stöd för att ta fram kunskapsunderlag och utarbeta kulturmiljöprogram, läs mer på sid 91.

Länsstyrelsens bedömning är att samverkan inom myndigheten i kulturmiljöfrågor är god, att det finns fortsatta utvecklingsbehov när det gäller småskalig vattenverksamhet och att det utvecklingsarbetet har startat.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

1.12 Länsstyrelserna ska redovisa hur myndigheterna strategiskt verkar för att uppnå de nationella kulturmiljömålen i samverkan med lokala och regionala aktörer samt nationella myndigheter. Samspelet och dialogen avseende kommunala och regionala kulturmiljöunderlag, handlingsplaner och strategier, inklusive de regionala kulturplanerna och de regionala utvecklingsstrategierna, ska särskilt belysas.

Återrapportering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

För att *uppnå de nationella kulturmiljömålen sker samverkan* med olika sakområden och med andra större aktörer inom kulturmiljöarbetet i länet. Detta är en förutsättning för att samla och rikta de resurser som finns inom området. De större och mer framträdande samverkansområdena under 2018 är arbetet med en regional kulturmiljöstrategi, landstingets kultur- och bildningsplan 2019–2022, olika kunskapsunderlag, påbörjade och planerade kommunala kulturmiljöprogram, Bergslagsstatsningen, arbetet med Världsarvet Falun och arbetet med hänsynen till kulturmiljöer vid skogsbruk. Länsstyrelsens bedömning är att denna samverkan både höjer kvaliteten och ger största kulturmiljönytta. Läs mer på sidorna 21 och 91. samt senare i denna text.

Länsstyrelsen försöker möta *kommunernas behov av kulturmiljöstöd i planarbetet* genom tidiga dialoger och samråd. Dessa dialoger med en öppen diskussion om behov, förutsättningar och möjligheter. Länsstyrelsen bedömer att dialogerna ger en bättre effekt för kulturmiljön och, i förlängningen, ofta sparar tid vid senare samråd och granskning. Läs mer på sid 17. Länsstyrelsens genomförda omorganisation under hösten med en samordnad enhet för kulturmiljö och samhällsplanering har förbättrat förutsättningarna för ett utökat kulturmiljöstöd till kommunerna. Kulturmiljövårdare kommer nu regelmässigt att delta i plan- och byggträffar med kommunerna och kulturmiljöfrågorna kommer in tidigare i plan- och byggprocessen.

För att stödja kommunerna erbjuder Länsstyrelsen från och med 2018 en paketlösning för att *ta fram kunskapsunderlag och utarbeta kulturmiljöprogram*. Det innebär rådgivning om inriktning, metodval och genomförande, deltagande i styrgrupp samt ekonomiskt bidrag genom 7:2-medel. Detta har hittills resulterat i att Leksands kommun har påbörjat ett tvåårigt arbete med att ta fram ett eget kulturmiljöprogram och att Länsstyrelsen för diskussioner med tre andra kommuner om liknande program.

I samverkan med länets kommuner har under 2018 arbetet med en länsövergripande inventering av modernismens byggnadsmiljöer samt inventering och registrering av daterade medeltida profana timmerhus färdigställts. Dessa kan nu fungera som *kulturmiljöunderlag för den fysiska planeringen* och bygglovgeivningen i länet.

Nätverksgruppen kring timmerhuskulturen har fortsatt sitt arbete. Gruppen består av representanter från sex kommuner runt Siljan, Landstinget Dalarna, Länsstyrelsen, Dalarnas museum och Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund. Timmerhuskulturen är en särskilt utpekad kulturföreteelse, karaktäristisk för länet. En gemensam plattform har tagits fram för hur parterna ska kunna arbeta för gemensamma informationsinsatser för att främja och tillgängliggöra timmerhuskulturen. Under 2018 har en vandringsutställning, en film och ett bildspel producerats genom samverkan och samfinansiering.

Det *regionala kulturmiljöstrategiarbete* som Länsstyrelsen startat i samarbete med Landstinget Dalarna, Dalarnas museum, Dalarnas Hembygdsförbund och länets kommuner har nedprioriterats

2018 på grund av för stor arbetsbelastning. Arbetet är dock av stor strategisk betydelse varför det ska återupptas 2019.

Besöksnäringen är av stor betydelse för länet där kulturmiljön är en viktig del. Länsstyrelsen verkar därför för att utveckla infrastrukturen och informationen kring *kulturmiljöer som besöksmål*. Den största satsningen är den tioåriga *Bergslagssatsningen Kultur och Turism* som avslutades under 2018. Satsningen har drivits genom Intresseföreningen Bergslaget och har möjliggjorts genom medverkan och finansiering från fem länsstyrelser och regionförbund i Bergslagen samt med EU-medel. Inriktningen har varit tillgänglighet och besöksnäringens utveckling och haft bäring på framförallt de tre första kulturmiljömålen. Syftet har varit att utveckla industrihistoriska besöksmål, entreprenörskap och det lokala näringslivet samt verka för en helhetssyn på Bergslagens industriminnen. 14 bergshistoriska centrum har varit i fokus för utvecklingsarbetet och sex av centrumen ligger i länet: Maskinhuset i Grängesberg, Ekomuseum Bergslagen, Meken i Smedjebacken, Koppardalen och Avesta Art, Eko-museum Husbyringen samt Världsarvet Falun. De konkreta utvecklingsarbetena har skett i nära samarbete med de lokala företrädarna och berörda kommuner. Läs mer på sid 21.

Under året startade projektet *Bruk 2.0, Natur- och kulturturism i Bergslagens industriella kulturarv* som ersätter Bergslagssatsningen. Arbetet har inletts med en inventering av nya besöksmål inom Bergslagens bergshistoriska miljöer, där även naturvärden och miljöaspekter till hållbara besöksmål har inkluderats.

Arbetet med att förbättra *hänsynen för kulturmiljöer i skogsbruket* fortgår på såväl regional som nationell nivå och sker genom samverkan med andra länsstyrelser, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och skogsbranschen. Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har vidare samarbetat kring en utbildning för verksamma inom skogsbruket för att nå en större effekt för arbetet med kulturhänsyn i skogen. Tre endagarskurser med högt deltagande har genomförts i Mora och Falun och kommande år planeras fortsatta utbildningar. Finansiering har skett via Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen genom 7:2-medel. Samarbetet har också resulterat i en årlig utbildningsdag för gymnasielever och blivande skogsmaskinförare vid Älvdalens utbildningscentrum. Länsstyrelsens bedömning är att dessa utbildningsinsatser ger positiva effekter för kulturhänsynen i skogsbruket.

Sedan 2001 pågår arbetet med *Världsarvet Falun* genom samverkan mellan de fyra huvudmännen Falu kommun, Länsstyrelsen, Stiftelsen Stora Kopparberg och Dalarnas museum. Högskolan Dalarna, Visit Dalarna AB och Världsarvet Faluns Vänförening är adjungerade parter. Arbetet koordineras genom ett Världsarvsråd, en verkställande arbetsgrupp samt en världsarvssamordnare. Inriktningen är världsarvets unika historiska värden och dess betydelse för det framtida Falun och att detta tas med och utvecklas genom informations- och utvecklingsinsatser för både boende och besökande. Under 2018 har dels restaureringen av Stabergs bergsmansgård genomförts, se sid 21, och en upprustning och delvis ny gestaltning av Världsarvshuset vid Falu gruva har påbörjats.

Länsstyrelsens bedömning är att kulturmiljöarbetet utförs i enlighet med de nationella kulturmiljömålen. Länsstyrelsen genomför flera strategiska insatser för att öka samverkan med regionala och lokala aktörer och på sikt höja kulturmiljöeffekten av de samlade insatserna.

Måluppfyllelse

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Mänskliga rättigheter

1.14 Länsstyrelserna ska redovisa hur Sveriges rättsliga åtaganden om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering belyses, analyseras och beaktas i den egna verksamheten i enlighet med 5 § 5 förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion samt bedöma resultatet av detta. Länsstyrelserna ska redovisa samarbetet med andra berörda myndigheter och de åtgärder som har vidtagits för att stödja kommunernas arbete med ovanstående frågor. De åtgärder som har vidtagits för att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter ska redovisas särskilt av respektive länsstyrelse. Länsstyrelserna ska också redovisa hur åtgärderna bidragit till genomförandet av Agenda 2030.

Återrapportering och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

Länsstyrelsen i Dalarnas län har ett strukturerat och väl fungerande arbete mot diskriminering, såväl internt som externt. Inom Länsstyrelsen har vi sedan början av det här året en anställd på halvtid som leder ett utvecklingsarbete benämnt Trappan, läs mer på sid 84.

Det externa arbetet präglas av regeringsuppdraget *mänskliga rättigheter*, där Länsstyrelsen i Dalarnas län har det nationella ansvaret. Verktygen är flera i det nationella arbetet. Det handlar om metodstöd, nationella nätverk, konferenser där myndigheter, organisationer och kommuner bjuds in, kartläggning, analysarbete, MR-dagar med mera.

Vi redovisar samarbeten med andra berörda myndigheter och de åtgärder som har vidtagits för att stödja kommunerna på sid 36 kring jämställdhet, sid 84 kring arbetet med Agenda 2030, sid 44 kring tillgänglighetsarbetet och sid 59 när det gäller nationella minoriteter.

Samlad bedömning av resultat och/eller måluppfyllelse

Den samlade bedömningen är att arbetet lyckats mycket bra. Andra nationella aktörer ger uttryck för att det är en fördel om länsstyrelserna fortsätter att visa vägen i MR-frågorna. I Dalarna bedömer vi att den interna MR-utbildning som genomförts under året har givit ett gott resultat. Utbildningen kommer att fortsätta under 2019.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Miljö- och energidepartementet

Det regionala klimatanpassningsarbetet

1.15 Länsstyrelserna ska redovisa vilka insatser som har genomförts med anledning av uppgiften att samordna det regionala och lokala klimatanpassningsarbetet. Med utgångspunkt från de regionala handlingsplanerna för klimatanpassning ska redovisningen omfatta vilka insatser som görs på länsstyrelserna och hos kommunerna i länet, vilken effekt länsstyrelserna bedömer detta får för länets anpassning till ett förändrat klimat och hur det fortsatta arbetet ska bedrivas. Arbetet finansieras delvis av medel från anslaget 1:10 Klimatanpassning under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Återrapportering och bedömning av resultat

Med utgångspunkt från de regionala insatserna som har genomförts med anledning av uppgiften att *samordna det regionala och lokala klimatanpassningsarbetet* redovisas följande *insatser* och *effekten* av dessa samt hur det fortsatta *arbetet* ser ut:

Två stora projekt har genomförts inom länet och samarbetsområde norr där Dalarna ingår. Projektplan avseende klimat-sårbarhetsanalyser och handlingsplaner för utvalda pilotsamebyar genomfördes år 2017–2018. Projektplanen har fallit väl ut och synliggjort bland annat det framtida klimatets påverkan inte bara på respektive sameby utan på fjällvärlden i stort. Målgruppsanalys snö syftade till att kartlägga olika aktörers beroende av snö och hur de förberett sig på ett förändrat klimat. Denna omfattande kartläggning kommer att både konkret hjälpa framtida insatser och vara ett viktigt analysunderlag inför kommande arbete.

En kartläggning av kommunernas arbete med klimatanpassningsfrågor har genomförts dels genom enkäter och dels via samtal. Sammanställningen av denna kartläggning har visat tydliga mönster på kommunernas starka sidor och dels deras utvecklingsområden. Exempelvis tar samtliga kommuner upp behovet av att anpassa efter ett förändrat klimat i sina översikts- och detaljplaner men få rapporterar att det finns ett övergripande samordningsansvar för frågorna i kommunen. Denna sammanställda kartläggning kommer mynna ut i flera arbetsområden som i sin tur kommer att konkretiseras i insatser i klimatanpassningsarbetet i Dalarnas län 2019.

Länsstyrelsen har under senare delen av året förstärkt sitt fokus på klimatanpassningsområdet genom att skapa ett internt råd för klimatanpassningsfrågor.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 genomfört ett långvarigt och fördjupat arbete när det gäller torka och foderbrist, frågor som är direkt relaterade till klimatanpassningsarbetet. Dessa utmaningar har hanterats av en särskilt inrättad samordningsstab som verkat med kommuner, regionala aktörer och andra länsstyrelser samt centrala myndigheter under sommaren och hösten 2018. I stabens huvuduppgift ingick att samordna arbetet mellan aktörer nationellt och regionalt samt att kartlägga vilket stöd de drabbade kommunerna behöver för att hantera effekterna av torkan i år och i framtiden.

Med utgångspunkt från de regionala handlingsplanerna för klimatanpassning redovisas följande *insatser* som görs på Länsstyrelsen och hos kommunerna i länet, vilken *effekt* vi bedömer detta får för länets anpassning till ett förändrat klimat och hur *det fortsatta arbetet* ska bedrivas

Läs även mer på sidorna 50 och 84.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Efterbehandling av förorenade områden för bostadsbyggande

1.16 Länsstyrelserna ska redovisa arbetet med att identifiera förorenade områden som är lämpliga att sanera för byggande av bostäder. Av redovisningen ska särskilt framgå hur länsstyrelserna informerat kommunerna och andra aktörer om möjligheterna till bidrag samt en uppskattning av när områden är aktuella för bidrag. Arbetet finansieras delvis från anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Åtterrapporing och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

Länsstyrelsen är fortsatt aktiv i att på olika sätt *informera* främst kommuner men även andra relevanta aktörer om bidraget. Det har skett genom handläggartäffar för miljö- respektive planhandläggare, informationsmöten med miljöchefer, besök hos enskilda kommuner, information i olika nyhetsbrev, mail och telefonkontakt med exploatörer och riktad vägledning via mail, telefon och besök till enskilda miljö- respektive planhandläggare.

Bidraget har medfört att ett objekt i Falun har sanerats under 2018 där byggande av bostäder pågår. I Mora pågår sanering av ett objekt och i Avesta har ansökan om sanering skickats till Naturvårdsverket.

Analys av Länsstyrelsens enkät från 2017 resulterade i att nya möjliga områden *identifierades*. Totalt har Länsstyrelsen nu kunskap om 11 förorenade områden som är aktuella att söka bidrag för.

Länsstyrelsen uppskattar att det för tre av dessa områden är aktuellt att söka bidrag inom ett till tre år, resterande ligger i en 5–10 års-plan. En begränsande aspekt i tidsperspektivet är kommunernas möjlighet att avsätta resurser för utredning samt flera komplicerade juridiska frågeställningar. Länsstyrelsens erfarenhet är att kommunerna är i stort behov av vägledning och stöd för att en bidragsansökan ska kunna genomföras.

Internt inom Länsstyrelsen planeras att samköra olika GIS-lager för att identifiera ytterligare förorenade områden som kan vara aktuella för bidraget.

Länsstyrelsen samlade bedömning är att uppdraget i hög grad är uppfyllt med utmärkt resultat. Flera olika informationsinsatser har genomförts och bostäder byggs på mark som sanerats med hjälp av bidraget. Ytterligare områden är aktuella inom en tidsperiod på 1 - 10 år.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Naturvård

1.17 Länsstyrelserna ska redovisa de insatser som gjorts för att samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens politik avseende naturvård, biologisk mångfald, friluftsliv, åtgärdsprogram för hotade arter, artbevarande, tätortsnära natur, lokala naturvårdsprojekt samt vilt- och rovdjursförvaltning. Redovisningen ska omfatta hur länsstyrelserna, i syfte att minska ärendebalanserna, har arbetat med att slutföra ärenden om naturreservat. Arbetet finansieras delvis av medel från anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur, anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur och anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Åtterrapporering och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

Länsstyrelsen i Dalarnas län har även under 2018 genomfört ett stort antal åtgärder inom naturvårdsområdet. Detaljerade redovisningar för de olika insatserna inom uppdraget 1.17 görs varje år till Naturvårdsverket samt i förekommande fall till Miljö- och energidepartementet. Här redovisas insatserna kortfattat.

För att *leda och samordna det regionala arbetet med naturvård, biologisk mångfald, åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) och artbevarande* har Länsstyrelsen under 2018 fortsatt det regionala miljöövervakningsarbetet och vårt inventeringsarbete. Därmed har vi förbättrat Länsstyrelsens förmåga att fatta välgrundade beslut inom de områden som uppdraget 1.17 omfattar. Det ökade kunskapsunderlaget har även starkt bidragit till den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur som under året fastställdes av landshövdingen. Vi har i år startat ett samverkansprojekt med Skogsstyrelsen och Sveaskog och skapa en gemensam plan för brukande och bevarande i ett större landskapsavsnitt. Inom ÅGP har vi gjort insatser för ett stort antal terrestra och limniska arter. I artskyddsarbetet för hotade arter i skogen och i samband med skogsbruk samverkar Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen enligt de riktlinjer som dragits upp nationellt och som sedan regionaliserats. Vårt tillsynsarbete har fortsatt att utvecklas under 2018, bland annat genom vårt deltagande i den nationella gröna tillsynskampanjen riktad mot strandskydd.

I arbetet med att *samordna och leda det regionala naturvårdsarbetet* lägger Länsstyrelsen stor vikt på att upprätthålla en god dialog i våra kontakter med allmänheten, berörda verksamhetsutövare och markägare. Ett exempel är Älvdalsdelegationen, ett samverkansorgan i Älvdalens kommun för naturvårdsarbete. Delegationen, där representanter för flera organisationer och verksamheter i kommunen, kommundirektören och Länsstyrelsen ingår, träffas regelbundet under året.

För att *minska ärendebalanserna* tog Länsstyrelsen 2017 fram en handlingsplan med prioriteringar och åtgärder samt en analys av hur Dalarnas stora ägosplittring påverkar ärendehantering. Handlingsplanen har följts under 2017–2018 med resultatet att 27 naturreservatsbeslut togs under 2017 och 22 under 2018. Arealen skyddad mark i länet ökade under 2018 med 1 672 hektar.

Inför 2018 inkom 29 ansökningar om *lokala naturvårdsprojekt (LONA)*, ett av de högsta antalen sedan LONA startade. Av dessa beviljades 18. Bidrag gick till projekt för exempelvis bekämpning av invasiva arter, för att utveckla natur- och kulturstigar samt för stadsnära kor för naturvård och som resurs för skolor och förskolor. Nytt för 2018 var en extra satsning från regeringen på bidrag till våtmarksprojekt inom LONA-programmet. Kommunerna lämnade in 16 ansökningar och 15 av dessa beviljades i sin helhet eller till del. Det rör sig exempelvis om restaurering av fågelsjöar, höjning av vattenstånd och skapande av nya vattenytor inom odlingslandskap, skog och tätort.

Inom *friluftslivsuppdraget* har Länsstyrelsen anordnat en regional tankesmedja, erfarenhetsutbyte mellan kommuner och fortsatt samarbetet med Handikappades samarbetsorgan i Dalarna. Länsstyrelsen driver tillsammans med Visit Dalarna projektet ”Vandringslyftet Dalarna” där målet är att förbättra och utveckla länets vandringsleder tillsammans med alla ledansvariga i länet.

Ett ansvarsområde som förenar uppdragen *naturvård, biologisk mångfald, friluftsliv, åtgärdsprogram för hotade arter och artbevarande* är Länsstyrelsens förvaltning av skyddad natur. Länsstyrelsen i Dalarnas län förvaltar över 330 statliga naturreservat och Natura 2000-områden, två nationalparker, nio fågelskyddsområden och 140 naturminnen. Vi ansvarar också för länets två naturum och för de statliga fjällederna i Dalarna. I arbetet ingår att skapa en hög tillgänglighet för allmänheten med underhållna byggnader och leder i de skyddade områdena och att säkerställa att det rika växt- och djurlivet bevaras och utvecklas. Under året avslutades Interreg-projektet ”En gemensam besöksförvaltning för Fulufjällets nationalparker” som vi drivit tillsammans med våra kollegor i Norge, se sid 103. Under 2018 har regeringens satsning på naturnära jobb också bidragit positivt till både förvaltningen och till att få fler anställningsbara personer i länet. Totalt har de utfört drygt 60 uppdrag varav 41 i naturreservat och naturminnen, exempelvis underhåll av fastighetsgränser, vandringsleder och röjningar.

Sommaren 2018 drabbades Sverige av många skogsbränder orsakade av torka, blixtnedslag med mera. I Länsstyrelsens uppdrag att förvalta Naturvårdsverkets fastigheter ansvarar vi för efterbevakning av brand i skyddade naturområden. Sammanlagt drabbades Dalarnas län av sju skogsbränder i naturreservat från juni – november 2018. De mest omfattande insatserna krävde både egen och inhyrd personal, såväl som helikopter. Vi lånade även ut egen utrustning till räddningstjänsterna runtom i Dalarna.

Länsstyrelsen *leder och samordnar det regionala arbetet med vilt- och rovdjursförvaltning* i enlighet med de föreskrifter och propositioner som finns. Mycket av förvaltningen handlar om samverkan med andra myndigheter och berörda aktörer. Under 2018 fattade Länsstyrelsen beslut om två skyddsjakter på varg samt licensjakt på lodjur, björn och varg. Under 2018 hade Dalarna det lägsta antalet angrepp orsakade av stora rovdjur samt lägst antal dödade djur sedan 2003. Anledningen till detta bedömer vi vara genomförandet av licens- och skyddsjakt på lodjur, björn och varg samt ett omfattande förebyggande arbete och betydande informationsinsatser. I enlighet med föreskrifter och kriterier för rovdjursinventering har förekomst av varg, lo och järv fastställts, och även lyckade kungsörnshäckningar. Inventeringarna genomförs årligen för att följa variationerna i rovdjursstammarnas storlek och är en nödvändighet för avstämning mot de rovdjurspolitiska målen. Inventeringarna utgör även underlag för aktuell information, förebyggande åtgärder och ersättning till samebyarna i renskötselområdet.

Länsstyrelsen i Dalarnas län deltar i två projekt ledda av Skandulv. Projekten syftar dels till att kartlägga rovdjurens påverkan på betesskador på skog orsakade av klövvilt, och dels till att försöka ta fram metoder och arbetssätt som kan minska konflikter inom rovdjursförvaltningen.

Länsstyrelsen har under året genomfört utbildningar för viltförvaltningsdelegationen. Vi har även haft temadagar inom områdena skogs- och viltbruk samt naturturism. Länsstyrelsen har också, tillsammans med Skogsstyrelsen och Jägareförbundet, utbildat länets 16 älgförvaltningsgrupper.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

1.25 Berörda länsstyrelser ska redovisa inom vilka områden samverkan och gemensam finansiering av insatser har skett under året med den aktör som har det regionala utvecklingsansvaret i länet. Redovisningen ska även omfatta vilka resultat denna samverkan har medfört eller förväntas medföra samt hur den har utvecklats. Redovisningen ska avse det regionala tillväxtarbetet inklusive genomförandet av de regionala strukturfondsprogrammen 2014–2020 och territoriellt samarbete.

Återrapportering och bedömning av resultat

Samverkan och gemensam finansiering av insatser har under året skett med Region Dalarna inom ett antal områden. Vi redovisar här nedan även exempel på resultat på vad denna samverkan *har medfört* eller *förväntas medföra* samt *hur den har utvecklats*.

Under 2018 inleddes en ny projektperiod för Upphandlingsdialog Dalarna (UDD) som kommer att pågå fram till 2020. Det övergripande målet är att öka antalet av små och medelstora företag i Dalarna som lägger anbud och deltar i offentliga upphandlingar. Projektet riktar sig till företag inom alla branscher och yrkeskategorier, även sociala företag och branschorganisationer men även till de parter som blir berörda i en offentlig upphandling. Det kan exempelvis vara inköpare och beställare inom kommuner och kommunala bolag, landstinget, statliga myndigheter, eller kommunernas näringslivsutvecklare.

UDD finansieras till hälften av Tillväxtverket och till hälften av Länsstyrelsen som också samordnar projektet. Arbetet drivs av en arbetsgrupp med representanter från de deltagande organisationerna. En referensgrupp är också knuten till projektet.

Projektet fokuserar kring områdena 5, 6 och 7 i den Nationella upphandlingsstrategin:

- Upphandling som främjar innovationer
- En miljömässig upphandling
- Upphandling som bidrar till ett socialt hållbart samhälle.

Arbetet resulterar i direkta rekommendationer som tas fram i samverkan med berörda parter under dialogmöten, seminarier, enkäter och expertis. Rekommendationerna kommer även att spridas nationellt.

Under året har ett tiotal seminarier genomförts runt om i länet. Seminarierna har varit särskilt riktade till små företag med ingen eller liten kunskap av att lämna anbud i en offentlig upphandling. Efter deltagande i seminariet erbjuds möjligheten till individuellt stöd på upp till fem timmar till ett subventionerat pris i en egen faktisk behovssituation.

Gränskommittén är ett samarbete som kommit till på Nordiska Ministerrådet initiativ. Syftet är att stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark och Dalarna och minska mentala och fysiska gränshinder. Länsstyrelsen har under 2018 arbetat med att hitta en ny struktur för samarbetet och fastslagit en handlingsplan för de kommande två åren.

Läs mer om territoriellt samarbete på sidorna 101 och 103.

Dalarnas livsmedelsstrategi visar länets prioriteringar för att nå den övergripande målsättningen till 2030. Arbetet utgår från de tre strategiska insatsområdena som lyfts i den nationella livsmedelsstrategin:

- regler och villkor
- konsument och marknad

- kunskap och innovation.

Länsspecifika mervärden och utvecklingsområden har pekats ut som tillsammans, eller var och en för sig, kan bidra till en ökad livsmedelsproduktion i Dalarna.

Den regionala livsmedelsstrategin ska omsättas i en handlingsplan med konkreta åtgärder och uppföljningsbara mål. En viktig del är också att skapa förutsättningar och stödja ett klusterinitiativ för branschen. Strategins övergripande målsättning är förankrad hos livsmedelsstrategins samverkansaktörer, Region Dalarna, Länsstyrelsen i Dalarnas län samt LRF. Samverkansaktörerna ska säkerställa kopplingarna mellan livsmedelsstrategin och andra strategier, exempelvis Dalastrategin, Agenda för smart specialisering, Dalarnas miljömål, Klimat och energistrategin och handlingsplan för kompetensförsörjning

Utifrån det nationella skogsprogrammet har en regional process påbörjats i länet. Syftet med förarbetet är att beskriva de förutsättningar som råder i länet för att under 2019 kunna identifiera vilken inriktning Dalarnas skogsprogram bör ha. De fem fokusområdena i det nationella skogsprogrammet ligger som grund. I samverkan med berörda aktörer har en förstudie tagits fram som beskriver Dalarnas län ur ett skogligt perspektiv och visar riktningen för det kommande programmet. Ytterligare ett mål har varit att berörda aktörer lägga fast hur det fortsatta arbetet fortlöpa. Detta har skett i samverkan med Region Dalarna, Skogsstyrelsen, Dalarnas Science Park, Stora Enso, Högskolan Dalarna, LRF, Bergvik Skog, Sveaskog, Mellanskog, Byggdialog Dalarna, Sveriges allmänningars förbund, Sågverken Mellansverige och Visit Dalarna.

Länsstyrelsen har under året stöttat Region Dalarna i framtagandet av den regionala handlingsplanen för att integrera miljö och klimat i tillväxtarbetet se sid 19. Vi har också löpande haft samordningsmöten med Region Dalarna om åtgärdsprogrammet för miljömålen, miljöstrategiskt arbete och energi- och klimatarbetet, se sidorna 19 och 96.

Länsstyrelsen och Region Dalarnas energikontor har haft ett nära samarbete inom området energieffektivisering för företag och har samarrangerat många seminarier och andra aktiviteter. Det har inneburit en väsentlig effektivisering och företag har fått en kontaktyta i stället för flera se sid 105.

Ytterligare två områden där samverkan och gemensam finansiering av insatser har skett under året med Region Dalarna är Jämställd regional tillväxt (läs på sidorna 101 och 103) och Dalarnas regionala serviceprogram (se sid 103).

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

1.26 Berörda länsstyrelser ska redovisa hur medel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder under utgiftsområde 19 Regional tillväxt har bidragit till det regionala strukturfondsprogrammet och, i förekommande fall, de territoriella samarbetsprogrammen. I redovisningen ska det framgå hur verksamheten tagit hänsyn till de förutsättningar som råder i olika delar av länet samt hur detta har påverkat fördelningen av medel inom länet.

Åtterrapporering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Länsstyrelsen i Dalarnas län bedömer att de insatser som gjorts under året på ett positivt sätt har bidragit till att nå målen i den regionala utvecklingsstrategin. Länsstyrelsen verkar också för att nationella mål får genomslag i länet. Vi redovisar här nedan exempel på sådana insatser och prioriteringar

Nedan framgår hur *medlen har bidragit till det regionala strukturfondsprogrammet och de territoriella samarbetsprogrammen.*

Företagsstöd kan ges till små och medelstora företag i hela Dalarnas län. Övergripande prioriteras företag där vi bedömer att behovet av stöd är som störst. Företag som diversifierar företagsstrukturen samt bidrar till mångfald, integration och jämställdhet är också prioriterade. Vid bedömningen tittar vi exempelvis på vilket stödområde företaget tillhör, lönsamhet (även på koncernnivå) och sysselsättningseffekter. Våra stöd bör inte påverka den lokala konkurrensen. Vi prioriterar företagsstöd i stödområde A före stödområde B

Länsstyrelsen har under 2018 beslutat om regionalpolitiska medel med 30 563 014 kronor vilket förväntas skapa 201 nya arbetstillfällen (varav 97 för män och 104 kvinnor).

Utöver detta har 2, 877 miljoner kronor beviljats i form av affärsutvecklingscheckar som finansieras av Tillväxtverkets anslag. Länsstyrelsen har under 2018 som en del i projektet Jämställd regional tillväxt, som drivs av Region Dalarna, beviljat 13 mikrostöd på 359 tkr till nystartade företag som drivs av antingen unga, kvinnor eller utrikes födda. Se vidare under avsnittet Regional tillväxt på sid 103.

Exempel på stöd till innovation och smart specialisering är Innovationsrådet som är ett samarbete mellan ALMI, GävleDala AB och Länsstyrelsen. Det syftar till att stödja företag tidigt i utvecklingskedet. Länsstyrelsen har medfinansierat fem innovationsansökningar med totalt 465 tkr. Utöver det har Länsstyrelsen beviljat ett bidrag inom åtgärden forsknings- och utvecklingsprojekt på 122,5 tkr.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har genom interregprojektet Scandinavian heartland – business improvement tagit fram fyra metoder för att öka innovationstakten i företag och kommuner.

Mass customization (skraddarsydd massproduktion) hjälper tillverkningsföretag att slimma och automatisera sina produktionsflöden utifrån den enskilda kundens behov. Metoden har hämtats från Norge och testats på tillverkningsföretag i Dalarna. Konceptet ingår nu i produktportföljen hos IUC-Dalarna och Högskolan Dalarna.

BID (business improvement districts) är ett internationellt beprövat platsutvecklingskoncept som Länsstyrelsen i Dalarnas län i samarbete med Länsstyrelsen i Värmland och Svenska Stads kärnor har hämtat till Sverige. En svensk BID-modell som bygger på frivillighet och samfinansiering har

utvecklats och testats i fem kommuner. Arbetet har rönt stort intresse bland kommuner lokalt, regionalt och nationellt och modellen ingår nu i svenska stadskärnors utvecklingsprotfölg. I Dalarna och Värmland är ambitionen att genomföra BID-processer i alla kommuner i länen.

KTP-public är en ny modul inom innovationskonceptet KTP (kompetens transfer partnership) som gör det möjligt att använda KTP-konceptet inte bara hos företag utan även i offentlig sektor. Modulen har utvecklats och testats i samarbete med Högskolan Dalarna och ingår nu i deras KTP-program. Ytterligare KTP-public projekt där nyexaminerade akademiker utför kvalificerat utvecklingsarbete för kommunerna i länet har redan kommit igång.

En dalastrategi för tidig dialog i offentlig upphandling har arbetats fram och spridits bland kommuner i Dalarna. Inspirerad av den norska modellen av innovationsupphandling har en flerårig process lett till rekommendationer för Dalarnas kommuner hur tidig dialog i offentlig upphandling kan och bör användas. Modellen är utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Länsstyrelsen har bidragit till genomförandet av det regionala strukturfondsprogrammet bland annat genom ENCOM 2020, ett ramprogram för företagsstöd. Modellen har utvecklats, utvärderats, dokumenterats samt spridits till andra län. En rapport har tagits fram kring hur medel inom europeiska regionalfonden kan användas för att uppnå målet om en koldioxidsnål ekonomi. ENCOM 2020 har pågått under 2017 och 2018. Finansiering har skett med 20 miljoner från Länsstyrelsen i Dalarnas län samt en lika stor summa från europeiska regionalfondens temaområde för koldioxidsnål ekonomi. Projektet har gett stöd till investeringar som leder till ökad sysselsättning i kombination med minskad klimatpåverkan genom energieffektivisering. Insatserna ska ske i den egna produktionen eller i utveckling av nya produkter och tjänster. Investeringar i 45 företag har lett till 367 000 megawattimmar i energieffektivisering samt 158 nya jobb till en genomsnittlig bidragskostnad av 276 000 kr. Under 2018 har ett nytt ramprogram, ENCOM II, startats och kommer pågå fram till 2020.

Medel från anslag 1:1 har använts för att medfinansiera Interreg-projektet Effect4buildings med Länsstyrelsen som projektägare. Projektet är ett av få flaggskeppsprojekt med fokus på energieffektivisering inom Östersjöstrategin. Metoder och verktyg håller på att tas fram för att fastighetsägare lättare ska kunna genomföra energiinvesteringar. Erfarenheter från arbetet inom Pilotlän Dalarna delas med partners från övriga länder runt Östersjön.

Gränskommittén är ett exempel på territoriellt samarbete som kommit till på Nordiska Ministerrådet initiativ. Syftet är att stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark och Dalarna och minska mentala och fysiska gränshinder. Länsstyrelsen har under 2018 arbetat fram en ny struktur för samarbetet och tagit fram en handlingsplan för de kommande två åren. Territoriellt samarbete sker även i interregprojekten Scandinavian heartland, Mass customization, KTP-public, BID och Dalamodellen för tidig dialog i offentlig upphandling. Länsstyrelsen har gett bidrag till boken Working with Swedes som beskriver det svenska arbetslivet för nyanlända och svenskar. I samverkan med Nasjonalparkstyret Fulufjället i Norge har Länsstyrelsen genomfört projektet En gemensam besöksförvaltning för Fulufjällets nationalparker med en gemensam besöksstrategi och kommunikationsstrategi där en budskapsplattform tagits fram. Förvaltningarna på båda sidorna av gränsen kommer fortsätta utvecklingsarbetet tillsammans med företagare och organisationer. Läs mer på sidorna 101, 103 och 105.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

1.27 Berörda länsstyrelser ska redovisa arbetet i fråga om tillgång till kommersiell service.

Redovisningen ska omfatta vilka insatser som har genomförts under året samt vilka resultat de har medfört eller förväntas medföra. Redovisningen ska även omfatta vilka aktörer som deltagit, hur samverkan utvecklats samt på vilket sätt insatserna förhåller sig till övriga insatser för hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling i länet. Redovisningen ska omfatta de insatser som genomförts inom det regionala serviceprogrammet samt insatser avseende stöd till kommersiell service i den regionala handlingsplanen för genomförandet av Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020. Redovisningen ska göras i enlighet med riktlinjerna för de regionala serviceprogrammen.

Återrapportering och bedömning av resultat

Dalarnas regionala serviceprogram (RSP) har utformats med utgångspunkt från Dalastrategin, inklusive landsbygdspolitiska handlingsprogrammet, som är det politiska instrumentet för regionalt arbete för tillväxt, samt utifrån Länsstyrelsens regionala landsbygdsprogram. I enlighet med serviceprogrammet fungerar Länsstyrelsen som en samarbetspartner och ett praktiskt stöd för kunskapsutbyte, plattformar för möten, information och omvärldsbevakning. Genom den etablerade samarbetsformen har en plan för konkreta åtgärder vuxit fram. De är utformade som modeller, där resultatet kan anpassas och användas även på andra orter. Resultatet bygger på den samverkan med övriga aktörer i länet och den hänsyn till länets olikheter som beskrivs i RSP 2014–2020.

De aktörer som deltar i arbetsgruppen och för Dalarnas regionala serviceprogram, som består av representanter för länets kommuner, Region Dalarna, Företagarna, Hela Sverige ska leva, Coompanion, Landstinget, Dalarnas fotbollsförbund, Lanthandlarföreningen, byalag och intresseföreningar. Under året har *samverkan* skett med Leader nedre Dalälven, Region Dalarna, Tillväxtverket, RSP Västerbotten, RSP Gävleborg, RSP Värmland och länets samtliga kommuner.

Länsstyrelsens arbete med Dalarnas regionala serviceprogram är en tvärsektoriellprocess där Länsstyrelsens expertis inom många områden deltar i arbetet, exempel på områden är: klimat/miljö strategier, jämställdhet och integration, Länsstyrelsens projekt upphandlingsdialog Dalarna, Länsstyrelsens betaltjänstprojekt nationellt och regionalt, handläggare av stöd i landsbygdsprogrammet.

Länsstyrelsen arbetar lokalt för att utveckla modeller och i denna samverkan delar bybor, byalag och företagare i Björbo, Linghed, Svärdsjö, Sollerön, Stjärnsund, Rörbäcksnäs, Skattungbyn, Tällberg, Orebyden, Siljansnäs och Vad.

Här nedan redovisar vi exempel på *arbetssätt och en verksamhetsbeskrivning* för projektet som utgår från de fyra insatsområdena, exempel på genomförda aktiviteter 2018 och *resultat samt mätbara mål*.

Inom området servicelösningar i samverkan har vi bl.a. fortsatt samverkan med projektet leveransneutral pakethantering i Björbo samt projektet Lokal mat och lanthandlarförening. Inom området risk och konsekvensanalyser samt processtöd för planerade insatser har vi stöttat arbetet för serviceplaner som levande dokument i kommunerna och arbetat med en projektansökan kring hur offentlig service kan stärka kommersiell service och öka servicepunkternas betydelse. Insatsområdet omvärldsbevakning har under 2018 bland annat innefattat studiebesök tillsammans med arbetsgruppen. Gemensamt nyhetsbrev med beviljade projekt, kunskapsseminarier och arbetsgruppsmöten är en del av det vi genomfört under insatsområdet lärande och kunskapsöverföring.

Omvärldsbevakning har vi haft och exempel på detta är att vi har planerat och genomfört ett studiebesök tillsammans med Tillväxtverket för att lära mer om servicelösningar och samverkan kring kommersiell service har vi i samverkan svarat på remissen gällande betaltjänstutredningen och riksbankskommitténs remiss om kontanthantering.

Lärande och kunskapsöverföring hanterar vi i första hand via en hemsida där vi lyfter fram 15 exempel på drivkrafter som håller Dalarnas landsbygder levande och Information om servicelösningar i Dalarna. Vi har även ett nyhetsbrev med som skickas ut regelbundet, vi genomför seminarier och arbetsgruppsmöten för att löpande kunna utveckla vårt arbete.

Exempel på *insatser för kommersiell rådgivning lanthandlare* är att vi samordnar kommersiell rådgivning till lanthandlare i Värmland, Dalarna, Gävleborg, Uppsala, Södermanland, Västmanland och Örebro län. Detta gör i ett gemensamt rådgivningsprojekt som Länsstyrelsen i Dalarnas län är huvudman för och som finansieras av landsbygdsprogrammet *inom åtgärderna för kommersiell service, kommersiell rådgivning*. Rådgivningsinsatserna förväntas medföra ökad kunskap och förståelse för de aktörer som på landsbygd erbjuder och tillhandahåller olika servicepunkter, allt för att stärka landsbygden för boende och företag. Projektet ska genom kompetensutveckling med individuellt fokus stärka aktörer som utför kommersiell service inom de avgränsningar som är satta i Landsbygdsprogrammets fokusområde 6b. Deltagande butiker får hjälp och stöd av de upphandlade rådgivarna med frågor inom, inköp och distribution, varuexponering, utveckling och diversifiering, företagsekonomiska analyser, energieffektivisering och nya sätt att erbjuda service.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

1.28 Berörda länsstyrelser ska bidra till att utveckla de selektiva regionala företagsstöden avseende jämställdhet, integration och miljö, inklusive klimat. Arbetet ska genomföras i samarbete med Tillväxtverket.

Åtterrapporering och bedömning av resultat

Länsstyrelsen i Dalarnas län har samarbetat och deltagit i de aktiviteter som Tillväxtverket genomfört för att utveckla *de selektiva regionala företagsstöden* inom områdena jämställdhet, integration och miljö.

Inom området *jämställdhet och integration* har Länsstyrelsen medverkat i ett samverkansprojekt med Landstinget i Dalarna, Högskolan Dalarna och Region Dalarna där Region Dalarna varit projektägare. Målet har varit att alla i länet på sikt ska ha lika förutsättningar för inflytande på det regionala tillväxtarbetet och på likvärdiga villkor få tillgång till de resurser som läggs på hållbar tillväxt.

Länsstyrelsen har deltagit i pilotprojektet Jämställt mikrostöd med målet att nå ut till grupper, som är svåra att komma i kontakt med via vanliga informationskanaler. Vi har genomfört utbildningar kring normkritiska perspektiv på genus, mångfald för utveckling och innovation i företag. Drygt 450 personer har deltagit där majoriteten har haft en utomeuropeisk bakgrund (Afrika, Asien). Könsfördelningen var jämn. Uppföljningssamtal med representanter för deltagarna har visat att projektet bidragit till ett ökat förtroende i kontakten med myndigheter. Processer kring företagande har startats, nya kontaktytor har skapats och nya samarbeten inletts. Information om mikrostöd har också tagits fram på sex språk. Andelen kvinnor som sökt stöd som ensam företagsledare har också ökat och andelen företagsstöd som beviljats till kvinnliga sökanden är 41 %.

Länsstyrelsen har även utvecklat de selektiva regionala företagsstöden när det gäller *miljö och klimat*. Ett exempel är ENCOM, ett regionalt ramprogram där företag kan söka stöd för investeringar i energieffektiva produkter eller energieffektiv produktion. Läs mer på sid 103.

Länsstyrelsen i Dalarnas län är leadpartner för EFFECT for Buildings, ett flaggskeppsprojekt inom Östersjösamarbetet där partners från länder kring Östersjön samverkar för att hjälpa fastighetsägare att genomföra energiåtgärder. Under året har utveckling av nya metoder och verktyg påbörjats. Länsstyrelsen har också ingått i ett nätverk med 14 fastighetsbolag som fått stöd gällande energiåtgärder. Läs mer på sid 103.

Länsstyrelserna, där Dalarna har en framträdande roll, driver tillsammans med Energimyndigheten ett nationellt projekt med syfte att nå ökad energieffektivitet hos små och medelstora företag. Under 2018 har vi genomfört seminarier och utbildningar för tillsynspersonal. Ett sextiotal företagsbesök har genomförts för att sprida kunskap om hur man kan arbeta systematiskt med energieffektivisering. Under året har fyra regionala energieffektiviseringsnätverk avslutats och resultaten har utvärderats. Projektet har lett till 5 100 MWh i energibesparing och det planeras för ytterligare 11 600 MWh i besparingar.

Ytterligare två områden där selektiva regionala företagsstöden utvecklats under året är Företagande och entreprenörskap samt innovation, läs mer på sid 105.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Livsmedelskontroll, djurskydd, foder och animaliska biprodukter samt allmänna veterinära frågor

1.29 Länsstyrelserna ska redovisa en bedömning av måluppfyllelsen för de operativa målen i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan som rör myndigheternas verksamhet inom livsmedelskontroll, kontroll av djurskydd, foder, animaliska biprodukter, djursmittskydd samt veterinärmedicinska preparat och rests substanser. Redovisningen ska inkludera en kortfattad analys av orsakerna till eventuell utebliven måluppfyllelse och länsstyrelsernas operativa förutsättningar att bedriva verksamheten inom dessa områden. Länsstyrelserna ska även redovisa arbetet med revisioner av kommunernas livsmedelskontroll.

Återrapportering och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

Livsmedelsverket har under året genomfört en revision av Länsstyrelsens *kontroll av livsmedel i primärproduktionen*. Ett antal avvikelser konstaterades, bland annat gällande resurser, rutiner och kompetens. En åtgärdsplan har tagits fram, och arbetet är påbörjat för att åtgärda avvikelserna. Som en del i detta har en flerårig kontrollplan för samtliga områden som omfattas av förordning (EU) 882/2004 för åren 2019–2021 tagits fram. Dessutom kommer en kompetensinventering att genomföras 2019 för att säkerställa att myndigheten har tillräcklig kompetens. I dagsläget utförs kontrollerna av en länsveterinär och två erfarna handläggare.

Arbetet med inventering av *anläggningar som torkar spannmål för livsmedelsproduktion* har påbörjats, och en plan för arbetet har tagits fram. På grund av resursbrist har arbetet inte kunnat genomföras, men det kommer att återupptas. Länsstyrelsens registervård gällande djurskyddskontrollregistret har använts som ett underlag för att öka antalet primärproducenter i länsstyrelsens egna register Primör. I slutet av 2018 skickades information ut till ca 200 djurhållare med uppmaning om att ansluta sig till registret.

Under 2018 har målet varit att genomföra riskbaserad kontroll i 3 procent av registrerade anläggningar, då området var kraftigt nedprioriterat under föregående år. Den fleråriga planen för vilka produktionsinriktningar som ska kontrolleras har uppdaterats för åren 2018–2022. Fokus detta år har legat på produktionsinriktningar som aldrig tidigare kontrollerats, som ren odling av bladgrönsaker i växthus och kaninuppfödning. Dessutom har kontroller genomförts i anläggningar som producerar livsmedel med hög risk, som försäljning av opastöriserad mjölk och spannmålsodling.

Ett riskbaserat uttag har gjorts i Primör. Kontrollerna har genomförts som inspektioner. Revisioner kommer att planeras in för kommande år. På grund av resursbrist kunde inte samtliga riskbaserade kontroller genomföras, men totalt har 10 anläggningar. Fullständig *livsmedelskontroll* har även genomförts vid 17st tvärvillkorskontroller. Detta innebär att 3,5 % av de registrerade anläggningarna är kontrollerade, varav knappt hälften är uttagna på risk. Cirka en tredjedel av kontrollerna är gjorda i högsta riskkategorin. Brister konstaterades vid ca 20% av anläggningarna. Vid uppföljning har samtliga företagare vidtagit åtgärder.

Saminspektioner har genomförts vid några kontrolltillfällen. Detta är ett stöd för kompetensutveckling, enhetlighet och för att säkerställa att avvikelser konstateras.

Länsstyrelsen har under året planerat och genomfört fyra *revisioner av kommunernas livsmedelskontroll*. Revisionerna har omfattat samtliga revisionsområden och ett flertal avvikelser inom olika områden har konstaterats, bland annat gällande kontrollens effekt och beredningsplaner. Kommunerna har tagit fram åtgärdsplaner, som sedan kommer att följas upp. Resultaten från revisionerna kommer att tas upp både vid en miljöchefsträff samt vid en länsträff för inspektörerna, för att på så sätt sprida både goda exempel och vanliga avvikelser. Länsstyrelsen har under året arrangerat två länsträffar för länets kommunala livsmedelsinspektörer, samt inspektörer från Livsmedelsverket och Länsstyrelsen. Mötena har haft stor uppslutning och har innehållit bland annat samsynsövningar och föreläsningar med koppling till de nationella operativa målen i Nationella kontrollplanen.

Länsstyrelsen bedömer att även om målen för verksamheten gällande *livsmedelskontroll* endast delvis har uppfyllts på grund av bristande resurser, så har stora förbättringar gjorts jämfört med föregående år.

Länsstyrelsen har under året planerat att genomföra *djurskyddskontroll* i tio procent av de registrerade anläggningarna som ska ha regelbunden kontroll, vilket medförde ett SToRK-uttag på drygt 300 anläggningar. En tredjedel av dessa saknade uppgift om verksamhet i uttaget, och ca 150 hade verksamhet med livsmedelsproducerande djur. Då registret saknade komplett information har resurser behövt avsättas för registervård. Under hösten har ca 1000 anläggningar kontaktats för att komplettera och uppdatera registret med aktuell verksamhet och djurhållning. Det uppdaterade registret kommer att underlätta kommande års riskuttag, bilden av hur djurhållningen gällande livsmedelsproducerande djur ser ut är säkrare. Resultatet har också använts för att komplettera Länsstyrelsens register för primärproducenter av livsmedel, Primör.

Kontroll har gjorts i 2,6 procent av kontrollobjekten med livsmedelsproducerande djur, vilket ligger i nivå med föregående år. Arbetet med normalkontroller har inte kunnat genomföras enligt plan, då Länsstyrelsen har behövt avsätta resurser till de nya arbetsuppgifterna som övertogs från polisen, verkställighet av beslut och tillsynslagen. Över en halv årsarbetskraft har avsatts under fem månader, vilket är mer än den rekrytering som genomfördes. Tid har även behövt avsättas innan uppgifterna kom över den 1 juni, till bland annat utbildning i tillsynslagen samt upphandling av djurhem. Antalet inkomna ärenden gällande tillsynslagen har varit mer än dubbelt så många som det antal polisen uppgett inför övertagandet.

Ett stort antal anmälningsärenden gällande djurskydd kommer in till Länsstyrelsen varje år, och majoriteten hanteras administrativt med brev och informationsmaterial om djurskyddslagstiftningen samt via telefon. Kvoten mellan anmälningsärenden och planerade normalkontroller har ökat till 0,63, vilket är 0,14 enheter bättre än förra året.

Länsstyrelsen har handlagt samtliga ansökningar om förprovning inom 56 dagar. Dessutom har länsstyrelsen handlagt ärenden för Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Målet om service till djurhållare uppnås i det närmaste. Handläggningstiden för kontrollrapporterna samt för ärenden om tillstånd enligt §16 djurskyddslagen har förbättrats markant.

Länsstyrelsen uppnår inte samtliga *mål för djurskyddskontrollen*, även om resultatet är förbättrat till följd av ändrade arbetsrutiner. En behovsinventering kommer att genomföras under 2019 för att göra en bedömning av resursbehovet. Dessutom kommer vi fortsätta arbetet med att dokumentera rutiner och verifiering av kontrollen och dess effekt.

Länsstyrelsen har under året tagit fram en flerårig plan för uttag av olika produktionsinriktningar för *kontroll av foder i primärproduktionen* för den kommande femårsperioden.

Länsstyrelsen har genomfört 15 kontroller av foderproducenter i primärproduktionen. Ett riskbaserat uttag på 1 procent av de registrerade anläggningarna har gjorts, med stöd av Jordbruksverkets vägledning och anläggningarnas riskklass för att styra kontrollen till anläggningar med störst risk. Fem kontroller har utförts ur riskuttaget, och förutom detta har fullständig foderkontroll genomförts i samband med 11 tvärvillkorskontroller som har gjorts.

Länsstyrelsen har fortfarande arbete som återstår gällande att ta fram rutiner för kontrollen av foder. Det behövs även tas fram en kompetensinventering och en analys av resursbehov.

Information gällande användning av läkemedel i foder i form av så kallad ”toppdressing” har skickats ut till länets kliniskt verksamma veterinärer. Informationen är framtagen av Jordbruksverket för att förtydliga hur man ska använda läkemedel som ska blandas i foder.

Arbetet med *kontroll av transporter av ABP och omlastningsplatser* har prioriterats ned under året. Kontrollområdet är litet och andra insatser har bedömts som viktigare.

Länsstyrelsen saknar direkt mål i nationella kontrollplanen gällande *smittskydd*. Vi har därför under 2018 prioriterat arbetet med kontrollen av den obligatoriska hälsoövervakningen av BVD, bovin virus diarré. 13 djurhållare har informerats om kraven på provtagning och hur friförklaring uppnås. Samtliga har därefter valt att ansluta sig till det frivilliga kontrollprogrammet som drivs av Växa Sverige.

Utöver detta har Länsstyrelsen genomfört administrativ kontroll av den obligatoriska salmonellaprovtagningen på fjäderfä. Dessutom har enstaka kontroller av hästpass och seminverksamhet på häst genomförts.

Länsstyrelsen har under året genomfört 11 *kontroller av djurhälsopersonal*. En långsiktig flerårig plan för arbetet har lagts upp med målet att följa de kontrollintervall som anges i lagstiftningen. Denna har inte kunnat följas under året på grund av resursbrist. Veterinärer som förskriver för villkorad läkemedelsanvändning har prioriterats och där har 60% kontrollerats. Läkemedelsanvändningen har kontrollerats vid två gårdar med villkorad läkemedelsanvändning. Utöver detta har 2 veterinärer och 2 djursjukskötare kontrollerats. Dessa arbetar uteslutande med sällskapsdjur och hade tidigare aldrig haft kontroll.

Under 2017 har Länsstyrelsens båda länsveterinärer deltagit i Jordbruksverkets utbildning gällande djursjukdata.

Målet för kontrollen av djurhälsopersonal har inte uppnåtts, då resurser saknats för genomförande av kontroll. Detta beror delvis på vakanta tjänster, samt att en veterinär har haft andra arbetsuppgifter under del av året.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

1.30 Länsstyrelserna ska arbeta för fler och bättre djurskyddskontroller.

Återrapportering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Under året har det totala antalet kontroller i fält ökat, huvudsakligen gällande uppföljningar och planerade normalkontroller samt tillståndsärenden. Länsstyrelsen hanterar en stor del av inkomna anmälningsärenden administrativt. Vid de kontroller som har genomförts har 35% varit obefogade. Detta är en liten försämring jämfört med föregående år, vilket även speglar sig i en lägre andel kontroller med anmärkning även totalt.

Under året har vi prioriterat tillståndsärenden och uppföljningar.

Balansen mellan antalet normalkontroller och anmälningsärenden har förbättrats från 0,49 under föregående år till 0,61 för 2018.

<i>Kontrolltyp</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>Förändring i %</i>
Kontroll i fält efter anmälan	95	97	+2
Administrativa kontroller efter anmälan	81	114	+41
Normalkontroller	47	59	+25
Uppföljande kontroller i fält	22	32	+45
Tillståndsärenden, §16, transport	18	38	+110
<i>Totalt antal kontroller</i>	<i>263</i>	<i>340</i>	<i>+29</i>

Länsstyrelsen har tagit fram nya arbetssätt jämfört med tidigare år. Gemensamma genomgångar av ärenden för att likrikta och samsyna bedömningar och val av åtgärder genomförs varje vecka. Nya rutiner har även tagits fram för handläggning och uppföljning, vilket gör att dessa nu genomförs i högre utsträckning än tidigare.

Länsstyrelsen hade under året planerat att genomföra parallellkontroller inom djurskyddsområdet och en internkontroll av dokumentationen för att säkerställa att arbetet utförs enhetligt och med god kvalitet. Andra prioriteringar har gjort att arbetet inte genomförts som planerat. Kontroller genomförs däremot regelbundet med annan kontrollant. Dessutom har två samverkansmöten med djurskyddskontrollanter från Gävleborgs och Uppsala län genomförts.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Lantbruk och landsbygd

1.31 Följande likvärdiga målsättningar ska vara vägledande för länsstyrelsernas hantering av EU-stöd:

en effektivisering och förenkling för företag och myndigheter,

en minskning av de administrativa utgifterna,

en strävan efter att stöden i så stor utsträckning som möjligt kan betalas ut så tidigt som regelverket tillåter, och

en minskning av andel fel i stödhanteringen.

Vid genomförande av Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020 och Havs- och fiskeriprogrammet ska länsstyrelserna:

redovisa genomförandet av programmen enligt riktlinjer från Statens jordbruksverk, samt

redovisa handläggningstider och måluppfyllnad utifrån de mål som satts inom ramen för styrnings- och uppföljningssystemet Styr- och uppföljningssystem projekt- och företagsstöd respektive styr- och uppföljningssystem jordbrukarstöd.

Uppdragen om genomförande av Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020 och Havs- och fiskeriprogrammet finansieras av medel från anslagen 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur och 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Återrapportering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Verksamheten med att implementera Landsbygdsprogrammet har skett fullt ut från mars 2016 och Dalarna har fått ett stort antal ansökningar inom de flesta områden.

Länsstyrelsen i Dalarnas län redovisar här nedan genomförandet av programmen enligt riktlinjer från Statens jordbruksverk, samt handläggningstider och måluppfyllnad utifrån de mål som satts inom ramen för styrnings- och uppföljningssystemet Styr- och uppföljningssystem projekt- och företagsstöd respektive styr- och uppföljningssystem jordbrukarstöd.

Arbetet med *åtaganden för miljöersättning* för skötsel av betesmarker och slåtterängar samt ekologisk produktion för innevarande programperiod har kommit ett steg vidare under 2018 då vi har kunnat fatta de första besluten om åtaganden för perioden 2015–2019. Som en följd av detta har det också varit möjligt att göra ett års slututbetalning i de stödformerna. För första gången under programperioden har det också varit möjligt att fatta beslut om tvärvillkorsavdrag. Under året har så gott som samtliga beslut för åren 2015, 2016 och 2017 fattats.

Landsbygdsprogrammet öppnade för ansökningar om företagsstöd för djurstallar och projektstöd för bredband i september 2014 samt för övriga stödformer från 2015. Fiskerifonden öppnade för ansökningar 2015. Länsstyrelsens möjlighet att besluta om ansökan om stöd i landsbygdsprogrammet öppnade i mars 2016 och för fiskerifonden kunde Länsstyrelserna ta beslut först efter Jordbruksverkets avropsbeslut i september 2016. Fiskärendena beslutas av Länsstyrelsen i Gävleborgs län och inkomna ärenden har beslutats. Arbetet under 2018 har till stor del bestått av att hantera inkomna ansökningar. Inom de flesta insatsområden ligger länsstyrelsen i fas. Pengarna i de flesta åtgärder har under 2018 tagit helt slut och ärendena ligger vilande med förlängd handläggningstid som följd.

Gällande utbetalningar av landsbygdsstöd så öppnade möjligheten för kund att söka

delutbetalning och förskott i april 2016 och för slututbetalning i maj 2016. Situationen i slutet av 2018 är en relativt kort handläggningstid på alla utbetalningar.

Arbetet med jordbrukarstöd under 2018 har följt de uppsatta målen i styr- och uppföljningssystemet för arbetet med både handläggning och kontroll väl. När det gäller de avslutande målen för andel ärenden utbetalda i de olika stödformerna så omfattade delutbetalningarna av miljöersättningar och ersättningar till ekologisk produktion i oktober totalt 82,5%, målet var 70%. Däremot var andelen utbetalningar i några av de enskilda stödformerna betydligt lägre än 70%.

Även målet för direktstödsutbetalningarna och slututbetalningen av kompensationsstödet nådde det uppsatta målet på 95% med 98,7% för direktstöden respektive 90,7% för kompensationsstödet, där målet var 90%.

Länsstyrelsen har under 2018 handlagt och fattat beslut som innebär att stödpengarna inom vissa insatsområden är slut medan det finns vissa insatsområden med äldre ärenden som fortfarande är obehandlade. Det prioriteringsarbete som skett under 2018 kommer att fortsätta under 2019.

Länsstyrelserna är representerade och medverkar i Statens jordbruksverk arbete med utarbetandet av ett styrnings- och uppföljningssystem (SUSS-LB och SUSS-JBR).

Den regionala handlingsplanen för det svenska landsbygdsprogrammet 2014–2020 är reviderad och godkänd. För att säkerställa ett effektivt och framgångsrikt genomförande av landsbygdsprogrammet och den regionala handlingsplanen har Länsstyrelsen tagit hjälp av ett noggrant utvalt partnerskap. Det består av ett antal ideella, privata och offentliga aktörer som, förutom att bidra till genomförandet, också är viktiga för handlingsplanens utformning, uppföljning och revidering. Organisationerna som ingår i partnerskapet är på ett eller annat sätt aktiva på Dalarnas landsbygd. Partnerskapet har under 2018 haft ett möte.

Länsstyrelsen i Dalarnas län bedriver under 2015–2020 ett projekt som syftar till att bidra till att nå miljömålen Ett rikt odlingslandskap och Giftfri miljö. Syftet med projektet är att tillgodose behovet av kompetensutveckling när det gäller ekologisk produktion inom lantbruk och trädgård för att på så sätt bidra till ökad certifiering. Projektet syftar även till att öka antal företag som producerar ekologiska råvaror. En ökad produktion ger möjlighet till en långsiktig utveckling av företag på landsbygden. Under 2018 påbörjades dessutom arbetet med att genom information, demonstration och samverkan utöka arealen av väl skötta ängs- och betesmarker.

Under 2018 har en jordbearbetningsdag genomförts i samarbete med Länsstyrelsen i Gävleborgs län och Stiernhööksgymnasiet i Rättvik där aktiviteten var förlagd. Dagen hade fokus på jordbearbetning och höstetablering av spannmål och innehöll både föreläsningar om vallens förfruktsvärde, jordbearbetning och ogräsbekämpning genom mekaniska åtgärder samt demonstrationer av maskiner som används vid jordbearbetning vid vallbrott. Cirka 120 lantbrukare från Dalarna och Gävleborg deltog under dagen. Aktiviteten genomfördes också i samarbete med projektet ”Greppa näringen” och innehöll kunskap för både konventionell och ekologisk produktion.

En grundkurs i ekologisk frilandsodling av grönsaker har genomförts. Kursen bestod av både teori och studiebesök hos företag med odling av ekologiska grönsaker. En kursdag om andelsjordbruk och REKO-ringar har arrangerats. Andelsjordbruk och REKO-ringar är nya kanaler för ekologiska småskaliga lantbrukare att sälja sina produkter genom. Utöver kursdagarna har en fältvandring i frilands- och växthusodling anordnats. Aktiviteterna har genomförts i samarbete med Länsstyrelsen i Gävleborg. Cirka 30 personer från båda länen har deltagit på aktiviteterna.

Projektet har också medverkat på två kursdagar i ekologisk småskalig grönsaksproduktion som arrangerats av Mora Folkhögskola.

I projektet har också rådgivning genomförts. Rådgivningen syftar till att stötta lantbrukare i sina beslut under omlägningsprocessen från konventionell- till ekologisk produktion.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Omarrondering i Dalarnas län

1.32 Länsstyrelsen i Dalarnas län ska redovisa hur myndigheten har bidragit till att effektivisera arbetet med omarrondering i Dalarnas län, vilket syftar till att i områden med stark ägarsplittring bl.a. möjliggöra ett rationellt skogsbruk och en fungerande infrastruktur samt bidra till en hållbar utveckling av landsbygdens ekonomi och tillväxt, samtidigt som skogsvårdslagens (1979:429) jämställda mål om god avkastning och hänsyn till miljövården värnas. Transparens och god kommunikation med markägare är en nyckelfråga, liksom en väl fungerande samverkan med Lantmäteriet och Skogsstyrelsen.

Åtterrapporering och bedömning av resultat

Genom att vidta de åtgärder som framgår nedan har Länsstyrelsen *bidragit till att effektivisera arbetet med omarrondering i Dalarna*.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018, i samverkan med bl.a. Skogsstyrelsen och Lantmäteriet, tagit fram en vägledning för omarrondering enligt det nya arbetssättet. Det nya arbetssättet bygger på samverkan och markägarnas vilja och engagemang. Länsstyrelsen har också, i samverkan med Lantmäteriet och Skogsstyrelsen, tagit fram en informationsbroschyr för markägare som beskriver det nya arbetssättet.

På markägares önskan har Länsstyrelsen Dalarnas län inlett förarbeten inför två kommande omarronderingar (totalt ca 4 000 hektar). Länsstyrelsen undersöker också möjligheterna att under 2019 inleda förarbete i ytterligare två områden.

Transparens och god kommunikation med markägare är en nyckelfråga, liksom *en väl fungerande samverkan* med Lantmäteriet och Skogsstyrelsen. På Länsstyrelsens initiativ har fyra möten för myndighetssamverkan hållits med regionala representanter från Lantmäteriet och Skogsstyrelsen samt ytterligare två möten med enbart Lantmäteriet. Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har samverkat i identifiering och beskrivning av naturvärden i de områden där förarbete pågår för att säkerställa skydd av höga naturvärden. För att nå framgång i denna, för Dalarna, så viktiga fråga krävs utöver samverkan att frågan är prioriterad hos dessa tre myndigheter.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Markförvaltning ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen

1.33 Länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län har uppgifter i fråga om fjällförvaltningen i länen. I myndigheternas redovisning av dessa uppgifter ska även hanteringen av markärenden ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen ingå. Handläggningen i upplåtelse- respektive friköpsärenden ska redovisas separat.

Återrapportering och bedömning av resultat och måluppfyllelse

Länsstyrelsen i Dalarnas län har inte genomfört några markärenden, upplåtelser eller friköpsärenden ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen under 2018.

Viltförvaltning

1.34 Länsstyrelserna i Dalarnas, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ska i samråd med Sametinget och samebyarna i respektive län arbeta med förvaltningsverktyget för rovdjur inom renskötselområdet, i syfte att upprätthålla en hållbar rennäring och en gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur. Arbetet ska utföras i enlighet med vad som anges i regeringens proposition En hållbar rovdjursförvaltning (prop. 2012/13:191, bet. 2013/14:MJU7, rskr. 2013/14:99). Länsstyrelserna ska redovisa hur arbetet med förvaltningsverktyget fortskrider och redovisa skadenivån för respektive sameby. Arbetet finansieras delvis med medel från anlaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Åtterrapporering och bedömning av resultat

För att uppfylla målet om en *hållbar rennäring* i länet har Länsstyrelsen i Dalarnas län under 2018 arbetat med *toleransverktyget* i dialog med Idre nya sameby. Viltförvaltningsdelegationen har behandlat rennärringsfrågor, *gynnsam bevarande status för stora rovdjur* och toleransnivåer. Länsstyrelsen har beviljat licensjakt på nio björnar i samebyns åretruntmarker samt skydds jakt på en varg som riskerade att orsaka omfattande skada på renhjorden. Genomförda jakter har inneburit mindre skador på rennärningen, baserat på beräkningar av den predation som är kartlagd genom forskning, samt på samernas och myndigheternas erfarenheter.

Idre nya sameby har inkommit med förlustsiffror för 2018. Dessa är beräknade med den gamla modellen som även Länsstyrelsen även har tillgång till. Den nya beräkningsmodellen, som funnits i två år, har ännu inte använts av Idre nya sameby. Denna modell finns i dagsläget enbart tillgänglig för samebyarna, inte för länsstyrelserna. Länsstyrelsens beräkning, utifrån den gamla modellen, visar att Idre nya sameby inte har någon förlust 2018. Enligt Idre nya sameby stämmer dock inte de siffror som beräknas i den gamla modellen då de anser att de har högre reproduktion än samebyar i norr. De använder därför siffror som de anser vara mer lokalt överensstämmande, vilket även är möjlighet i den nya beräkningsmodellen. Under 2018 avsåg Länsstyrelsen att fastställa förvaltningsplanen för toleransnivåarbetet. Samebyns synpunkter har dock inte inkommit ännu. Under hösten har Länsstyrelsen vid ett flertal av sametingets möten angående den nya beräkningsmodellen. Vi ingår även i den arbetsgrupp som tillsammans med Naturvårdsverket arbetar fram en ny vägledning för toleransnivåarbetet.

Under 2018 har Länsstyrelsen i Dalarnas län samverkat med samtliga länsstyrelser i norra förvaltningsområdet för att ta fram nya riktlinjer för skydds jakt i renbetesområdet. Riktlinjerna ska användas parallellt med toleransnivåverktyget och förvaltningsplanen för renskötselområdet. Samverkan om verktyg och förvaltningsplaner har bestått av ett stort antal möten, både fysiska och via Skype. Utöver dessa möten anordnar de berörda länen ett Skype-möte per månad där uppföljning av toleransnivåarbetet, skydds jakter och samverkan diskuteras.

Landshövdingen bjöd 2018 in Idre nya sameby och Älvdalens kommun till ett numera årligen återkommande möte för att diskutera tvärspektoriella frågor som berör renskötsel, samerna som ursprungsbefolkning, rovdjur och företagande. Mötena har resulterat i en större förståelse för respektive organisations roller och givit större möjligheter till samsyn.

Utöver den samverkan som sker i fält via Länsstyrelsens naturbevakare har våra handläggare flera kontakter med samebyns representanter via dialogmöten, telefon och e-post.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

1.37 Länsstyrelserna ska rapportera uppgifter om det stöd som varje år lämnas för att förebygga skada av vilt och som ersättning för skada av vilt på annat än ren, fisk och fiskeredskap, till Naturvårdsverket för myndighetens årliga rapportering av statligt stöd till Europeiska kommissionen enligt lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler. Länsstyrelserna ska vidare redovisa sin uppföljning av det årliga stöd av mindre betydelse som lämnas av länsstyrelserna enligt förordningen (2017:1254).

Återrapportering

Länsstyrelsen följer rapporteringskraven.

Förenklingsarbete för företag

3.52 Länsstyrelserna ska fortsätta förenklingsarbetet för att det ska bli enklare att starta och driva företag. Särskilt fokus ska vara på åtgärder som underlättar för företagen att göra rätt.

Återrapportering och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

Läs mer om hur företagen på ett enkelt sätt ska kunna ta del av de stöd som finns på sid 105.

Sammanfattningsvis har det under året varit fokus på bra bemötande, ärendebalans, snabb återkoppling, tydlig förebyggande information och uppdatering av sidor på webben. Läs mer på sid 123.

Förenklingsarbete för företag

3.53 Länsstyrelserna ska under 2018 stödja regeringens överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (N2017/04297/FF), som syftar till ett enklare företagande med digital förvaltning.

Syftet med överenskommelsen är att göra det enklare att starta och driva företag genom att erbjuda digital information, guidning och tjänster som utgår från företagets förutsättningar och behov. Arbetet inleddes med restaurangbranschen (dnr N2016/01182/FF) och utvecklas nu till att även inkludera företag i besöksnäringen.

SKL har inte efterfrågat Länsstyrelsens stöd under året. Länsstyrelsen efterlyser tydligare instruktioner i kommande regleringsbrev för att kunna bistå SKL i arbetet.

3.54 Länsstyrelserna ska redovisa insatser kring hur man enligt 5 § 7 i förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion i sin verksamhet förenklar för företag. Redovisningen ska innehålla:

en redogörelse för företagens nöjdhet gällande tillgänglighet, svarstid, bemötande och handläggningstid utifrån den länsstyrelsegemensamma brukarundersökningen samt arbetet med särskilda insatser för att förbättra dessa områden,

en uppföljning av de av länsstyrelserna utvalda fyra ärendetyperna förprovning av djurstallar, samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, miljöprövningsdelegationernas prövning av miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. samma balk och anmälan om ändring av tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet samt mål och målpuppfyllelse för handläggningstid för de utvalda ärendetyperna, och

motiveringar till avvikelser, samt hur den förväntade handläggningstiden kommuniceras till företag när ett nytt ärende inleds inom de utvalda ärendetyperna.

För ärenden om prövning av miljöfarlig verksamhet ska redovisningen avse den totala handläggningstiden (median) och hur länsstyrelsen i procent uppfyllt regeringens mål (regeringsbeslut den 1 december 2011 [S2011/10148/SFÖ m.fl.] med uppdrag till vissa länsstyrelser) om att ansökan ska beslutas inom 180 dagar från det att ärendet är komplett.

Uppdraget ska redovisas i årsredovisningen av samtliga länsstyrelser i de delar där det är tillämpligt. Länsstyrelsen i Kronobergs län ska samordna redovisningen.

Återrapportering och bedömning av resultat alternativt målpuppfyllelse

Under 2018 genomfördes ingen brukarundersökning. Tidigare undersökningar visar dock på att företagare överlag är nöjda med bemötandet men att tillgängligheten och handläggningstiderna upplevs som sämre. För att öka tillgängligheten har Länsstyrelsen bland annat uppdaterat kontaktuppgifterna till våra medarbetare i telefonisystemet. Länsstyrelsernas nya gemensamma webb vann 2018 priset ”Guldhanden” för bästa offentliga webbplats och den har, bland annat bidragit till, att företagen enklare hittar den information de söker. Handläggningstiderna är varierande beroende på ärendegrupp. Vissa ärendegrupper klarar målen medan andra inte gör det. För att komma vidare i arbetet med att korta handläggningstiderna så har delar av verksamheten processats för att hitta en effektiv handläggning under de senaste åren. Arbetet har resulterat i en positiv utveckling för handläggningstiderna och att fler ärendegrupper når de uppsatta målen.

Under 2018 var *målpuppfyllelsen i de fyra utvalda ärendetyperna* följande:

- Förprovning av djurstallar: 100% inom målet om 56 dagars handläggningstid.
- Samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken: 85% inom målet om 42 dagars handläggningstid.
- Miljöprövningsdelegationens prövning av miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap miljöbalken: 92% inom målet om beslut inom 180 dagar från det att ärendet är komplett.
- Anmälan om ändring av tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap miljöbalken: 88% inom målet om 75 dagars handläggningstid.

För ärenden inom 12:6 samråd är den enskilt största identifierade källan till avvikelse den tid som ärendena befinner sig hos sökande för kompletteringar. En ytterligare källa till avvikelse bedömer vi vara att Länsstyrelsens diariesystem inte tar hänsyn till att det är först vid ett komplett ärende som tiden ska räknas. Vid den första kontakten i ett ärende kontaktar vi den sökande och informerar bland annat om den genomsnittliga handläggningstiden för ärendet i fråga.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Utifrån kravet på handläggningstider för prövning inom miljöprövningsdelegationen har målet, 180 dagar från komplettdatum för hela tillståndsärenden och ändringstillstånd, uppnåtts för täkter (17 st) och övrig industriell verksamhet (8 st). Avseende vindkraft så har inga beslut avseende hela tillstånd och ändringstillstånd tagits under 2018.

Länsstyrelsen har hanterat 8 ändringsärenden gällande miljöfarlig verksamhet under året varav 7 har hanterats inom 75 dagar. Ärendet med längre handläggningstid handlar om tillsynsvägledning till en kommun i ett anmälningssärende. En del oklarheter förelåg varför ärendet drog ut på tiden och i efterhand borde det ha hanterats på annan VÄS-kod. Bedömningen är att Länsstyrelsen uppfyllt handläggningstiden.

Måluppfyllelse:

Ej uppfyllt Delvis uppfyllt I hög grad uppfyllt Helt uppfyllt

Tabeller enligt regleringsbrevsbilaga

Nedanstående tabeller redovisas i enlighet med regleringsbrevsbilaga 1: Mallar för redovisning av statistik (ändringsbeslut 2018-12-18).

Tabell 1.1: Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

Länsfakta	2018	2017	2016
Antal personer som varit föremål för tillsyn över djurhälsopersonal	12	33	30
Årsarbetskrafter inom området djurskydd	5,0	3,8	4,1
Årsarbetskrafter inom området livsmedelskontroll	0,6	0,3	0,4
<i>varav</i> Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av livsmedel i primärproduktionen	<i>0,17</i>	<i>0,08</i>	<i>0,19</i>
Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av foder i primärproduktionen	0,04	0,07	0,01
Antalet genomförda kontroller av insamling och transport av animaliska biprodukter.	0	1	2

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World, ärendehanteringssystemet Platina, Djurskyddskontrollregister

Kommentar till Tabell 1.1 Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

Länsstyrelsen har under året genomfört kontroll av 10 veterinärer och 2 legitimerade djursjukskötare. Antalet kontroller har minskat jämfört med tidigare år. Föregående års siffror är dock osäkra. Kontrollen har huvudsakligen varit inriktad på att kontrollera veterinärer som villkorar läkemedelsanvändning.

Under året har både fler revisioner av livsmedelskontroll samt kontroll av livsmedel i primärproduktionen genomförts jämfört med föregående år, vilket speglar sig i att mer tid har lagts inom detta område. Dessutom har livsmedelsverket genomfört en revision av Länsstyrelsen i Dalarnas livsmedelskontroll i primärproduktionen genomförts i juni. Som en följd av detta har tid behövt läggas för att påbörja arbetet med att åtgärda de brister som uppmärksammades vid kontrollen.

Även kontrollen av insamling och transport av animaliska biprodukter har prioriterats ned. Kontrollområdet är dock litet och antalet kontrollobjekt bedöms vara få i länet.

Tabell 1.2: Fiske

Länsfakta	2018	2017	2016
Antal fiskevårdsområden	72	72	72
Antal fiskelicenser	0	0	0
Antal personliga fiskelicenser	0	0	0
Antal inkomna ansökningar om stöd ur strukturfondsprogram	0	1	0

Kommentar till tabellen Tabell 1.2: Fiske

Huvuddelen av länets sjöar och vattendrag ingår geografiskt i något av länets 72 fiskevårdsområden (FVOF). Det finns därför inga stora behov av att bilda ytterligare områden.

Det har, vad vi känner till, inte inkommit någon ansökan om stöd till fiske ur strukturfondsprogram. Dessa ärenden hanteras av Länsstyrelsen i Gävleborgs län enligt en gemensam överenskommelse. Läs mer på sid 32.

Tabell 4.1: Kulturmiljö

Länsfakta kulturmiljö	2018-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Antal registrerade fornlämningar (exkl. marina)	8 418	8 318	8 206
Antal byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturmiljölagen	91	87	83
Antal kyrkobyggnader enligt 4 kap. kulturmiljölagen	78	78	78
Riksintresseområden för kulturmiljövården, <i>antal</i>	129	129	129
Riksintresseområden för kulturmiljövården, <i>yta (ha)</i>	94 442	94 442	94 442
Kulturresevat, <i>antal</i>	2	2	2
Kulturresevat, <i>yta (ha)</i>	57	57	57
Andel av länets kommuner som har kulturmiljöprogram (%)	46	46,0	46,0

Källa:

Fornlämningar – Fornminnesinformationssystemet (FMIS)

(www.raa.se/hitta-information/fornsok/for-yrkesanvandare/statistik-2018/)

Byggnadsminnen – Länsstyrelsens förteckning över länets byggnadsminnen

Kyrkobyggnader – Länsstyrelsens förteckning över länets kyrkobyggnader

Riksintresseområden – Länsstyrelsens GIS-skikt, Riksintressen kulturmiljövård

Kulturresevat – Länsstyrelsens GIS-skikt, Kulturresevat

Andel kommuner med kulturmiljöprogram - Miljömålsportalen, indikator ”Planering kulturmiljö”

Kommentar till Tabell 4.1: Kulturmiljö

Antal registrerade fornlämningar avser antal huvudobjekt. Ett huvudobjekt kan innehålla många lämningar. Under 2018 nyregistrerades 100 nya huvudobjekt.

Antalet byggnadsminnen har justerats ner i förhållande till tidigare årsredovisningar pga att några byggnadsminnen dubbelförts till följd av flera beslut. De nu angivna siffrorna anger det totala antalet byggnadsminneslokaler. Under 2018 har beslut om fyra nya byggnadsminnen fattats: Finn

Olars loftbod i Gagnef, Maskinhuset i Grängesberg, Utanheds kvarn och såg samt Malingsbo herrgård, som tidigare var statligt byggnadsminne.

Tabell 4.2: Utbetalade bidrag för kulturmiljö

Utbetalade bidrag för kulturmiljö, summa (tkr)	2018	2017	2016
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	1 308	1 208	896
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Riksantikvarieämbetet har gjort utbetalningen	12 442	9 969	11 980

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World, Riksantikvarieämbetets handläggarsystem KÄLLA

Kommentar till Tabell 4.2: Utbetalade bidrag för kulturmiljö

Länsstyrelsen har för 2018 lämnat bidrag för kunskapsunderlag med 992 tkr, vård 10 546 tkr, information, kommunikation och tillgängliggörande 1526 tkr och arkeologiska undersökningar 686 tkr.

Tabell 5.1: Verksamhetskostnader och årsarbetskrafter Folkhälsa

Kostnader och årsarbetskrafter för folkhälsa	Kostnader (tkr)	Årsarbetskrafter
Totala kostnader (exkl. OH¹)	3 310	3,6
<i>varav</i> Allmänt och övergripande inom folkhälsa (700)	1 200	1,3
<i>varav</i> Fördelning av statsbidrag (704)	0	0,0
<i>varav</i> Alkohol- och tobaksärenden (705)	13	0,0
<i>varav</i> Alkoholärenden (7051 - 7053)	11	0,0
<i>varav</i> Tobaksärenden (7054 - 7056)	1	0,0
Totala kostnader (inkl. OH¹)	4 204	

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11). Tabellen ska innehålla verksamhetskostnader enligt resultaträkningen. Uppgifter i tabellen ska endast redovisas för senaste räkenskapsåret (dvs. 2018).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World.

Tabell 6.1: Jämställdhet

Kostnader/intäkter för område Jämställdhet	2018	2017	2016
Verksamhetskostnader inkl. OH¹ (tkr)	3 540	2 353	2 236
<i>varav ramanslag 5:1, netto (tkr)</i>	<i>444</i>	<i>989</i>	<i>391</i>
<i>varav övrig finansiering (tkr)</i>	<i>3 097</i>	<i>1 364</i>	<i>1 845</i>
Andel av länsstyrelsens totala verksamhetskostnader (%)	1,33	1,01	1,06
Verksamhetsintäkter	2 512	1 094	1 518

1) Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World.

Kommentar till tabellen Tabell 6.1: Jämställdhet

Tabellen kommenteras på sid 36.

Annat beslut från regeringen

Uppdrag att bistå Rådet för hållbara städer i dess arbete (M2017/03235/Mm),
2017-12-18

Myndigheterna ska i sina årsredovisningar redogöra för hur arbetet fortlöper.

Åtterrapporing och bedömning av resultat alternativt måluppfyllelse

I december 2017 inrättade regeringen rådet för hållbara städer. Rådet består av tio myndigheter samt en representant för kommunerna. Rådet ska:

- verka för att genomföra regeringens politik för hållbar stadsutveckling,
- vara ett forum för myndighetscheferna vid de myndigheter som är strategiskt viktiga för det långsiktiga arbetet med en hållbar stadsutveckling med det nya övergripande målet för hållbara städer och tre nya etappmål i miljömålssystemet,
- verka till maj 2022 och dess arbete ska vara att samverka om åtgärder som bidrar till hållbar stadsutveckling.

Länsstyrelserna representeras i rådet av landshövdingen i Uppsala län. Ett expertnätverk har knutits till rådet, där länsstyrelserna representeras av länsarkitekten i Skåne län. Expertnätverkets uppdrag är att bistå rådet i dess arbete. Boverket har under året inrättat ett kansli som står till rådets förfogande.

Länsstyrelserna medverkade under året vid fyra rådsmöten och de bidrar i rådets arbete med sin breda tvärssektoriella kunskap samt med sina erfarenheter av arbete med hållbar stadsutveckling lokalt och regionalt.

Under våren 2018 beslutade rådet om en åtgärdsplan för arbetet, som överlämnades till regeringen den 1 juni. Av åtgärdslistan framgår att rådet under 2018 fokuserat på tre huvudområden. Dessa är rätt kunskap, utvecklad metodik och process samt stöd till det lokala arbetet.

De åtgärder som myndigheter i samverkan påbörjat under 2018 är att:

- kartlägga initiativ inom hållbar stadsutveckling
- identifiera hinder och möjligheter inom hållbar stadsutveckling,
- bidra till innovation, kommunikation och nyttiggörande av forskning.

Resultatbedömning:

Otillfredsställande Utvecklingsbehov Gott Utmärkt

Övriga återrapporteringskrav enligt Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag

Avgiftsbelagd verksamhet i enlighet med 3 kap. 2 §

Belopp angivna i tkr

Verksamhet	2016	2017				2018				2018	
	Akkumulerat utfall	Utfall intäkter	Utfall kostnader	Nettoutfall	Budget intäkter	Utfall intäkter	Budget kostnader	Utfall kostnader	Netto budget	Nettoutfall	Akkumulerat utfall
Offentligrättslig verksamhet											
Djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.)	-151	161	-175	-14	150	286	-200	-223	-50	64	-102
Registreringsavgift för jaktområden	-5	7	-7	0	10	35	-10	-27	0	8	3
Delgivning	28	32	-20	12	20	30	-10	-45	10	-15	24
Övrig offentligrättslig verksamhet	89	486	-114	372	500	526	-150	-808	350	-282	180
Uppdragsverksamhet											
Resurssamordning	-16	248	-275	-27	250	279	-250	-279	0	0	-42
Övrig uppdragsverksamhet	386	70	-175	-105	50	38	-50	-31	0	7	288
Summa totalt	330	1 004	-766	238	980	1 194	-670	-1 412	310	-218	350
- fördelat på											
Summa offentligrättsligt	-40	686	-316	370	680	877	-370	-1 102	310	-225	105
Summa uppdragsverksamhet	370	318	-450	-132	300	317	-300	-310	0	7	245

Tabellen visar intäkter, kostnader och utfall för länsstyrelsens avgiftsbelagda verksamhet, enligt den indelningen för återrapportering som framgår av budgeten för avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras i regleringsbrevet.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till tabellen avgiftsbelagd verksamhet i enlighet med 3 kap. 2 §

Under 2018 redovisades för verksamheten Djur och lantbruk större intäkterna än kostnader vilket gav ett nettoutfall på 64 tkr. Det ackumulerade resultat för verksamheten Djur och lantbruk är dock negativt och uppgår till -102 tkr. Orsakerna till det ackumulerade negativa utfallet är: 1) Vid vissa kontroller behövs två kontrollanter av arbetsmiljöskäl, men regelverket tillåter bara debitering motsvarande en person 2) Att kontroller efter anmälan ska ske utan förvarning innebär att vi har många bomkörningar. 3) När vi hanterar ärenden där djur saknar ägare finns ingen part att debitera. 4) Vissa djurägare har svårt att betala sin kontrollavgift vilket genererar kundförluster.

Kompetensförsörjning i enlighet med 3 kap. 3 §

Enligt kraven i FÅB 3 kap 3 § ska myndigheter redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1 § första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter. (Förordning 2008:747)

Länsstyrelserna skall nedan återrapportera en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Under 2018 genomfördes en kompetensinventering. Vid medarbetarnas utvecklingssamtal diskuterar chef och medarbetare behovet av kompetensutveckling utifrån verksamhetens behov och medarbetarens önskemål. Med det som utgångspunkt arbetar vi fortlöpande med kompetensutveckling av våra medarbetare genom att delta i nätverk, konferenser och andra utbildningsinsatser.

Under 2018 genomfördes en omorganisering för att tydliggöra chefsroller och ansvarsfördelning. I och med detta inventerades chefernas kompetensbehov. Utifrån det påbörjade vi under hösten utbildning av våra verksamhetsnära chefer. Detta planeras fortsätta under 2019.

Länsstyrelsen arbetar med rekrytering enligt konceptet kompetensbaserad rekrytering, detta för att säkerställa att man ser till rätt person på rätt plats. Genom kravprofiler analyseras vilken kompetens som behövs för att komplettera arbetsgrupper och säkerställa framgången i våra uppdrag.

Vi samarbetar även med andra arbetsgivare i regionen genom Rekryteringslots Dalarna. Syftet är att hjälpa varandra med medflyttarärenden. Då den ena partnern får arbete kan vi gemensamt även försöka ordna arbete åt den andra partnern för att förenkla, och ibland möjliggöra, en flytt till Dalarna. Vi deltar även vid studentmässor och liknande evenemang för att stärka vårt arbetsgivarvarumärke och öka attraktionen vid framtida rekryteringar.

Genom att bland annat använda omställningsmedel har vi under året utbildat personal för att hantera nya uppdrag och ta vara på vår interna kompetens.

Ökad kompetens bidrar till att vi bättre kan fullgöra våra uppgifter. De vidtagna åtgärderna har sammantaget bidragit till detta.

Sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3 §

Kön	Ålder	2018			2017		
		Antal anställda*	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dagar och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)	Antal anställda*	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dagar och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)
Män	≤29	6,8	2,8	0	6,1	2,9	0
	30-49	57,9	1,7	14,4	55,7	1,8	27,2
	50≥	45,9	1,6	0	40,8	3,7	57,9
	Alla	110,7	1,7	7,3	102,7	2,6	46,4
Kvinnor	≤29	13,6	2,3	0	11,4	3,7	41,9
	30-49	87,0	5,7	76,1	82,2	10,7	78,4
	50≥	63,8	4,3	72,2	57,0	4,7	68,3
	Alla	164,5	4,9	73,1	150,5	7,8	74,6
Samtliga	≤29	20,5	2,5	0	17,5	3,4	32,9
	30-49	145,0	4,1	69,7	137,9	7,0	74,9
	50≥	109,7	3,2	62,3	97,8	4,3	65,0
Summa		275,1	3,6	65,0	253,1	5,7	70,2

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

¹⁾ Antal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100%. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

Kommentar till tabellen sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3 §

Länsstyrelsen bedriver förebyggande hälso- och friskvårdsarbete på ett flertal nivåer. I vår centrala samverkansgrupp behandlas arbetsmiljöfrågor på en övergripande nivå. I enheternas lokala samverkansgrupper behandlas enhetsövergripande arbetsmiljöfrågor. Vid Länsstyrelsen finns en arbetsmiljökommitté som hanterar samråd mellan arbetsgivare och arbetstagarorganisationer i frågor som rör planering, genomförande och uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Årligen genomförs ett utvecklingssamtal mellan chef och medarbetare, där går man bland annat igenom den individuella arbetssituationen såväl fysisk och psykosocial. Som stöd i arbetet med arbetsmiljöfrågorna finns även företagshälsovårdens kompetens att tillgå när behov uppstår.

Våra sjuktal har under flera år legat högt. Det beror i huvudsak på att vi har haft ett antal långtidssjukskrivna medarbetare. Återgång i arbete och avslutade anställningar har påverkat sjuktalen, och även korttidsfrånvaron var lägre under året jämfört med föregående år. Länsstyrelsen i Dalarnas län bedriver ett aktivt rehabiliteringsarbete för de som hamnat i långtidssjukskrivning i samarbete med företagshälsovården och Försäkringskassan.

Länsstyrelsen genomförde andra delen av en utbildningsinsats för våra chefer i tidiga signaler via vår företagshälsovård i början av 2018. Målsättningen är att våra chefer får ökade kunskaper om tidiga signaler på psykisk ohälsa, kunna fånga upp medarbetare i ett tidigare skede och på så sätt kunna förhindra ohälsa, försämrad arbetsförmåga och långvarig sjukfrånvaro. Vår nya organisation som

infördes 1 september, förväntas också bidra till en bättre och effektivare verksamhet med högre kapacitet att möta utmaningar inom arbetsmiljöområdet.

Information av väsentlig betydelse för regeringens uppföljning och prövning enligt 2 kap. 4 § FÅB

Vårens och sommarens händelser

2018 har varit ett händelserikt år för länet då det kommer till väderfenomen.

Länet hade under vintern stora mängder snö och därmed höga vattenflöden och översvämningar under våren. Sommaren präglades av extremt torrt väder med effekten att flera jordbrukare fick svårt med bete till sina djur och även spannmålsskördar. Vi har dessutom haft ett omfattande antal bränder, varav tre stora sådana.

Detta har påverkat Länsstyrelsens prioriteringar och haft inverkan på vår måluppfyllelse.

Länsstyrelsen har under stor del av året haft en högre beredskap utöver TIB i form av en person som var utsedd som händelseansvarig vid dessa händelser. Vi har dessutom inför vissa helger haft ytterligare personal i beredskap för att snabbt kunna möta upp en vid en omfattande översvämning. Bränderna gjorde att vi upprättade en krisstab. Inledningsvis hade vi en mer operativ stab med fokus på skogsbränderna som när bränderna avtog övergick vi till en samordningsstab. Uppdraget omfattade efterarbete med skogsbränderna och fortsatt stöd till jordbrukare och skogsägare i länet. Flera och omfattande utvärderingar av sommarens bränder pågår, vilket är resurskrävande.

Dessa händelser har inneburit att många medarbetare har varit aktiva i stabsarbetet och under perioder, helt eller delvis, inte har kunnat utföra sina ordinarie arbetsuppgifter eller kunnat ta ut sommarsemester.

Regeringen beslutade 2018-06-14 att uppdra åt Länsstyrelsen i Dalarnas län att förbereda en överföring till Landstinget Dalarna av uppgifter enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län. Överföringen till Landstinget Dalarna är genomförd och nedan finns en kort sammanfattning av den processen och hur vi kommer att samverka med Landstinget Dalarna framöver.

I februari 2017 startades en samverkan mellan Länsstyrelsen i Dalarnas län, Landstinget Dalarna och Region Dalarna. En arbetsgrupp fick i uppdrag att förbereda inför en eventuell regionbildning. Denna arbetsgrupp har gått igenom processen för verksamhetsövergången, regelverken på personalområdet, verksamhets- och ekonomifrågor. Landstinget har haft flera informationstillfällen för Länsstyrelsens personal och Länsstyrelsens ledningsgrupp.

Länsstyrelsen i Dalarnas län och Landstinget Dalarna (kallas Region Dalarna) undertecknade den 19 december 2018 en överenskommelse gällande framtida samarbete.

Inriktningen är att vi vill bibehålla och vidareutveckla ett gott samarbete. Detta eftersom Länsstyrelsen och regionen har ett gemensamt uppdrag att verka för regional tillväxt och utveckling. Detta kräver god samverkan. Av våra uppdragsgivare får vi specifika uppdrag inom området och vi är beroende av varandra för att utföra våra respektive uppdrag på ett sätt som bäst gynnar länets utveckling.

Det är och kommer att vara viktigt att det vi gör tillsammans är tydligt, klagör vem som gör vad, att vi kommunicerar kring hur vi samverkar och kontinuerligt utvecklar formerna för detta. Tydligheten är viktig för att arbetet ska vara effektivt och transparent för våra medarbetare, länets medborgare,

företag och organisationer. Vi har därför organiserat det fortsatta arbetet på ett sätt som underlättar en bra samverkan mellan oss, med övriga organisationer och aktörer i länet.

En ny organisation och ombyggnation av myndighetens lokaler

Länsstyrelsen har under året genomfört en organisationsöversyn med medföljande etablering av ny organisation. Målsättningarna för etablerandet av en ny organisation var att förbättra myndighetens förmåga till strategisk och långsiktig ledning, ökad kapacitet gällande verksamhetsstyrning och uppföljning, ökad effektivitet i arbetssätt samt att skapa goda förutsättningar för att utöva ett gott ledarskap och medarbetarskap. Ikraftträdande av ny organisation utfördes 1 september 2018.

Under året påbörjades också en ombyggnation av Länsstyrelsens lokaler i Falun. Mer om detta finns att läsa på sid 68.

Valet 2018

2018 var ett valår. Mer om arbetet inför och under valet finns att läsa på sid 11.

Övrigt

Länsstyrelsen redovisar en stor del av sin verksamhet direkt till olika uppdragsgivare, i enlighet med instruktioner och krav från dessa. Sådant som rapporteras på detta sätt rapporteras inte i denna årsredovisning.

Finansiell redovisning

RESULTATRÄKNING (TKR)

	2018	2017	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	125 450	111 516	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	12 730	13 867	2
Intäkter av bidrag	128 332	108 670	3
Finansiella intäkter	25	34	4
Summa	266 537	234 087	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-173 012	-154 582	5
Kostnader för lokaler	-10 980	-10 550	
Övriga driftskostnader	-80 385	-66 220	
Finansiella kostnader	-338	-224	6
Avskrivningar och nedskrivningar	-2 026	-2 244	
Summa	-266 741	-233 821	
Verksamhetsutfall	-203	266	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	9 874	10 299	7
Skatteintäkter m.m.	113	86	7
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-9 987	-10 385	8
Saldo	0	0	
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	26 344	22 269	9
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	214 686	208 986	10
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	36 320	3 977	11
Finansiella kostnader	-63	-45	
Avsättning till/upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	-815	-1 094	12
Lämnade bidrag	-263 210	-258 632	13
Saldo	13 261	-24 538	
Årets kapitalförändring	13 058	-24 273	14

BALANSRÄKNING (TKR)

TILLGÅNGAR	2018-12-31	2017-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	0	0	
Summa	0	0	15
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	209	298	
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	4 159	5 239	
Summa	4 369	5 537	16
Utlåning			
Summa	0	0	
Varulager m.m.			
Fastigheter	148 168	148 000	
Summa	148 168	148 000	17
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	1 093	2 286	
Fordringar hos andra myndigheter	20 774	15 073	18
Övriga kortfristiga fordringar	41 134	27 982	19
Summa	63 001	45 341	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	2 408	3 320	
Upplupna bidragsintäkter	22 399	18 541	
Övriga upplupna intäkter	213	2 006	
Summa	25 020	23 868	20
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	-95 985	-111 935	
Summa	-95 985	-111 935	21
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	55 209	40 904	22
Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	5 949	3 850	23
Kassa och bank	14 152	12 663	24
Summa	75 310	57 417	
Summa tillgångar	219 882	168 228	

BALANSRÄKNING (TKR)

KAPITAL OCH SKULDER	2018-12-31	2017-12-31	Not
Myndighetskapital			
Balanserad kapitalförändring	28 591	52 864	
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	13 058	-24 273	
Summa	41 649	28 591	25
Fonder			
Fonder	16 122	15 307	
Summa	16 122	15 307	12
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	682	412	26
Övriga avsättningar	936	591	27
Summa	1 618	1 003	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	4 369	5 097	28
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	0	0	29
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	17 346	13 684	30
Leverantörsskulder	9 846	10 508	
Övriga kortfristiga skulder	8 002	6 191	31
Depositioner	5 956	3 850	32
Summa	45 519	39 330	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	14 280	12 681	
Oförbrukade bidrag	100 694	71 316	
Summa	114 974	83 997	33
Summa kapital och skulder	219 882	168 228	

Poster inom linjen

Ansvarsförbindelse

Ombyggnadstillägg vid ej förlängt hyresavtal 10 000 0

Under 2018 tecknades ett nytt hyreskontrakt som träder i kraft efter ombyggnation av de kontorslokaler Länsstyrelsen hyr. Ombyggnationen beräknas slutförd tidigast oktober 2019. Av hyreskontraktet framgår att i det fall länsstyrelsen vid avtalstidens slut inte förlänger avtalet förbinder sig länsstyrelsen att betala ett ombyggnadstillägg om 10 000 tkr. Förlängs avtalet utgår inget ombyggnadstillägg. Länsstyrelsen redovisar detta åtagande som en ansvarsförbindelse efter bedömning att nuvarande lokaler i Falun kommer utgöra hemvist för verksamheten under lång tid framöver. Därmed anses risken att behöva infria denna förpliktelse ytterst liten.

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag

Belopp i tkr

Anslag	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Saldo	NOT
Utgiftsområde 01								
Rikets styrelse								
01 05 001 ap.16								
Länsstyrelserna m.m.	4 746	119 272	0	-1 418	122 601	-118 811	3 790	34
Utgiftsområde 19								
Regional tillväxt								
19 01 001 ap.16								
Regionala tillväxtåtgärder	8 345	31 134	0	-8 345	31 134	-31 180	-46	35
Utgiftsområde 22								
Kommunikationer								
22 02 003 002								
Grundläggande betaltjänster	0	2 000	0	0	2 000	-1 973	27	36
Summa	13 092	152 406	0	-9 763	155 735	-151 964	3 771	

Redovisning mot inkomsttitel

Belopp i tkr

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster	NOT
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0	0	
2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	250	1 577	
2537 Miljöskyddsavgift Tåktavgift	5 000	7 146	
2552 01 Stiftelser, tillsynsavgift	0	320	
2552 02 Stiftelser, registerhållningsavgift	0	392	
2552 03 Avgifter enligt avfallsförordningen	0	149	
2552 04 Övriga avgifter vid länsstyrelserna	2 000	0	
2714 01 Sanktionsavgifter	300	1 093	
2811 03 Jordfonden (Lst i Dalarna)	3 000	-768	
2811 9 Övriga inkomster	0	-36	
9455 Lotteriavgifter	35	113	
Summa	10 585	9 987	7

Redovisning av beställningsbemyndiganden

		2018	2018					
				2019	2020	2021	2022	
19 01 001 ap.16								
Regionala tillväxtåtgärder	55 000	22 640	28 698	28 000	698	0	0	35

Tilläggsupplysningar och noter

Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där annat ej anges.

Resultatredovisningen - principer

De flesta belopp i resultatredovisningen är framtagna med hjälp av ett länsstyrelsegemensamt rapportpaket. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser. Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där inte annat anges.

Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med en länsstyrelsegenomsnittlig möjlig arbetstid = 1 710 timmar. I årsredovisningar från år 2014 och tidigare är årsarbetskraften baserad på 1 760 timmar.

Medeltal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100 %. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

I regleringsbrevet för 2018 har regeringen beslutat om följande undantag från det ekonomiadministrativa regelverket:

”Vid redovisning av länsstyrelsernas uppgifter som avses i 2 § första - tredje styckena förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion ska myndigheten inte tillämpa 3 kap. 1 § andra stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag om att resultatredovisningen ska avse hur verksamhetens prestationer har utvecklats vad gäller volym och kostnader.

Vad gäller fördelningen av verksamhetens totala intäkter och kostnader i resultatredovisningen enligt 3 kap. 2 § jämfört med 3 kap. 1 § tredje stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, ska verksamhetskostnader och årsarbetskrafter redovisas i en för länsstyrelserna enhetlig struktur och enligt anvisningar från Länsstyrelsen i Örebro län. Detta innebär ett undantag från kravet att redovisa intäkter.”

Istället ska redovisning ske enligt regeringens särskilda beslut S2012/4487/SFÖ.

Brukarundersökning

Med anledning av GDPR (General Data Protection Regulation) och skyddandet av personuppgifter, har undersökningen begränsats till ett fåtal verksamheter och innefattar denna gång enbart brukare som är företag, kommuner med flera som inte är privatpersoner. Länsstyrelsen i Dalarnas län genomförde senast sin brukarundersökning 2017. Länsstyrelsen har valt att inte genomföra en sådan undersökning 2018 eftersom de verksamheter där det kunde genomföras inte bedömdes tillföra ny kunskap.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänt

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) samt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd till förordningen.

Länsstyrelsens redovisning följer god redovisningssed enligt 6 § förordning (2000:606) om myndigheters bokföring.

Regeringen har beslutat att återrapportering genom årsredovisningen ska ske enligt anvisningar som framgår under rubriken Verksamhet i avsnitt 1 "Mål och Återrapporteringskrav", avsnitt 2 "Organisationsstyrning" och avsnitt 6 "Avgifter och bidrag" samt bilaga 1 "Mall för redovisning av statistik" i regleringsbrevet. Anvisningarna utgör ett undantag från bestämmelserna i 3 kap. 2 § FÅB och i vissa fall undantag från 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Brytdatum, det datum då löpande bokföring på räkenskapsåret avslutas, är den 5 januari 2019.

De flesta belopp i resultatredovisning och de finansiella delarna är framtagna med hjälp av exelator. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser.

Periodavgränsningsposter

Inkomna fakturor t.o.m. brytdag har bokförts. Fakturor som erhålls efter brytdagen redovisas som periodavgränsningsposter. Beloppsgränsen för periodavgränsningsposter har fastställts till 20 tkr.

Löpande under året periodiseras förutbetalda kostnader såsom hyror m.m. för att kostnaden ska belasta rätt period. Beloppsgräns är fastställd till 20 tkr. Skulder till personalen i form av kompledighet och semesterlöner redovisas månadsvis och regleras halvårsvis med värdeförändring till följd av ändrade löner m.m.

Erhållna bidrag som inte förbrukats periodiseras och redovisas som oförbrukade bidrag. Kostnader motsvarande bidragsbelopp som ännu inte erhållits, periodiseras och redovisas som upplupna bidragsintäkter.

Anläggningstillgångar

Tillgångar med en bedömd nyttjandeperiod om minst 3 år och ett anskaffningsvärde på minst ett halvt basbelopp redovisas som anläggningstillgångar. Immateriella anläggningstillgångar vid anskaffningsvärde på minst 100 tkr och för förbättringsutgifter på annans fastighet på minst 50 tkr.

Stationära och bärbara persondatorer kostnadsförs direkt på grund av den tekniska utvecklingen och prisnivån samt för bärbara datorer då de utsätts för extra stort slitage.

På anskaffningsvärdet görs linjär avskrivning månadsvis. Följande avskrivningstider tillämpas.

	Avskrivningstid
Immateriella anläggningstillgångar	3 år
Materiella anläggningstillgångar:	
- Förbättringsutgift på annans fastighet	högst 7 år
- Maskiner, inventarier m.m.	
IT-utrustning	3 år
Leasingavtal	3 år
Bilar och transportmedel	4 år
Maskiner	4 år
Konst	ingen avskrivning
Övriga inventarier	5 år
- Pågående nyanläggning	ingen avskrivning

Jordfonden

Jordfondens fastigheter värderas till inköpspris, med justering för gjorda åtgärder.

Från och med 2014 har principen ändrats för realisationsberäkning på fastigheterna, Jordfonden, gällande försäljning av fastigheter inköpta före 1 juli 1991. Länsstyrelsen i Dalarnas län har inte ett korrekt inköpsvärde för dessa fastigheter och vid realisation har eventuell vinst redovisats och levererats in först när ett helt område gått med överskott, inte vid enskild affär. Från och med 2014 görs en schablonbedömning av det anskaffade värdet och realisationsvinst/förlust redovisas vid varje försäljning.

Från och med 2017 har redovisningsprinciper angående Jordfondens verksamhetskostnader ändrats i jämförelse med tidigare år. Intäkter motsvarande verksamhetens kostnader avseende Jordfonden redovisas numer under verksamhetens intäkter.

Lånefordringar

Länsstyrelsen gör bedömning av nedskrivningsbehov inför årsbokslut.

Värdering av fordringar och skulder

Fordringar har tagits upp till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt. Fordringar och skulder i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Redovisning av lönegaranti sker i enlighet med Ekonomistyrningsverkets skrivelse den 6 december 2002. Lönegarantifordran värderegleras kollektivt med 85 procent, vilket motsvarar det erfarenhetsmässiga sambandet mellan utbetalningar och utdelningar.

Genomslag i den finansiella redovisningen

Verksamhet gällande fastighetsförvaltning i fjällen och som före 2014 redovisats under rennärning, redovisas från och med 2014 under fastighetsförvaltning, väs 51. Det redovisas som ett externt projekt mot Naturvårdsverket.

Tilläggsupplysningar och noter

Uppgifter om rådsledamöter enligt 7 kap. 2§ förordningen om årsredovisning och budgetunderlag

Redovisning av skattepliktiga ersättningar och andra förmåner till rådsledamöter och ledande befattningshavare samt uppgift om uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter eller uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Namn	Ersättning kronor	Andra uppdrag
Landshövding		
Ylva Thörn	1 337 173	Inga övriga uppdrag
Länsråd/Länsöverdirektör		
Camilla Fagerberg Littorin	1 067 926	Inga övriga uppdrag
Insynsråd		
Anders Ahlgren	6 227	Gagnline Affärsutveckling AB, Almi Företagspartner GävleDala AB, Promål AB
Bo Brännström	3 236	SABO AB, Gamla Byn AB, Avesta Industristad AB
Anna Ehrenberg	4 350	Vetenskapligt råd Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Vetenskapligt råd för Svensk sjuksköterskeförening
Christina Eriksson	2 900	Inga övriga uppdrag
Marie Louise Erbing Falkland	6 472	Outokumpu PressPlate AB, Outokumpu Prefab AB, IVL Svenska Miljöinstitutet AB
Martin Moraeus	5 070	Grönklittsgruppen AB, Dalarnas Försäkringsbolag, Streamgate North AB, Lantbrukarnas Riksförbund, förening u.p.a
Roza Güclü Hedin	1 450	Inga övriga uppdrag
Sohrab Fadai	5 800	Sohrab AB, Jordbruksverkets Landsbygdsnätverks integrationsgrupp, Creador AB, Nordisk Kulturkontakt

Noter till resultaträkningen

Not 1	Intäkter av anslag	2018	2017
	01 05 001 Förvaltningsanslag	115 395	106 210
	19 01 001 000 Regionala tillväxtåtgärder	9 482	4 761
	22 02 003 002 Grundläggande betaltjänster	573	545
	Summa intäkter av anslag	125 450	111 516

Skillnaden mellan summan av intäkter av anslag samt medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag i resultaträkningen och utgifter i anslagsredovisningen beror på anslagsavräknad semesterlöneskuld intjänad till och med 2008 enligt övergångsbestämmelsen till 16 § anslagsförordningen.

Not 2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2018	2017
	Offentligrättsliga avgifter	4 984	4 329
	Försäljning enligt 4 § Avgiftsförordningen	4 904	5 766
	Intäkter av andra ersättningar	2 842	3 772
	Summa	12 730	13 867

Varav intäkter av avgifter enligt 4 § Avgiftsförordningen består av

	Intäkter uthyrning	808	847
	Intäkter utbildning/konferenser	519	734
	Intäkter konsultuppdrag	961	1 995
	Intäkter övriga 4 § avgifter	2 616	2 190
		4 904	5 766

Intäkter av andra ersättningar utgörs till stor del av intäkter från Naturvårdsverket för kostnader i samband med fastighetsförvaltning av Naturvårdsverkets fastigheter.

Den i separat tabell redovisad avgiftsbelagd verksamhet är inte jämförbar med denna not. Den separata tabellen avser enbart sådan verksamhet som ska ge ett årligt resultat. Övriga intäkter av avgifter har inte motsvarande kostnader och uppvisar inte något resultat utan ingår bl.a. i anslagsredovisningen, älgvårdsfond och externa medel gentemot andra myndigheter.

Från och med 2017 har redovisningsprinciper angående Jordfondens verksamhetskostnader ändrats i jämförelse med tidigare år. Intäkter motsvarande verksamhetens kostnader avseende Jordfonden redovisas numer under verksamhetens intäkter.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Not 3 Intäkter av bidrag	2018	2017
Bidrag från statliga myndigheter	123 283	106 166
varav		
Naturvårdsverket	46 607	41 107
Länsstyrelsen i Örebro län	26 031	13 422
Statens jordbruksverk	10 412	11 203
Havs- och vattenmyndigheten	9 531	10 507
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	6 806	4 992
Kammarkollegiet	4 609	6 534
Länsstyrelsen i Jämtlands län	3 605	1 022
Tillväxtverket	2 574	1 390
Post- och telestyrelsen	2 240	3 152
Valmyndigheten	1 894	10
Arbetsförmedlingen	1 806	1 322
Statens energimyndighet	1 219	2 143
Riksantikvarieämbetet	980	970
Regeringskansliet	936	224
Länsstyrelsen i Västmanlands län	829	799
Skogsstyrelsen	800	0
Länsstyrelsen i Uppsala län	637	42
Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	613	2 244
Länsstyrelsen i Värmlands län	476	15
Socialstyrelsen	326	45
Trafikverket	294	344
Länsstyrelsen i Stockholms län	99	38
Lunds universitet	87	90
Verket för innovationssystem	84	137
Länsstyrelsen i Östergötlands län	73	3 414
Försäkringskassan	58	16
Sveriges geologiska undersökning	48	0
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	39	237
Umeå universitet	1	0
Svenska institutet	1	45
Uppsala universitet	0	0
Länsstyrelsen i Södermanlands län	0	37
Länsstyrelsen i Skåne län	0	10
Boverket	0	1
Folkhälsomyndigheten	-5	9
Affärsverket svenska kraftnät	-100	441
Länsstyrelsen i Jönköpings län	-122	5
Skatteverket	-768	0
Övriga motparter	563	199
Bidrag från övriga	5 049	2 503
varav bidrag från EU:s fonder	0	0
Summa	128 332	108 670

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Not 4 Finansiella intäkter	2018	2017
Räntekonto i Riksgälden	21	31
Övriga finansiella intäkter	4	3
Summa	25	34

Not 5 Kostnader för personal	2018	2017
Lönekostnader, exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	-116 573	-103 345
<i>varav</i>		
<i>Lönekostnader för insynsråd och ej anställd personal (uppdragstagare)</i>	-1 035	-666
Övriga kostnader för personal	-56 439	-51 237
Summa	-173 012	-154 582

Not 6 Finansiella kostnader	2018	2017
Räntekostnader i Riksgälden	-317	-212
Övriga finansiella kostnader	-21	-12
Summa	-338	-224

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Not 7 Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	2016	2017	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018
	netto utfall	netto utfall	budget intäkter	utfall intäkter	budget kostnader	utfall kostnader	netto budget	netto utfall	Akkumulerat utfall
Avgifter med bestämt ekonomiskt mål									
2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	-3 744	-3 513	250	1 577	0	3 392	250	-1 815	-9 072
2528 Avgifter vid bergstaten	-73	-66		0	0	11	0	-11	-150
2537 Miljöskyddsavgift	-162	598	5 000	7 146	0	5 814	5 000	1 332	1 768
2552 Övriga offentligrättsliga avgifter	524	652	2 000	860	0	1 085	2 000	-225	947
<i>varav</i>									
- Avgifter enligt stiftelseförordning	-793	-800		712	0	1 002	0	-290	-1 883
- Avgifter enligt avfallsförordningen	-133	3		149	0	83	0	66	-65
- Övriga avgifter	1 449	1 448		0	0	1	0	-1	2 895
Övriga intäkter som inte disponeras och inte har bestämt ekonomiskt mål									
	22 919	2 060		403					
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0	2		0					
2714 Sanktionsavgifter	345	802	300	1 093					
2811 Jordfonden (Lst Dalarna)	22 533	1 134	3 000	-768					
2811 Övriga inkomster	0	37		-36					
9455 Lotteriavgifter	41	86	35	113					
Summa avgifter redovisade mot inkomsttitel	19 464	-270		9 987		10 302		-719	18 475

Uppgifterna speglar tabell 6.2 i Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende länsstyrelserna. Notens är uppdelad på avgifter med bestämt respektive inte bestämt ekonomiskt mål. På de avgifter som har bestämt ekonomiskt mål är lönekostnaderna hämtade utifrån redovisning på respektive verksamhetskod med finansiering förvaltningsanslag. På de kostnaderna läggs OH på utifrån Tabell B. Verksamheterna särredovisas inte på det sättet att ackumulerat resultat kan avläsas i bokföringen utan avspeglar bara en teoretisk beräkning enligt ovan nämnd princip med start från och med 2015.

Ökning av Miljöskyddsavgifter jämfört med budget beror på att en successiv höjning av täktavgifter slår igenom fullt ut under 2018. Minskning av intäkter jämfört med budget för Jordfonden förklaras av att vinsten efter genomförda försäljningar understiger driftsnetto i förvaltningen varmed ett underskott på 768 tkr redovisas.

Noten är omarbetad under 2018 och överensstämmer inte med noten i årsredovisningen 2017 på grund av att samma OH-påslag används för alla år.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Not 8 Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	2018	2017
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-9 987	-10 385

Not 9 Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	2018	2017
01 05 001 000 Förvaltningsanslag	3 246	2 863
19 01 001 000 Regionala tillväxtåtgärder	21 698	17 951
22 02 003 002 Grundläggande betaltjänster	1 400	1 455
Summa	26 344	22 269

Finansiering av bidrag inom anslag 01 05 001 Förvaltningsanslag avser främst finansiering av förvaltningskostnader hos samverkansorganet Region Dalarna om 2 756 tkr.

Not 10 Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	2018	2017
Från myndighet		
Kammarkollegiet	148 856	165 017
Naturvårdsverket	24 896	8 682
Tillväxtverket	23 987	17 489
Havs- och vattenmyndigheten	9 039	7 456
Socialstyrelsen	3 438	3 251
Post- och telestyrelsen	1 309	1 237
Riksantikvarieämbetet	1 308	1 208
Länsstyrelsen i Örebro län	1 153	428
Länsstyrelsen i Jämtlands län	527	1 356
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	172	196
Länsstyrelsen i Östergötlands län	0	2 667
Summa	214 686	208 986

Not 11 Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2018	2017
Lönegaranti konkurser	27 347	-2 077
Lönegaranti rekonstruktioner	5 450	2 186
Bygdemedel	3 633	3 577
Samtliga kommuner i Dalarnas län	0	-190
Älgvårdsfonden	-110	481
Summa	36 320	3 977

Not	12	Avsättning till/upplösning av fonder mm för transfereringsändamål	2018	2017
		Ingående balans	15 307	14 213
		Årets förändring	815	1 094
		Utgående balans	16 122	15 307
		Uppdelat på		
		Älgvårdsfonden		
		Ingående balans	2 659	2 429
		Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	-110	481
		Lämnade bidrag	-95	-251
		Utgående balans	2 455	2 659
		Bygdemedel		
		Ingående balans	12 647	11 783
		Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	3 633	3 577
		Finansiella kostnader	-63	-45
		Lämnade bidrag	-2 551	-2 668
		Utgående balans	13 667	12 647
Not	13	Lämnade bidrag	2018	2017
		Lämnade bidrag till den offentliga sektorn	-58 397	-33 895
		Lämnade bidrag till övriga samt periodiseringar	-204 814	-224 737
		Summa Lämnade bidrag	-263 210	-258 632
		inom verksamhetsområden		
		Lönegaranti	-164 598	-187 543
		Företagsstöd inom regional tillväxt	-30 243	-23 349
		Regional projektverksamhet	-16 170	-13 416
		Efterbehandling av förorenade områden	-15 341	-5 767
		Miljömål	-8 588	-2 007
		Kalkning av försurade vatten	-6 846	-6 205
		Allmänt och övergripande inom mänskliga rättigheter	-3 718	-1 963
		Frågor inom mänskliga rättigheter	-3 251	-3 281
		Allmänt och övergripande inom regional tillväxt	-2 756	-2 706
		Kommunikationsplanering	-2 709	-2 692
		Deponering, administration och fördelning av medel, allmänna arvsfonden m.m.	-2 551	-2 668
		Förvaltning av kvalitén på vattenmiljön	-1 315	-118
		Fornminnes- och kulturlandskapsvård	-871	-447
		Skydd av områden och arter (exkl. vattenskyddsområden och kulturresevat)	-719	-142
		Jämställdhetsfrågor	-658	-226
		Byggnadsvård	-436	-556
		Miljöövervakning	-434	-68
		Restaurering av vatten som inte kalkas	-415	-196
		Jakt och viltvård	-353	-1 082
		Allmänt och övergripande inom jämställdhet	-294	0
		Fiskevård och fritidsfiske	-263	-937

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

<i>Allmänt och övergripande inom folkhälsa</i>	-215	-146
<i>Riskhantering och säkerhet</i>	-172	-196
<i>Övriga ärenden inom jämställdhet</i>	-150	0
<i>Energi- och klimatstrategiskt arbete</i>	-85	0
<i>Resurssamverkan</i>	-32	-2 567
<i>Integrationsfrågor</i>	-15	190
<i>Förvaltning och skötsel av skyddade områden</i>	-14	0
<i>Kulturhistoriskt värdefulla miljöer</i>	0	-193
<i>Individärenden</i>	0	-155
<i>Klimatanpassning</i>	0	-150
<i>Främjande insatser inom folkhälsoområdet</i>	0	-35
<i>Fornminnen</i>	0	-12
	<hr/>	<hr/>
	-263 210	-258 632

Not 14 Årets kapitalförändring	2018	2017
Verksamhetsutfall		
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	-218	238
Semesterlöne- och löneskuld	185	346
Årets minskning av semesterlöneskulden från 2008 som finansieras av anslag	-170	-318
Summa verksamhetsutfall	<hr/> -203	<hr/> 266
Uppbörd		
Transfereringar		
Lönegaranti konkurser	12 836	-22 963
Lönegaranti rekonstruktioner	426	-1 576
Summa Transfereringar	<hr/> 13 261	<hr/> -24 538
Summa årets kapitalförändring	<hr/> 13 058	<hr/> -24 273

Under 2017 har avskrivningar av lönegarantifordringar genomförts.

Noter till balansräkningen

Not 15 Immateriella anläggningstillgångar	2018-12-31	2017-12-31
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		
Ingående anskaffningsvärde	445	445
Årets försäljning, utträngning	-181	0
Utgående anskaffningsvärde	264	445
Ingående avskrivningar	-445	-445
Årets försäljning, utträngning	181	0
Utgående avskrivningar	-264	-445
Bokfört värde	0	0
Bokfört värde immateriella anläggningstillgångar	0	0

Not 16 Materiella anläggningstillgångar	2018-12-31	2017-12-31
Förbättringsutgifter på annans fastighet		
Ingående anskaffningsvärde	1 608	1 608
Utgående anskaffningsvärde	1 608	1 608
Ingående avskrivningar	-1 310	-1 221
Årets avskrivningar	-89	-89
Utgående avskrivningar	-1 399	-1 310
Bokfört värde	209	298
Maskiner, inventarier, installationer mm.		
Ingående anskaffningsvärde	21 807	24 246
Årets anskaffning	858	1 409
Årets försäljning, utträngning	-1 223	-3 848
Utgående anskaffningsvärde	21 442	21 750
Ingående avskrivningar	-16 568	-17 851
Årets avskrivningar	-1 937	-2 156
Årets försäljning, utträngning	1 223	3 438
Utgående avskrivningar	-17 283	-16 511
Bokfört värde	4 159	5 239
Bokfört värde materiella anläggningstillgångar	4 369	5 537

Not 17 Varulager m.m.	2018-12-31	2017-12-31
-----------------------	------------	------------

Jordfondsfastigheter Areal, ha:

Jordbruksmark	257	270
Produktiv skogsmark	<u>9 142</u>	<u>9 248</u>

Bokfört värde	148 168	148 000
Bedömt värde	267 700	258 000

Fastighetsinnehavet består av ett stort antal fastigheter lokaliserade till omarronderingsområden, där bytesprojekt pågår eller är planerade. Fastigheternas marknadsvärde ovan har bedömts av Länsstyrelsens avdelning för Hållbar utveckling, enheten för Landsbygd, mark och företagsutveckling. Sedan 2014 har principen vid reavinstberäkningar gällande äldre fastigheter ändrats till att från försäljningsvärdet dra ett schabloniserat anskaffningsvärde vid varje försäljning istället för att redovisa vinsten först när hela det aktuella området visat ett överskott.

Not 18 Fordringar hos andra myndigheter	2018-12-31	2017-12-31
---	------------	------------

Diverse fordringar andra myndigheter	18 391	12 412
Mervärdesskatt	<u>2 383</u>	<u>2 660</u>
Summa	20 774	15 073

Diverse fordringar andra myndigheter avser främst rekvisition till Kammarkollegiet avseende lönegarantier.

Not 19 Övriga kortfristiga fordringar	2018-12-31	2017-12-31
---------------------------------------	------------	------------

Lönegarantifordringar	41 170	27 909
Uppbördsfordringar	-42	54
Övriga kortfristiga fordringar	<u>5</u>	<u>19</u>
Summa	41 134	27 982

Lönegarantifordringar består av statens fordran på företag som genomgått en rekonstruktion eller gått i konkurs. Fordran värde regleras utifrån historiska utdelningar och återbetalningar de senaste fem åren 2014-2018. Värde regleringen uppgår till 85%, vilket bedöms ge en rättvisande bild av aktuella fordringar. Värde regleringen är en modell som i stor utsträckning tillämpas i enlighet för alla sju län som handlägger lönegarantiärenden.

Not 20 Periodavgränsningsposter	2018-12-31	2017-12-31
---------------------------------	------------	------------

Förutbetalda kostnader

Förutbetalda hyror	2 337	2 582
Övriga förutbetalda kostnader	<u>71</u>	<u>738</u>

Summa förutbetalda kostnader	2 408	3 320
-------------------------------------	--------------	--------------

Upplupna bidragsintäkter

Upplupna bidragsintäkter från andra myndigheter	17 021	14 536
varav		

Tillväxtverket	7 096	2 840
----------------	-------	-------

Statens jordbruksverk	6 352	6 224
-----------------------	-------	-------

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Valmyndigheten	1 904	10
Naturvårdsverket	1 817	1 205
Kammarkollegiet	1 115	1 296
Trafikverket	249	138
Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	222	1 038
Länsstyrelsen i Jämtlands län	128	1 114
Riksantikvarieämbetet	30	30
Länsstyrelsen i Örebro län	12	18
Statens energimyndighet	0	439
Havs- och vattenmyndigheten	0	0
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	0	85
Affärsverket svenska kraftnät	0	100
Skatteverket	-1 904	0
Upplupna bidragsintäkter från ickestatliga organisationer eller privatpersoner	5 378	4 006
varav finansiering genom EU-fonder	0	0
Totala upplupna bidragsintäkter	22 399	18 541
Övriga upplupna intäkter	213	2 006
Summa periodavgränsningsposter	25 020	23 868

Upplupna bidragsintäkter bokförda mot Skatteverket, -1 904 tkr, är medel som regeringen tillskjutit för att täcka kostnader för valet. Medlen har utbetalats via Skatteverket men kostnaden ligger bokförd mot Valmyndigheten.

Not 21 Avräkning med statsverket	2018-12-31	2017-12-31
Uppbörd		
Ingående balans	322	2 014
Redovisat mot inkomsttitel (-)	-9 987	-10 385
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde (+)	10 020	8 693
Fordringar avseende uppbörd	355	322
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	28	-15
Redovisat mot anslag (+)	33 153	24 712
Medel hänförliga till transfereringar med mera som betalats till icke räntebärande flöde (-)	-33 179	-24 669
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	2	28
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	-4 746	-3 201
Redovisat mot anslag (+)	118 811	109 392
Anslagsmedel som tillförts räntekonto (-)	-119 272	-110 961
Återbetalning av anslagsmedel (+)	1 418	24
Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-3 790	-4 746

Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag

<i>Ingående balans</i>	761	1 079
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-170	-318
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	591	761

Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto

<i>Ingående balans</i>	-108 298	-108 927
Inbetalningar i icke räntebärande flöde (+)	321 761	302 270
Utbetalningar i icke räntebärande flöde (-)	-329 764	-317 618
Betalningar hänförliga till anslag och inkomstitlar (+/-)	23 159	15 976
Skulder på statens centralkonto	-93 142	-108 298

Summa utgående balans avräkning med statsverket	-95 985	-111 935
--	----------------	-----------------

Not 22 Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret 2018-12-31 2017-12-31

Räntekonto i Riksgälden	55 209	40 904
-------------------------	--------	--------

Högre saldo räntekonto 2018 avser främst bidrag erhållna i förskott.

Not 23 Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret 2018-12-31 2017-12-31

Övriga tillgodohavanden i Riksgälden Deponeringar	5 949	3 850
---	-------	-------

Not 24 Kassa och bank 2018-12-31 2017-12-31

Danske Bank	14 151	12 662
Kassa	1	1
Summa	14 152	12 663

Behållning på bankkontot utgörs av Vattenregleringsfonder (bygdemedel) och Stiftelsen E O Johnsons understödsfond.

Not 25 Förändring av myndighetskapitalet

	Stats- kapital	Dona- tions- kapital	Balanserad kapital- förändring, anslags- finansierad verksamhet	Balanserad kapital- förändring, avgifts- belagd verksamhet	Balanserad kapital- förändring, bidrags- finansierad verksamhet	Kapitalförändring enligt resultaträkning	Summa
Utgående balans 2017	0	0	180	331	52 352	-24 273	28 591
<i>varav</i>							
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	0	331	0	238	569
Semesterlöne- och löneskuld	0	0	0	0	-95	28	-67
Övriga periodiserade kostnader RTA	0	0	71	0	0	0	71
Lönegaranti konkurser	0	0	0	0	55 823	-22 963	32 860
Lönegaranti rekonstruktioner	0	0	0	0	-3 376	-1 576	-4 951
Övriga periodiserade kostnader SCR	0	0	109	0	0	0	109
Ingående balans 2018	0	0	180	331	52 352	-24 273	28 591
Föregående års kapitalförändring	0	0	0	238	-24 510	24 273	0
Årets förändring <i>varav</i>							
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	0	0	0	-218	-218
Semesterlöne- och löneskuld	0	0	0	0	0	15	15
Lönegaranti konkurser	0	0	0	0	0	12 836	12 836
Lönegaranti rekonstruktioner	0	0	0	0	0	426	426
Summa årets förändring	0	0	0	0	0	13 058	13 058
Utgående balans 2018	0	0	180	569	27 842	13 058	41 649

I ÅR 2017 redovisades Semesterlöne- och löneskuld i avsnittet Balanserad kapitalförändring, avgiftsbelagd verksamhet men det hör till avsnittet Balanserad kapitalförändring, bidragsfinansierad verksamhet. Jämförelsetal för UB 2017/IB 2018 har rättats manuellt, vilket skiljer sig från ÅR 2017.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Not 26	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	2018-12-31	2017-12-31
	Ingående avsättningar	412	221
	Årets pensionskostnader	474	270
	Årets pensionsutbetalningar	-204	-79
	Utgående avsättning	682	412

Not 27	Övriga avsättningar	2018-12-31	2017-12-31
	Lokalt omställningsarbete		
	Årets förändring	346	305
	Utgående balans	936	591
	Summa övriga avsättningar	936	591

Under året har inte några särskilda insatser genomförts som finansierats med omställningsmedel. Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2018 genomfört en omorganisation varmed extra insatser för kompetensomställning blir aktuella och avsatta medel beräknas att förbrukas under kommande räkenskapsår.

Not 28	Lån i Riksgäldskontoret	2018-12-31	2017-12-31
	Ingående balans	5 097	5 641
	Under året upptagna lån	1 356	2 302
	Årets amorteringar	-2 085	-2 846
	Utgående balans	4 369	5 097
	Beviljad låneram	9 900	8 000

Utgående balans avviker år 2017 med 440 tkr jämfört med bokfört värde på materiella anläggningstillgångar, vilket avser tillkommande tillgångar vid årsslut.

Not 29	Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	2018-12-31	2017-12-31
	Beviljad kreditram	10 000	10 000

Not 30	Kortfristiga skulder till andra myndigheter	2018-12-31	2017-12-31
	Diverse skulder inkl. leverantörsskulder	9 885	7 345
	Lagstadgade arbetsgivaravgifter	7 151	5 559
	Mervärdesskatt	310	780
	Summa	17 346	13 684

Lagstadgade arbetsgivaravgifter innefattar både anställd personal samt lönegaranti.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Not 31	Övriga kortfristiga skulder	2018-12-31	2017-12-31
	Personalens källskatt	2 763	2 619
	Övriga kortfristiga skulder	5 239	3 572
	Bestående av		
	Preliminärskatt lönegaranti	3 693	2 372
	Transfereringar under utbetalning	140	0
	Övrigt	1 405	1 200
	Summa	8 002	6 191

Not

Depositioner	5 956	3 850
--------------	-------	-------

Bedömd del av posten som regleras efter mer än 12 månader är ca 2 000 tkr.

Not 33	Periodavgränsningsposter	2018-12-31	2017-12-31
	Upplupna kostnader		
	Upplupna löner, arvoden inkl social avg	1 024	1 124
	Upplupna semesterlöner inkl social avg	11 030	10 418
	Övriga upplupna kostnader	2 227	1 139
	Summa upplupna kostnader	14 280	12 681
	Oförbrukade bidrag från annan myndighet	100 829	70 508
	varav		
	Naturvårdsverket	53 046	39 283
	Tillväxtverket	13 012	405
	Statens energimyndighet	6 260	2 944
	Länsstyrelsen i Örebro län	5 799	2 589
	Riksantikvarieämbetet	4 746	3 953
	Länsstyrelsen i Västmanlands län	4 276	2 216
	Kammarkollegiet	3 849	3 222
	Länsstyrelsen i Uppsala län	2 452	3 089
	Länsstyrelsen i Jämtlands län	1 700	937
	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 417	4 857
	Statens jordbruksverk	1 068	197
	Havs- och vattenmyndigheten	940	3 415
	Post- och telestyrelsen	913	852
	Länsstyrelsen i Västernorrlands län	635	674
	Länsstyrelsen i Stockholms län	510	609
	Länsstyrelsen i Jönköpings län	137	0
	Socialstyrelsen	91	119
	Länsstyrelsen i Östergötlands län	35	108
	Folkhälsomyndigheten	23	17
	Lunds universitet	3	3
	Regeringskansliet	1	936
	Trafikverket	0	58

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Umeå universitet	0	1
Statens folkhälsoinstitut - Upphört	0	1
Svenska institutet	0	1
Uppsala universitet	0	0
Sveriges geologiska undersökning	-5	16
Verket för innovationssystem	-78	6

Oförbrukade bidrag från annan myndighet planeras att användas:

- Inom tre månader	2 017	1 099
- mer än tre månader till ett år	47 390	33 016
- mer än ett år till tre år	50 414	36 022
- mer än tre år	1 008	371

Oförbrukade bidrag från ickestatliga organisationer eller privatpersoner

varav finansiering genom EU-fonder

-135 808

Summa oförbrukade bidrag

100 694

71 316

Oförbrukade bidrag har ökat 2018 i jämförelse med 2017 främst beroende på ej förbrukade bidrag från Naturvårdsverket, Tillväxtverket, Statens Energimyndighet, Länsstyrelsen i Örebro län och Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Summa periodavgränsningsposter

114 974

83 997

Noter i anslagsredovisningen

Belopp i tkr

	Anslag/Benämning	Villkor	Tilldelat Belopp	Utfall
NOT 34	01 05 001	Anslagskredit	3 578	0
	Länsstyrelserna m.m., Dalarnas län	Anslagsbehållning som disponeras, 3 %	3 578	3 790
		Kredit på räntekonto	10 000	0
		Låneram för anläggningstillgångar	9 900	4 369
		Finansiering av förvaltningskostnader hos samverkansorganet i Dalarnas län	2 756	2 756
Av redovisat anslagssparande om 3 790 tkr får Länsstyrelsen i Dalarnas län, enligt regleringsbrev 2018, behålla 3 578 tkr.				
NOT 35	19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder, Länsstyrelsen i Dalarnas län	Anslagskredit	3 113	46
		Anslagsbehållning som disponeras	inget	0
		Uppföljning och utvärdering	900	863
		Beställningsbemyndigande	55 000	28 698
Utgående beställningsbemyndigande kommer under 2019 till största delen infrias av Region Dalarna som från och med 1 januari 2019 övertagit huvudansvaret för regionala tillväxtåtgärder.				
NOT 36	22 02 003 002 Grundläggande betaltjänster - del till länsstyrelsen i Dalarna	Anslagskredit	0	0
		Anslagsbehållning som disponeras	inget	27
Anslagsposten får användas för utgifter för bevakning av att det finns grundläggande betaltjänster som svarar mot samhällets behov. Anslaget får användas för de uppgifter som länsstyrelserna ska utföra enligt 2 och 3 §§ förordningen (2017:869) om bevakning av grundläggande betaltjänster samt länsstyrelsernas regleringsbrev vad gäller grundläggande betaltjänster.				

Sammanställning över väsentliga uppgifter

Sammanställningen är gjord enligt 2 kap. 4 § Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Belopp angivna i tkr

Sammanställning väsentliga uppgifter	2018	2017	2016	2015	2014
Låneram i Riksgälden					
Beviljad	9 900	8 000	9 000	6 800	9 000
Utnyttjad	4 369	5 097	5 641	3 011	2 517
Räntekontokredit i Riksgälden					
Beviljad	10 000	10 000	10 000	7 500	7 500
Utnyttjad	0	0	0	0	2 279
Räntekonto					
Ränteintäkter	21	31	16	7	34
Räntekostnader	-317	-212	-178	-64	-19
Avgiftsintäkter som disponeras					
Budget	980	340	710	3 060	2 570
Utfall	12 730	13 867	11 146	8 974	9 666
Avgiftsintäkter som inte disponeras					
Budget	10 585	9 500	9 000	9 000	9 095
Utfall	9 987	10 385	30 756	5 191	14 108
Anslagskredit					
<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse</i> 01 05 001 ap.16 Länsstyrelserna m.m. Dalarnas län					
Beviljad	3 578	4 412	4 182	4 215	4 121
Utnyttjad	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i> 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder					
Beviljad	3 113	3 113	2 013	3 064	3 064
Utnyttjad	46	0	77	1 648	11 059
<i>Utgiftsområde 22 Kommunikationer</i> 22 02 003 ap.2 Grundläggande betaltjänster					
Beviljad	0	0	0	0	0
Utnyttjad	0	0	0	0	0
Anslagssparande					
<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse</i> 01 05 001 ap. 16 Länsstyrelserna m.m. Dalarnas län					
Summa anslagssparande	3 790	4 746	3 201	3 240	1 120
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i> 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder					

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2018

Sammanställning väsentliga uppgifter	2018	2017	2016	2015	2014
Summa anslagssparande	0	8 345	0	0	0
<i>Utgiftsområde 22 Kommunikationer</i>					
22 02 003 ap.2 Grundläggande betaltjänster					
Summa anslagssparande	27	0	0	13	0
- Därav intecknade åtaganden med stöd av anslagssparande					
Bemyndiganden					
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i>					
19 01 001 ap. 16 Regionala tillväxtåtgärder					
Tilldelat	55 000	55 000	65 000	55 000	55 000
Åtaganden	28 698	22 640	27 451	24 835	40 503
Personal					
Antal årsarbetskrafter ²⁾	252	225	209	202	203
Medeltal anställda ¹⁾	275	253	234	227	230
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 049	1 028	998	992	1 003
Kapitalförändring					
Årets kapitalförändring	13 058	-24 273	1 936	-10 353	19 064
Balanserad kapitalförändring	28 591	52 864	50 928	61 280	42 216

¹⁾ Medeltal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100%. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

²⁾ Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med en länsstyrelsegenomsnittlig möjlig arbetstid = 1 710 timmar.

Kommentar till tabellen Sammanställning över väsentliga uppgifter

Definitionen av medeltal anställda ändrades år 2016. Omräkning av jämförelsetalen har skett för åren 2014–2015 i verktyget LISA.

Information av väsentlig betydelse för regeringens uppföljning och prövning

Kapitalförändring:

Under 2017 genomfördes större betydande nedskrivningar av lönegarantifordringar jämfört med 2018.

